

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS

PAULINA LEVICKYTĖ

ASTRAVO ATOMINĖS ELEKTRINĖS
“(SU)GRĖSMINIMAS“ LIETUVOS UŽSIENIO
POLITIKOS DISKURSE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Lek. Benas Brunalas

VILNIUS, 2019

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS

**ASTRAVO ATOMINĖS ELEKTRINĖS
“(SU)GRĖSMINIMAS“ LIETUVOS UŽSIENIO
POLITIKOS DISKURSE**

(Tarptautinės politikos ir ekonomikos) magistro baigiamasis darbas

Studijų programa (6211JX075)

Vadovas

(parašas) Lek. Benas Brunalas

Recenzentas

(parašas)

Atliko

TPEvmns18–1 gr. stud.

(parašas) Paulina Levickytė

VILNIUS, 2019

TURINYS

IVADAS	5
1. SOCIALINIO KONSTRUKTYVIZMO PARADIGMA	10
1.1 Socialinio konstruktyvizmo paradigma ir tapatybinis saugumas.....	10
1.2 (Su)grėšminimo teorija.....	12
2. ASTRAVO AE – SAUGUMO ASPEKTAS	16
2.1 Lietuvos vykdoma politika Astravo AE klausimu iki 2016 m.....	16
2.2 Astravo AE „(Su)grėšminimo“ priežastys.....	24
2.2.1 Astravo AE – geopolitinis projektas.....	24
2.2.2 Įtampa dėl Astravo AE geografinio artumo bei branduolinės saugos neatitikimo.....	26
3. DISKURSO ANALIZĖ KAIP „(SU)GRĖŠMINIMO“ TYRIMŲ METODAS	29
3.1 Kritinis diskursas.....	31
3.2 Tyrimo modelio metodologiniai rėmai.....	33
4. ASTRAVO ATOMINĖS ELEKTRINĖS „(SU)GRĖŠMINIMAS“ LIETUVOS UŽSIENIO POLITIKOS DISKURSE	36
4.1 Dalia Grybauskaitė: nekintantis požiūris į Astravo AE.....	36
4.2 G. Nausėda: dialogo su Baltarusija svarba Astravo AE atžvilgiu.....	43
4.2.1 Rinkiminis laikotarpis: mažas dėmesys Astravo AE.....	43
4.2.2 Kadencijos pradžia: Astravo AE galima atskirti nuo geopolitikos.....	46
4.2.3 Reagavimas į kritiką: Lietuva sieks dialogo su Baltarusija.....	50
4.3 S. Skvernelis: nuoseklios pozicijos nebūvimas Astravo AE atžvilgiu.....	56
4.3.1 Vyriausybės valdymo laikotarpis.....	56
4.3.2 Priešrinkiminis laikotarpis – planas „Chuliganas“.....	59
4.3.3 Grįžimas į Vyriausybės poziciją.....	65
IŠVADOS	68
LITERATŪRA	70
ANOTACIJA	83
ANOTATION	83
SANTRAUKA	84
SUMMARY	85

LENTELĖS

1 lentelė. B. Buzano saugumo sektorių modeliai.....	11
2 lentelė. D. Grybauskaitės diskursas apie Astravo AE.....	40
3 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Baltarusija (priešrinkiminis laikotarpis).....	45
4 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Astravo AE.....	47
5 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Baltarusija.....	48
6 lentelė. V. Landsbergio diskursas apie Astravo AE.....	52
7 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE.....	58
8 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE.....	63
9 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE.....	66

IVADAS

Šaltojo karo pabaigoje, pasibaigus dviejų valstybinių blokų konfrontacijai, prasidėjo naujas tarptautinių santykių vystymosi etapas. Žlugus Sovietų Sąjungai, Vakarų Europa bei Jungtinės Amerikos Valstijos nebeturėjo aiškaus, objektyviai vertinimo grėsmės šaltinio. Tai lėmė, kad „saugumo“ ir „grėsmės“ sąvokų suvokimo kaitą ir neapibrėžtumą. Taip į tarptautinių santykių bei saugumo studijas pradėjo skverbtis naujos konstruktyvizmo bei reflektyvistinės teorijos. Kai kurios ne tik praplėtė, bet ir metė rimtą iššūkį realizmo paradigmos teiginiams.

Tradicinį realizmą ir saugumo dilemos koncepciją kritikuojantys tyrėjai pabrėžia saugumo prigimties fragmentiškumą ir anarchinės tarptautinės sistemos veikimą. Jie teigia, jog saugumo dilemos nekyla dėl anarchinės prigimties, jos yra socialinės struktūros, kurios susideda iš subjektyvių valstybių supratimų viena apie kitą, kas veda link nepasitikėjimo. A. Wendt kritikuodamas realizmo atstovus teigia, kad „anarchija yra tai, ką valstybės iš jos sukuria“, t. y. tarptautinė sistema sukuria veikėjų sąveikas, kurios paskatina rasti ir saugumo dilemoms.¹ Konstruktyvizmo atstovai dažniausiai siekia atsakyti į klausimus, kaip užsienio politika yra formuojama, kaip ją veikia nacionalinė tapatybė, kaip socialinė tikrovė, institucijos bei nuolat kintančios vertybės ir normos gali paveikti užsienio politikos prioritetus.² Kaip išoriniai veiksniai, jų vidinis suvokimas veikia užsienio politiką? Kokiu būdu formuojami nacionalinės tapatybės elementai, kuo jie siejasi su valstybės užsienio politika, kaip nacionalinėje tapatybėje atsiranda kategorijų aš ir kitas sampratos, kas lemia jų kaitą? Konstruktyvistinės užsienio politikos studijos tam tikra prasme sieja vidinių ir išorinių veiksnių sąveikas, vertina jų rezultatus bei kaitą. Priimta manyti, kad individualūs veiksniai, sprendimų priėmimo procesas, institucinių, kultūrinių ir visuomeninių veiksnių sąveikos lemia užsienio politiką, jos rezultatus. Natūraliai užsienio politiką reikia vertinti platesniame – valstybės vidaus procesų, struktūrų, institucijų, istorinės atminties, draugiškų / priešiškių santykių su kaimyninėmis šalimis ir santykio su tarptautiniais procesais / veikėjais (globaliais, regioniniais, subregioniniais, kaimyninėmis šalimis) kontekste.³

Konstruktyvizmas ne tik pagilino saugumo supratimą, bet ir įtraukė naują kintamąjį – tapatybę. Anot konstruktyvizmo, valstybės buvimas ir veikimas pasaulyje neatsiejamas nuo įsivaizdavimo apie save ir savo vietą jame. Davidas Campbellas, viena esminių poststruktūralizmo figūrų tarptautiniuose santykiuose, identitetą laiko valstybės egzistavimo sąlyga – tapatybė yra

---

¹ Jakniūnaitė D., Nekrašas E., Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, *Politologija*, Nr. 3 (59), 2010, p. 33.

² Jakniūnaitė D., Kaimynystės samprata tarptautinių santykių konstruktyvistinėje perspektyvoje: Rusijos atvejis, daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2007, p. 30.

³ Supra note 1.

egzistavimą apibrėžianti charakteristika, konstruojama per skirtumo akcentavimą – suvokiu, kas esu, kai žinau, kas yra Kitas, kuris radikalus ir gąsdinantis – tik esant tokiam santykiui įmanomas Aš identifikavimas.⁴ Todėl galima teigti, kad valstybės tapatybė nesusiformuoja dar prieš užsienio politiką, bet išryškėja per pačią užsienio politikos praktiką.

Murray Edelman valstybės tapatybę pristato ir per priešų konstravimo suvokimą. Nepasitenkinimas objektu, pyktis arba kaltės jausmas paprastai nukreiptas į „amžinus priešus“: į tam tikras žmonių grupes, kurios kaitina skirtingų grupių įtarumą ir pyktį.⁵ Kadangi politika yra neatsiejama nuo konfliktų dėl materialinės naudos, statuso ir moralinių vertybių, kai kurie žmonės visada atsiduria priešpriešoje su kitais žmonėmis ir vieni į kitus žvelgia kaip į oponentus arba priešus.⁶ Kaip pavyzdį, konkrečiam atvejui nužvelgti, galima taikyti Lietuvos užsienio politikos vykdymą po 2014 m. Ukrainos krizės. Prezidentė Dalia Grybauskaitė Lietuvos tapatybę konstravo pabrėždama Rusijos veiksnį – valstybę keliančią grėsmę ne tik Lietuvai, bet ir Vakarams.

Rusijos, kaip Vakarams ir Lietuvai grėsmę keliančios struktūros naratyvas yra vienas esminių aiškinant ir Lietuvos – Baltarusijos santykius. Neretai aiškios perskyros Lietuvos užsienio politikos diskurse tarp Lietuvos ir Baltarusijos bei Lietuvos ir Rusijos santykių nėra fiksuojamos. Tad, šiuo atžvilgiu ir atskiri Lietuvos ir Baltarusijos santykių klausimai artikuliuojami būtent Rusijos grėsmės diskurso rėmuose. VSD grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime pažymima, kad viena didžiausių Rusijos įtakos sferų posovietinėse valstybėse – įvairių energetikos infrastruktūros projektų vykdymas, kurie gali neturėti ekonominio pagrindo, tačiau turi potencialą sustiprinti Rusijos pozicijas įvairiuose Rytų Europos energetikos sektoriuose. Todėl Rusijos grėsmės diskursas tapo ypatingai svarbus klausime ir dėl 50 km. nuo Vilniaus statomos Astravo AE.

Dar prieš 2016 m. Seimo rinkimus, Astravo AE statybų aikštelėje iš kelių metrų aukščio nukrito pirmas reaktorius. Nors jėgainę statanti Rusijos „Rosatom“ teigė, kad reaktorius nepažeistas, bet Lietuvoje kandidatuojančių partijų rinkiminėse programose atsirado pirmosios nuostatos įvardijančios Astravo AE nesaugumą bei siekį sustabdyti jėgainės statybas.

Atsižvelgiant į tai, kad Astravo AE statybų klausimas Lietuvos politikos darbotvarkėje dar neprarado savo aktualumo, t.y. yra vis dar aptarinėjamas tiek žiniasklaidos tiek politikų tarpe. Politikų retorika šiuo klausimu taip pat suaktyvėjo artėjančių parlamento rinkimų fone, todėl leidžia į Astravo AE „sugrėsminimą“ Lietuvos užsienio politikoje gilintis iš esmės.

Išsamiai aptarti Lietuvos politikų sugrėsminimą Astravo AE atžvilgiu būtų neįmanoma nenukreipus žvilgsnio į tam tikrus nacionalinio lygmens politinius procesus, pavyzdžiui, Seimas

---

⁴ Hansen L., *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, London and New York: Routledge, 2006, p.6.

⁵ Edelman M., *Politinio spektaklio konstravimas*, Vilnius „EUGRIMAS“ 2002 p. 77

⁶ Ten pat.

priimto įstatymo, neleidžiančio pirkti elektros iš Astravo AE, kai ši pradės veikti; valdančiųjų koalicijų kaita; opozicijos kritika buvusiems ir esamiems vadovams. Tai neįmanoma neatkreipus dėmesio į dvišalius Lietuvos ir Baltarusijos santykius, kurių, valdant D. Grybauskaitę, politologų teigimu, iš viso nebuvo. O bet koks sąlytis su šalimi nurodoma kaip grėsmė, darant aliuziją į Rusijos – Baltarusijos sąjungą. Todėl Astravo AE projektas suprantamas kaip Rusijos geopolitinis žingsnis, siekiant didesnės savo įtakos sferos plėtimo.

Tuo tarpu G. Nausėda buvo pirmasis, kuris viešai pripažino faktą, kad Astravo AE statybas sustabdyti nėra galimybių. Todėl skirtingai nei D. Grybauskaitė, naujas G. Nausėdos tikslas – užtikrinti statybų saugumą. G. Nausėda taip pat palaiko nuomonę, kad norint turėti geresnį supratimą, kas vyksta kaimyninėje valstybėje, reikia pradėti dialogą su Baltarusija. Dėl tokios jo pozicijos viešojoje erdvėje atsirado diskursyviniai nesutarimai. G. Nausėda bando keisti dešimtmetį kurta diskursyvinę praktiką ir indikuoja poziciją, kad Astravo AE galima atskirti nuo geopolitikos.

Darbo problema – Astravo AE, kaip grėsmės Lietuvos saugumui atvejis atskleidžia, kad politikai skirtingai vertina prie Lietuvos valstybės sienos statomą energetinį objektą. Konstruojamas Astravo AE grėsmės naratyvas formuojamas ne tik vertinant kylančias rizikas aplinkai ir visuomenės sveikatai, tačiau kartu akcentuojami ir geopolitiniai iššūkiai. Lietuvos diskurse įsitvirtinę Rusijos, kaip egzistencinės grėsmės valstybei ir Europai įvaizdžiai, tampa reikšmingu veiksniumi, konstruojant ir Astravo AE grėsmės naratyvą. Šiuo atžvilgiu, Lietuvos užsienio politikos diskurse veikiantys subjektai, nors viešojoje erdvėje ir sutarė, kad Astravo AE yra neabejotina grėsmė nacionaliniam saugumui, skirtingu lygiu naudoję geopolitinį kontekstą grėsmei apibrėžti, sukūrė prielaidas ir skirtingam energetinio objekto grėsmės vertinimui.

Tikslas – išanalizuoti Lietuvos politikų diskurso konstravimą Astravo AE problemos kontekste.

Darbe formuluojami šie uždaviniai:

1. Remiantis konstruktyvizmo paradigmų įžvalgomis, sukonstruoti teorinę prieigą darbo problemai nagrinėti;
2. Apžvelgti įvykių chronologiją Astravo AE kontekste, aptarti Lietuvos politikų Astravo AE „sugrėsminimo“ priežastis.
3. Pristatyti tyrimo metodologinius rėmus, remiantis esminiais „sugrėsminimo“ teorijos principais bei išanalizuoti joje naudojamą tyrimo metodą – kritinio diskurso analizę.
4. Remiantis Wodak kritinio diskurso tyrimo modeliu atskleisti, kaip grėsmės diskursą konstravo Lietuvos politikai Astravo AE kontekste.

Metodologiškai tyrimas buvo įkvėptas Wodak ir bendradarbių sukurtos struktūros, skirtos tyrinėti diskursyvias strategijas, pagal kurias konstruojamos politinės realybės ir tapatybės. Anot Wodak, yra ypač tikslinga tirti politikų, kurių diskursyvią veiklą galima analitiškai suskaidyti į tris dimensijas, strategijas: situacijos apibrėžimas, pagrindimas ir tapatybės bei skirtumų konstravimas.

Reisigl / Wodak (2001) pasiūlytą matricą sudaro penkios analitinės kategorijos, sutampančios su minėtomis trimis dalimis: (1) nominacija – aktorių konstravimas, įvardijimas; (2) predikacija (nuomonės pareiškimas apie objektą) – savybių, bruožų priskyrimas; (3) argumentavimas, per kurį dalyviai įteisina ar panaikina kai kuriuos teiginius ar veiksmus; (4) įrėminimas, vaizdavimas, susijęs su požiūriais, iš kurių aktoriai kuria diskursą; (5) padėties sustiprinimas/sušvelninimas – būtinas episteminei būklei pakeisti.

Pažymėtina, kad tyrime apibrėžtas laikotarpis yra nuo 2016 m. spalio – 2019 m. spalio vidurio. Šio laikotarpio pasirinkimą lėmė trys priežastys. 1) politinių jėgų kaita parlamente sutapo su diskurso pasikeitimu Astravo AE klausime. Tai, kad reikšmingą „sugrėsminimo“ postūmį davė 2016 m. Seimo rinkimų rezultatai – dvi daugiausia Seimo mandatų laimėjusios politinės partijos pasisakė prieš Astravo AE savo rinkiminėse programose, ko nebuvo iki tol. 2) Būtent šiuo laikotarpiu pripažintas faktas, kad Astravo AE statybų neįmanoma sustabdyti; suaktyvėjusi retorika išreikšta prieš tai valdžioje buvusioms politinėms jėgoms, kurios ir dabar yra valdžioje (ne daugumoje). 3) Šiuo laikotarpiu įvykusi šalies prezidentų kaita. Ar Astravo AE statybas, pagrindiniai užsienio politikos formuotojai, grėsmino/grėsmina skirtingai?

Tyrimo metu bus analizuojamas aukščiausių Lietuvos pareigūnų, pagrindinių užsienio politikos formuotojų D. Grybauskaitės, G. Nausėdos išsakyta retorika (pasirinktu laikotarpiu įvyko prezidentų kaita) Astravo AE statybų atžvilgiu. Taip pat užsienio politikos bei vidaus politikos vykdytojo premjero Sauliaus Skvernelio bei dviejų daugiausia Seimo mandatų laimėjusių politinių partijų (LVŽS ir TS–LKD) lyderiai. Taip pat bus atsižvelgta ir į vadinamųjų funkcinį veikėjų išsakytas mintis, aiškinantis, kaip jie prisideda prie „(su)grėsminimo“ proceso. Astravo AE statybas, pagrindiniai užsienio politikos formuotojai, grėsmino/grėsmina skirtingai?

Temos iširtumas. Astravo AE statybų istorinis kontekstas apžvelgtas remiantis Juozas Augučio, Ričardo Krikštolaičio, Vyliaus Leonavičiaus, Sigitos Pečiulytės, Dainiaus Genio, Lino Martišausko, Justino Juozaičio sudarytomis Lietuvos energetinis saugumo metinėmis apžvalgomis.⁷ Lietuvos energetinio saugumo tyrimų centro darbuotojai taip pat pirmieji apibrėžę Lietuvos energetinio saugumo sąvoką bei galimas grėsmes.

---

⁷ Augutis J., Krikštolaitis R., Leonavičius V., Pečiulytė S., Genys D., Martišauskas L., Juozaitis J., Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2015.

Baltarusijos ir Rusijos santykius Lietuvos saugumo perspektyvoje apžvelgė daugelis Lietuvos politologų. Šiame darbe buvo remtasi, Rytų Europos studijų centro mokslininkais V. Ivanausku, L. Kojala, G. Jasučiu, T. Janeliūnu, kurie kėlė Baltarusijos ir Rusijos tarpusavio priklausomybės klausimus gynyboje, ekonomikoje, kultūroje.

Pats MDB tyrimas remiamasi Foucault (2002), Laclau / Mouffe (2007) diskurso teorijomis, Fairclough kritinės diskurso analize (2003) ir Wodak (2000) istoriniu diskursiniu požiūriu. Nepaisant abipusio atstumo, abi perspektyvos gali būti traktuojamos kaip viena kitą papildančios ir aprūpina tyrimo projektą ontologinių ir epistemologinių realybės prielaidų rinkiniu (diskurso teorija) ir „įrankių dėžute“, reikalingi analizuoti lingvistines reikšmių suvokimui (kritine diskurso analizė). Pirma, diskurso teorija daro prielaidą, kad visi objektai ir veiksmai yra prasmingi ir kad jų prasmę suteikia istoriškai specifinės taisyklių sistemos. Tai bando suprasti, kaip tam tikros prasmės struktūros įgalina tam tikras elgesio formas. Antra, šiai perspektyvai svarbus yra institucinis kalbos pobūdis, kuris nėra neutrali, pasyvi priemonė, išreiškianti iš anksto duotas tapatybes ir objektus. Tai greičiau socialinė praktika, kuri, priskirdama prasmę tam tikriems subjektams, sudaro socialines tapatybes, ryšius tarp jų, taip pat žinių ir įsitikinimų sistemas (Fairclough 2003: 36; Philips / Hardy 2002: 4).

1. SOCIALINIO KONSTRUKTYVIZMO PARADIGMA

1.1 Socialinio konstruktyvizmo paradigma ir tapatybinis saugumas

Po Šaltojo karo realizmui nepavykus sėkmingai prognozuoti tarptautinės arenos, jį pakeitė konstruktyvizmas. Konstruktyvizmo terminą pirmą kartą pavartojo, Giambatista Vico, 1710 m. rašęs apie tai, kad žinojimas yra konstruojamas, ir teigęs, kad žmogaus protas gali žinoti tik tai, ką jis pats sukūrė.⁸ Konstruktyvizmo šalininkas A. Wendt kritikavo realizmo mąstytojus dėl kultūrinių aspektų išstūmimo, nesvarstymo tarptautinėje politikoje.⁹ Suklestėjus realistinei minčiai at mesti bet kokie moraliniai svarstymai, tuo tarpu konstruktyvizmas kaip tik ir siekė juos aktualizuoti.

Šiandien didelę painingą kelią konstruktyvizmo sąvokos vartojimas skirtinguose pažinimo lygmenyse. Knuto Erikas Jorgensenas išskyrė keturis konstruktyvizmo lygmenis. 1.) filosofinis konstruktyvizmas diskutuojantis apie būties ir pažinimo ribas. 2.) metateorinis konstruktyvizmas, aiškinantis bendruosius konstruojamos socialinės tikrovės analizės pagrindus. 3.) teorinis konstruktyvizmas, formuojantis tarptautinių santykių analizės principus. 4.) empirinis konstruktyvizmas, kuriam rūpi konkrečių empirinių tarptautinės politikos klausimų analizė.¹⁰ Remdamiesi trečiuoju galima suprasti, kokia yra saugumo sąvoka tarptautiniuose santykiuose, pasak konstruktyvistų. Konstruktyvistams, skirtingai nei realistams, svarbiomis tampa ne tik materialiosios valstybių galios, bet ir normatyvinės struktūros. Pasaulis, valstybių interesai, t.y., ir tarptautiniai santykiai nebegali būti suvokiami kaip determinuojanti prigimtinė duotybė, tai – dinamiškas socialinis konstruktas, kuriame itin didelę reikšmę įgyja kultūriniai veiksniai: bendruomenėse gajos vertybės, normos, taisyklės, įsitikinimai, kurie, kaip teigiama, sudaro valstybės interesų branduolį, lemiantį tarptautinių įvykių reikšmes bei jų priežastis. Supančią realybę konstruoja bei rekonstruoja nebe tik politinės struktūros, bet ir jų vienetai, kitaip tariant, ji yra savotiška objektyviųjų ir subjektyviųjų matų sintezė.¹¹ Taip galime išvelgti konstruktyvistams svarbią tarptautinių santykių sąvoką – nacionalinis interesas. Tai, kad valstybės (valstybių vadovų) išsikelia tikslus (visuomenės pripažintus) ir per juos pateisina, vykdo savo užsienio politiką. „Valstybinės valdžios postų turėtojai,

---

⁸ Jakniūnaitė D., Nekrašas E., Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, *Politologija*, Nr. 3 (59), 2010, p. 33.

⁹ Ten pat, 34

¹⁰ Ten pat, 36

¹¹ Jakniūnaitė D., Kaiminystės samprata tarptautinių santykių konstruktyvistinėje perspektyvoje: Rusijos atvejis, daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2007, p. 30.

pasak J. Weldes, ir yra pagrindiniai nacionalinių interesų diskurso kūrėjai (žinoma, tai, kurios įstaigos ir kurie asmenys yra svarbiausi ar lemiantys, priklauso nuo valstybės sandaros). Reikšmės konstruojamos platesniame bendrų tos visuomenės reikšmių ir patirčių kontekste. <...> Reikšmės konstruojamos tam, kad valstybė pajėgtų veikti. Kad ji galėtų ir gebėtų priimti sprendimus, būtina interpretuoti konkrečias situacijas, o tam reikia įrankių, kuriuos suteikia esami bendri (intersubjektyvūs) suvokimai ir bendras žinojimas.¹² Pasak, konstruktyvistų anarchija yra tai, ką kiekviena valstybė iš jos padaro. Taip remdamasis valstybių interesais, A. Wendto pateikia tris anarchijos analizes. 1.) „Hobbeso (priešo)“ – visų karo prieš visus. 2.) „Locke‘o (varžovo)“ – gyvenk ir leisk kitam gyventi. Dabartinė tarptautinė sistema. Valstybės suvokiamos kaip konkuruojančios, bet turinčios tam tikras teisas ir gerbtinas. 3.) „Kanto (draugo)“ – amžinos taikos. Visos problemos sprendžiamos taikiai, o prireikus veikti kaip komanda (pvz., NATO aljansas).¹³ Taigi, kokį anarchijos modelį pasirinkusi tarptautinė arena, lemia ne tiek materialios valstybės galios, o kaip valstybė konstatuoja grėsmę. Konstruktyvistai klausia, kaip valstybės grėsmės perauga į nesaugumo sąvoką, kitaip tariant kokias grėsmes tam tikra visuomenė pripažįsta kaip objektyviai egzistuojančias ir taip išskiria savo saugumo politikos prioritetus.

Konstruktyvizmas ne tik pagilino saugumo supratimą, bet ir įtraukė naują kintamąjį – tapatybę. Anot konstruktyvizmo, valstybės buvimas ir veikimas pasaulyje neatsiejamas nuo įsivaizdavimo apie save ir savo vietą jame. Todėl ypač svarbus vaidmuo atitenka tapatybei – žinojimui (ar paieškoms), kas tu esi ir su kuo save identifikuoji, į ką jautiesi panašus ir su kuo dalijiesi panašiu požiūriu į pasaulį.¹⁴ Tapatybė negali būti aptinkama kaip išankstinis „duotas“ subjektas (nėra stabilų, objektyvių tapatybių), o kinta ir transformuojasi patvirtindama (šiuo atveju subjekto) poelgius, įgyvendinamas per politikos praktikas.¹⁵ Davidas Campbellas, viena esminių poststruktūralizmo figūrų tarptautiniuose santykiuose, identitetą laiko valstybės egzistavimo sąlyga – tapatybė yra egzistavimą apibrėžianti charakteristika, konstruojama per skirtumo akcentavimą – suvokiu, kas esu, kai žinau, kas yra Kitas, kuris radikalus ir gąsdinantis – tik esant tokiam santykiui įmanomas Aš identifikavimas.¹⁶ Todėl galima teigti, kad valstybės tapatybė nesusiformuoja dar prieš užsienio politiką, bet išryškėja per pačią užsienio politikos praktiką. Mes – šiapus sienos, o saugumas yra

---

¹² Jakniūnaitė D., Nekrašas E., Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, *Politologija*, Nr. 3 (59), 2010, p. 43.

¹³ Ten pat, p. 42.

¹⁴ Jakniūnaitė D., Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną, *Politologija* 3 (71), 2013, p. 5.

¹⁵ Kuus M., *Ubiquitous Identities and Elusive Subjects: Puzzles from Central Europe*, *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 32 (1), 2007, p. 91.

¹⁶ Hansen L., *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, London and New York: Routledge, 2006, p. 6.

apsauga nuo tų, kurie yra ne tokie kaip mes – anapus sienos.¹⁷ Tapatybės taip pat braižo sienas. Saugumo ir užsienio politikos praktika suprantama kaip sienų brėžimas. „Skirtingai nei modernus sienų funkcijos aiškinimas – atskirti suverenią erdvę nuo išorinės, anarchinės erdvės – poststruktūralizmo atveju sienos nelaikomos fiksuotais ir stabiliais demarkacijos ženklais laike ir erdvėje, o simbolizuoja socialinės erdvės diferenciacijos praktikas. Aiškinamasi, kaip yra brėžiamos ribos, lemiančios politinių subjektų egzistavimą.“¹⁸

1.2 Sugrėsminimo teorija

1993 m. Buzanas tapo Kopenhagos mokyklos nariu, kuri visuomenės identitetą iškelė kaip lygiavertį valstybės suverenitetui saugumo objektą.¹⁹ Jei valstybė praranda suverenitetą, ji nustoja egzistuoti kaip valstybė. Atitinkamai, jeigu visuomenė praranda savo identitetą, ji nustoja egzistuoti kaip visuomenė.²⁰

B. Buzan'o knygoje „Žmonės, valstybė, baimė“ pateiktos saugumo studijų analizės, apibendrinančios įvykusį saugumo koncepcijos plėtimą ir gilinimą. Anot autoriaus, „pagrindinis tarptautinės politikos kontekstas yra anarchinė tarptautinės sistemos struktūra“, o valstybės kaip „patys galingiausi tarptautinės sistemos elementai“ yra tiek saugumo subjektai (tai, kas užtikrina saugumą) tiek objektai (tai, kas turi būti saugoma).²¹ Dėl tokio savo požiūrio šis B. Buzan'o saugumo suvokimas priskiriamas neorealistinei tradicijai. Šios teorijos atstovai laikosi nuomonės, kad kadangi tarptautinė sistema yra anarchiška, tai kiekviena valstybė siekia išlikti pasitelkdama tik savo turimą galią, kuri tampa svarbiausiu valstybių išlikimą lemiančiu veiksmu.²²

Buzan'as savo veikalė iškelia ir naujas idėjas, kurių svarbiausia – sektorinė saugumo analizė. Veikalė „Žmonės, valstybė ir baimė“ B. Buzan išplėtė, Šaltojo karo laikotarpiu susiformavusią, saugumo sampratą į dar keturis sektorius – politinį, ekonominį, ekologinį ir socialinį.

¹⁷ Paulauskas K., *Kieno saugumas? Kuri tapatybė?: kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 102.

¹⁸ Jakniūnaitė D., *Naujausios tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virtualizmas*, *Politologija* 4 (20), 2000, p. 68.

¹⁹ Paulauskas K., *Kieno saugumas? Kuri tapatybė?: kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. p. 40.

²⁰ Waever O., Buzan B., Kelstrup M., Lemaitre P., *Migration and the New Security Agenda in Europe*. London: Pinter, 1993, p. 25.

²¹ Paulauskas K., „Saugumo studijų būklė ir raidos tendencijos“. Lietuvos strateginė apžvalga 2006, Vilnius. <http://www.lka.lt/EasyAdmin/sys/files/Strategine_apzvalga_2006_liet.pdf> [žiūrėta 2018-07-20].

²² Janeliūnas T., „Saugumo studijos – grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio“. *Politologija*, 2004/ 2 (34). <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/2004-2_34/str2.pdf> [žiūrėta 2018-09-20].

1 lentelė. B. Buzano saugumo sektorių modeliai

		Karinis	Politinis	Ekonominis	Ekologinis	Socialinis
Saugumo objektas	1983 m.	Valstybė				
	1993 m.	Valstybė				Identitetas
	1998 m.	Valstybė	Suverenitetas	Nacionalinė ekonomika	Aplinka, klimatas	Identitetas

Šaltinis: lentelė sudaryta remiantis K. Paulausko darbu „Kieno saugumas? Kuri tapatybė?: kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika“, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, p. 40.

1993 m. B. Buzan‘ui tapus Kopenhagos mokyklos nariu, į jo sektorinę analizę buvo įtrauktas ir socialinis sektorius, kuriame didžiausias dėmesys skiriamas tapatybės vaidmeniui saugumo politikos formavime, o pati tapatybė tampa vienu iš galimų saugumo objektų.²³

Kitas Kopenhagos mokyklos narys, „sugrėsminimo“ teorijos idėjinis autorius O. Weaver‘is. Autorius laikosi B. Buzan‘o pozicijos ir „saugumą“ didžiaja dalimi sieja su valstybių saugumu. Anot Weaver‘io, „saugumo“ idėja turi būti aiškinama pasitelkiant tokią valstybių praktiką, kuri išskirtų „saugumą“ iš kitų praktikų ir tuo pačiu perteiktų kaip organizuojama gyvenimiška tvarka.²⁴ Tokiai praktikai atskleisti autorius pasirenka karo logiką, kurioje veiksmų seka išdėstoma kaip iššūkis / grėsmė – gynyba / priešinimasis – situacijos paastrėjimas – pralaimėjimas / pergalė.²⁵ Remiantis tuo, galima teigti, kad O. Weaver‘iui saugumas yra nebe objektyvi, o konstruojama sąvoka, t.y. svarbiausiu tyrimo tikslu tampa ne atsakymo į klausimą „kas yra saugumas?“ ieškojimas, o proceso „kaip sukuriama saugumo problema?“ analizė. Taigi, sugrėsminimo analizėje išskiriami *objektai*, kurių egzistencijai kyla pavojus ir kurių teisė išlikti nekelia abejonių, dažniausiai tai būna tauta ir valstybė, *sugrėsminantys veikėjai*, kurie nurodo referencijos objektą, dažniausiai tai būna politinis elitas, ir *funkciniai veikėjai*, kurie daro įtaką situacijos dinamikai.²⁶

²³ Paulauskas K., „Saugumo studijų būklė ir raidos tendencijos“. Lietuvos strateginė apžvalga 2006, Vilnius. <http://www.lka.lt/EasyAdmin/sys/files/Strategine_apzvalga_2006_liet.pdf> [žiūrėta 2018-07-20].

²⁴ Weaver O., „Securization and Desecurization“. Ronnie D. Lipschutz (ed.), On Security. New York: Columbia University Press, 1995.

²⁵ Weaver O., „Securization and Desecurization“. Ronnie D. Lipschutz (ed.), On Security. New York: Columbia University Press, 1995.

²⁶ Miniotaitė G, Jakniūnaitė D. Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu. *Politologija*, 2001, 3 (23).

O. Weaveris remiasi dviem pagrindinėmis sampratomis: visų pirma „kalbos akto“ („speech act“) trilogija. Remiantis I. Geniene, ji dar išskiria lokucinius aktus (jie žymi tam tikras gramatinės struktūras), ilokucinius aktus (tai būtų teiginiai, pažadai, įsakymai) ir perlokucinius aktus (tai pasakymai, kurie daro įtaką adresatui). Perlokuciniai aktai skirstomi į aktus, kurie išreiškia kalbėjimo intenciją, siekiamybę, aktus, kurie išreiškia tos intencijos efektą, rezultatą)²⁷, sugrėsminančiuoju subjektu ir visuomene, antra – trimis „palankiomis sąlygomis“, reikalingomis sėkmingam sugrėsminimui. Anot O. Weaver'io, saugumo problemos konstravimo ašis yra veiksmai, kurie kelia grėsmę valstybės vidinei tvarkai ir stabilumui. Susiklosčius tokiai situacijai, valstybės valdžios atstovai gali išreikšti nuomonę, kad būtina imtis skubių veikslių tai grėsmei neutralizuoti ir tokiu būdu perkelti ją iš įprastos politinės darbotvarkės į saugumo darbotvarkę. Visa tai yra daroma diskurso metu, todėl „sugrėsminimas“ yra kalbos aktas.²⁸

Dauguma grėsmių individui kyla dėl to, kad žmonės gyvena socialinėje aplinkoje, kuri generuoja socialinį, ekonominį ir politinį spaudimą. Socialinės grėsmės turi daugybę formų, tačiau galima išskirti keturis pagrindinius tipus: fizinės grėsmės (skausmas, sužeidimas, mirtis), ekonominės grėsmės (nuosavybės atėmimas ar naudojimosi resursais galimybių atėmimas, grėsmė teisėms (įkalinimas, normalių pilietinių teisių paneigimas) ir grėsmė statusui ar pozicijai (viešas pažeminimas).²⁹ Šių grėsmių individui egzistavimas visuomenėje nurodo didžiulę dilemą, kuri glūdi beveik visos politinės filosofijos šaknyse – kaip subalansuoti individo veikimo laisvę, kad ji nekeltų tikros ir potencialios grėsmės kitų individų laisvėms. Kitaip tariant, ši dilema gali būti suformuluota taip – kaip padidinti bendruomenės laisvę nedidinant valdžios priespaudos.³⁰ Pasak Hobbeso, individai savo laisvę gali padidinti tik kitų individų saugumo sąskaita. Anot Waltzo: „valstybių, kaip ir žmonių, nesaugumas yra proporcingas disponuojamos laivės kiekiui. Jei siekiama laisvės, tai tenka susitaikyti ir su nesaugumu“.³¹ Žmonės sukūrė valstybes, kad apsigintų nuo užsieniečių invazijos ir nuo tarpusavio užpuolimo, taip saugodami save ir stengdamiesi išgyventi ir prasimaitinti savo darbu ir žemės vaisiais bei patenkinamai gyventi.³² Kadangi į valstybę turi būti žiūrima kaip į visų vertybių šaltinį, arba, mažų mažiausiai kaip į būtiną sąlygą realizuoti bet kokią vertybę, tai valstybės

²⁷ Genienė I. Kalbėjimo aktų teorija ir poetika. *Žmogus ir žodis*, Vilniaus pedagoginis universitetas: 2005, p. 9 – 12.

²⁸ Weaver O., „Securization and Desecurization“. Ronnie D. Lipschutz (ed.), *On Security*. New York: Columbia University Press, 1995.

²⁹ Buzan B., *Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo*, Vilnius: Eugrimas, 1997, p. 70.

³⁰ Ten pat, p. 71.

³¹ Waltz. K., *Theory of International Politics*, New York: McGraw-Hill, 1979, p. 112.

³² Hobbes T., *Leviathan*, prieiga per internetą,

<<https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/hobbes/Leviathan.pdf>>, (žiūrėta 2017 09 20).

išsaugojimas ir jos interesų siekimas pakyla aukščiau už paskirų individų interesus.³³ Taigi, valstybė tampa mechanizmu, kuriuo žmonės siekia adekvataus saugumo nuo socialinių grėsmių.

Wendtas iškėlė tapatybę kaip centrinę visos savo „socialinės teorijos“ koncepciją. Pagal Wendtą, identitetas yra tai, kas daro dalyką tuo, kas jis yra. Identitetas yra individuali savybė, glūdanti subjekto savivokoje. Dažnai tokios savivokos prasmė priklausys nuo to, ar kiti subjektai suvokia pirmą subjektą taip pat. Identitetą veikia dvi supratimo rūšys: esantis savyje ir pripažįstamas kitų.³⁴

Konstruktivizmas leido suvokti, jog saugumo aplinkos, kuriose valstybės veikia yra didžiąja dalimi kultūrinės ir institucinės, ne vien materialios. Įsitikinimai apie socialinę tikrovę leidžia apsibrėžti skirtingas valstybių saugumo vizijas, jų nacionalinius interesus, grėsmių suvokimą ir santykius su kitomis valstybėmis. Į saugumo darbotvarkę įtraukiamos normos, įsitikinimai, vertybės, kaip svarbūs valstybių elgesį lemiantys elementai. Įtraukus anarchinės kultūros variacijas iš esmės perkonstruojamas tarptautinės politikos aiškinimas, saugumo suvokimas ima priklausyti nuo to, kaip vertinamas „kitas“, apie kurį suvokimai kyla iš valstybių vidaus, užuot buvę nulemti pačios tarptautinės sistemos.

---

³³ Tucker R. Force, *Order and Justice*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1967, p. 282.

³⁴ Wendt A., *Tarptautinės politikos socialinė teorija*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 239.

2. ASTRAVO AE – SAUGUMO ASPEKTAS

2.1 Lietuvos vykdoma politika Astravo AE klausimu iki 2016 m.

Branduolinė energetika Baltarusijoje pradėta vystyti dar devintajame dešimtmetyje. Sovietų Sąjunga planavo pastatyti dvi atominės elektrines, kurių instaliuota galia būtų panaši į dabartinius Baltarusijos elektros generavimo pajėgumus ir siektų 8 GW, tačiau 1986 m. įvykusi Černobylio katastrofa šiuos ketinimus pakoregavo ir statybos buvo nutrauktos³⁵. Nepalankios oro sąlygos paskirstė didžiąją Černobylio avarijos metu išmestos radiacinės taršos dalį (70 %) po Baltarusijos teritoriją ir užteršė apie penktadalį šalies miškų ir derlingos žemės³⁶. Baltarusija pradėjo kurti naują valstybę ne tik neturėdama nė vienos atominės elektrinės, bet ir mesdama didelius finansinius išteklius Černobylio avarijos padariniams šalinti³⁷. Nepaisydamos minimų padarinių masto, nepriklausomos Baltarusijos institucijos netruko atnaujinti branduolines ambicijas. 1993 m. Ministrų Taryba nusprendė kurti naują branduolinės energetikos vystymo programą, bet patyrė nesėkmę ir programos įgyvendinimas 1998 m. atidėtas dešimčiai metų dėl finansų trūkumo.³⁸

Branduolinė energetika į Baltarusijos politinę darbotvarkę sugrįžo 2006 m., kuomet nuspręsta įtraukti naujos atominės elektrinės statybą į Nacionalinį energetikos vystymo planą.³⁹ Po metų branduolinė energetika atrodo savo vietą tuo metu naujoje Energetinio saugumo koncepcijoje, o dar po kelių mėnesių prezidentas A. Lukašenka įpareigojo atsakingas šalies institucijas pradėti paruošiamuosius darbus ir pasiūlė tris potencialias naujos atominės elektrinės statybvietes – dvi iš jų Krasnopolyanskas ir Kukšinovskas buvo Mogiliovo regione, o viena – Astravas buvo Gardino regione⁴⁰. 2008 m. pabaigoje Baltarusijos valstybinė komisija rekomendavo branduolinę jėgainę statyti šalia Astravo, o A. Lukašenka tai oficialiai patvirtino tik po trijų metų – 2011 m. rugsėjį⁴¹.

³⁵ Grusha, Mikhalevich ir Tushin. Public Acceptance of Prospects of Nuclear Power Development in Belarus (Minsk: International Sakharov Institute of Radioecology ir National Academy of Sciences of Belarus, 2014), p. 168.

³⁶ Jungtinių Tautų Organizacijos duomenys. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/ha/chernobyl/belarus.html>>.

³⁷ Aliaksandr Novikau (2016). Nuclear Power Debate and Public Opinion in Belarus: From Chernobyl to Ostrovets, Public Understanding of Science 14, no. 1.

³⁸ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2015, p. 14.

³⁹ Sergey Tretiakovich ir Philipp Speransky. Safety Review of the Belarusian NPP Design (presentation at IAEA Technical Meeting TM-46995, November 3–5, 2014, Istanbul). Prieiga per internetą: <https://www.iaea.org/NuclearPower/Downloadable/Meetings/2014/2014-11-3-11-5TMNPE/12_Tretiakovich_Speransky_BLR.pdf>.

⁴⁰ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2015, p. 13.

⁴¹ Ten pat, p.14.

Dauguma 2016–2020 m. Seimo kadencijos valdančiųjų teigia, kad 2008 m. – 2011 m. buvo lemtingi metai, kuomet dar buvo galima sustabdyti statybas ar paveikti aikštelės vietos pasirinkimą Baltarusijoje. Anot jų, opozicinių konservatorių atstovas, tuometinis ministras pirmininkas Andrius Kubilius neparodė ryžto bandant sustabdyti Astravo AE statybas.

2009 09 16 buvo pirmasis Vyriausybės pranešimas spaudai, kuriame užsiminta apie galimą bendradarbiavimą energetikos srityje su Baltarusija. Teigiama, kad Baltarusijos premjeras Sergėjus Sidorskis pasiūlė Lietuvai dalyvauti naujos atominės elektrinės Baltarusijoje projekte. Pranešime pažymima, kad A. Kubilius teigė, jog Lietuva atidžiai išnagrinės šį pasiūlymą, tačiau jis niekaip nepakeis naujos Visagino atominės elektrinės statybos planų. Premjerai sutarė, kad abi šalys nuolatos keisis informacija apie atominių projektų eigą.⁴²

2010 04 30 susitikę dar kartą premjerai šį kartą jau pasikeitė informacija apie pažangą, kurią kiekviena šalis yra pasiekusi naujų atominės elektrinės statybų srityje, teigiama Vyriausybės pranešime. Baltarusija viešai dar kartą patikino, kad jų planuojama statyti atominė elektrinė Astravo rajone netoli Lietuvos sienos atitiks pačius aukščiausius saugumo ir gamtosauginius reikalavimus.⁴³ Abu premjerai sutarė, kad ir ateityje atvirai ir skaidriai bendradarbiaus ir dalinsis visa informacija AE statybų tema.

„Esame šalis, po Ukrainos labiausiai nukentėjusi nuo Černobylio avarijos. Mūsų tautai tai buvo ne šiaip sau nelaimė, o katastrofa. Jau vien dėl šios aplinkybės skiriame išskirtinį dėmesį būsimos elektrinės saugumui“, – sakė Baltarusijos premjeras.⁴⁴

Tuo tarpu, Lietuvos premjeras vis dėlto išreiškė tam tikrus nuogastavimus dėl Baltarusijos AE vietos, bet dar kartą problemą pasiūlė spręsti glaudesniame bendradarbiavime ir dialoge.

„Mes išsakėme savo tam tikrus nuogastavimus ir pastabas dėl pasirinktos vietos. Bet manau, kad šias problemas galime spręsti plėtodami bendradarbiavimą, o ne tik ginčydamiesi labai karštai ir emociškai, kaip kartais susidaro vaizdas“, – žurnalistams po susitikimo su Baltarusijos premjeru sakė A. Kubilius.⁴⁵

---

⁴² Vyriausybės pranešimas spaudai. Premjeras A.Kubilius susitiko su Baltarusijos kolega S.Sidorskiu. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2009-09-16 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://lrv.lt/lt/naujienos/premjerai-a-kubilius-susitiko-su-baltarusijos-kolega-s-sidorskiu>>.

⁴³ Vyriausybės pranešimas spaudai. Lietuvos ir Baltarusijos premjerų susitikimo dominantė – energetinis bendradarbiavimas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2010-04-30 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://lrv.lt/lt/naujienos/lietuvos-ir-baltarusijos-premjeru-susitikimo-dominante-energetinis-bendradarbiavimas>>.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ BNS informacija A.Kubilius teigia Baltarusijos premjerui išsakęs „nuogastavimus“ dėl AE netoli Lietuvos sienos. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2010-04-30 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/akubilius-teigia-baltarusijos-premjerui-issakes-nuogastavimus-del-ae-netoli-lietuvos-sienos-56-95681>>

2010 07 01 šį kartą susitikę premjerai pasirašė ekonominio bendradarbiavimo komunikatą, kuriame vyrauja bendradarbiavimas branduolinėje energetikoje.

Premjeras A. Kubilius pastebėjo, kad komunikatas apibendrina sėkmingus susitikimus su Baltarusijos Premjeru Minske ir kiek anksčiau Vilniuje.

„Lietuvos ir Baltarusijos ekonominio bendradarbiavimo komunikatas liudija, kad energetinė nepriklausomybė ir energetinis saugumas rūpi ne tik Lietuvai. Tai regioninė problema, kurios sprendimas atveria įdomias galimybes bendradarbiauti su Baltarusija, kartu skatinant šią prieštarinę šalį laipsniškai gravituoti link Europos Sąjungos“, – kalbėjo A. Kubilius.⁴⁶

Negalima teigti, jog Lietuva visiškai atsainiai žiūrėjo už 50 km. planuojamas Astravo AE statybas. Dar 2010 kovo 22 d. Aplinkos ministerija Poveikio aplinkai vertinimo (PAV) derinimo ataskaitoje pareiškė kategoriškai nesutinkanti su tuo, kad jėgainė galėtų būti statoma Astravo aikštelėje. Šios ataskaitos pagrindu vėliau buvo kreiptasi į Espoo konvencijos vykdymą prižiūrinčias institucijas dėl konvencijos pažeidimo.

„Yra formuluojamos trys pagrindinės išvados. Pateikta informacija dėl Baltarusijos atominės elektrinės yra nepakankama dėl netinkamų alternatyvų nagrinėjimo. Tai pat nepritariame būtent pasirinktai aikštelei Astravo rajone. Trečia, prašome pakartotino viešojo svarstymo ir konsultacijų“, – komentavo Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos departamento direktorius Vitalijus Auglys.⁴⁷

Jis teigė esąs nustebęs, kodėl nesvarstomos kitos galimos alternatyvos, kur būtų galima statyti naująją AE, nors iš pradžių buvo užsimenama, kad nagrinėjamos dvi aikštelės Baltarusijos rytuose, tačiau jos atmetamos dėl „geologinių savybių“.⁴⁸

Tuomet V. Auglys teigė, jog Lietuva nekritikuoja numatomos Baltarusijos AE reaktoriaus pasirinkimo. Taip pat jau tuomet V. Auglys abejojo, kad Lietuva gali uždrausti Baltarusijai statyti elektrinę, tačiau šalis, pasak jo, ketinanti statyti AE, turi atsižvelgti į kaimyninių šalių nuomonę.

„Ši Lietuvos pozicija įpareigoja Baltarusiją eiti į konsultacijas, antra – prieš priimant sprendimą turi remtis konsultacijų rezultatais“, – aiškino jis.⁴⁹

Taip pat 2011 m. spalio 22 d. Užsienio reikalų ministerija pareiškė, kad galutinai įtvirtinusi planuojamos atominės elektrinės vietą ir pasirašinėdama sutartis dėl projekto įgyvendinimo

---

⁴⁶ Vyriausybės pranešimas spaudai. Lietuva ir Baltarusija pasirašė ekonominio bendradarbiavimo komunikatą, dominuoja energetinis saugumas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2010-07-02 [žiūrėta 2019-10-24]. <<http://lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-ir-baltarusija-pasirase-ekonominio-bendradarbiavimo-komunikata-dominuoja-energetinis-saugumas>>.

⁴⁷ BNS informacija. Galutinė Lietuvos pozicija dėl Baltarusijos AE: pasirinkta jos vieta nepriimtina. Bernardinai.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-07 [žiūrėta 2019-10-24] <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-07-galutine-lietuvos-pozicija-del-baltarusijos-ae-pasirinkta-jos-vieta-nepriimtina/44550>>

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ten pat.

Baltarusija nesilaiko tarptautinių reikalavimų prioritetinę tokio objekto statybos vietą nustatyti tik pabaigus poveikio aplinkai vertinimo procesą ir atsakius į visus poveikį galimai patirsiančių šalių klausimus.⁵⁰

„Lietuva kreipėsi į Espo konvencijos įgyvendinimo sekretoriata, kad Baltarusijai būtų išaiškintas Espo konvencijos taikymas, o atominės elektrinės projekto įgyvendinimas būtų sustabdytas, kol bus atliktos visos privalomos procedūros“, – teigiama URM pranešime.⁵¹

Nepaisant Lietuvos Aplinkos bei Užsienio reikalų ministerijų pastabų, dar 2011 m. spalį Astravo atominės elektrinės statybų rangovais patapo, Rusijai priklausanti, bendrovė „Atomstroyexport“. Šis susitarimas papildytas lapkričio mėnesį Rusijai įsipareigojus paskolinti iki 10 mlrd. dolerių Astravo AE statybai. Galutinis kontraktas dėl dviejų 1200 MW AES–2006 reaktorių (už 10 mlrd. dolerių) ir papildomos infrastruktūros (už 3 mlrd. dolerių) statybų pasirašytas 2012 m. liepą⁵². 2013 m. lapkritį Astravo AE pradėta realiai statyti, išliejant betoninę statybų aikštę.

Energetinio saugumo tyrimų centro vadovas profesorius Juozas Augutis atkreipia dėmesį, kad žvelgiant chronologiškai, Baltarusijos branduolinė programa ir Baltijos valstybių planai plėtoti regioninį branduolinės jėgainės projektą Visagine vystėsi praktiškai tuo pačiu metu. Anot jo, galimybes plėtoti branduolinę energetiką Baltarusijos Ministrų Taryba svarsto 2006 m. liepą, nepraėjus pusmečiui nuo tų pačių metų kovą pasiekto Baltijos valstybių energetikos bendrovių susitarimo atlikti galimybių studiją dėl naujos regioninės branduolinės jėgainės.

Vėliau Baltarusijos branduolinės programos žingsniai iki 2012 m. Lietuvoje vykusio konsultacinio referendumo nuosekliai sekė Visagino AE projekto progresą: 2007 m. sausį Lietuvos nacionalinėje energetikos strategijoje įvardijamas siekis išlaikyti branduolinės energetikos tęstinumą, o 2007 m. rugsėjį apie branduolinę energetiką rašoma ir Baltarusijos energetinio saugumo koncepcijoje; 2007 m. liepą Lietuvoje priimamas Branduolinės energetikos įstatymas, o po metų analogiškas įstatymas priimamas ir Baltarusijoje; 2011 m. liepą Japonijos bendrovė „Hitachi“ pasirenkama strateginiu investuotoju, o tų pačių metų rudenį Baltarusija aukščiausiu politiniu lygiu patvirtina statybų aikštelę prie Astravo miestelio, pasirašo sutartį su Rusijos Vyriausybės kontroliuojamos strateginės bendrovės „Rosatom“ antrine įmone „Atomstroyexport“ ir užsitikrina Rusijos finansavimą, kuris gali siekti 90 proc. projekto vertės.⁵³

---

⁵⁰ Vyriausybės informacija. AE projektu Baltarusija pažeidžia JT konvenciją, ignoruoja tarptautinius įsipareigojimus ir geros kaimynystės principus. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2011-10-21 [žiūrėta 2019-10-24] <https://gr.mfa.lt/gr/lt/naujienos/ae-projektu-baltarusija-pazeidzia-jt-konvencija-ignoruoja-tarptautinius-ispareigojimus-ir-geros-kaimynystes-principus_1>

⁵¹ Ten pat.

⁵² Juozas Augutis ... [et al.]. *Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016*. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2015, p. 14.

⁵³ Ten pat, p. 8.

2012 birželio 21 d. Seimas po balsavimo priėmė Atominės elektrinės įstatymo pakeitimo projektą ir pasisakė už Koncesijos sutartį su strateginiu investuotoju „Hitachi“, taip uždegdamas žalią šviesą VAE projekto vykdymui. Koncesijos sutartį palaikė – 67 parlamentarai (iš jų 41 TS–LKD narys), prieš – 16 (5 – mišri Seimo narių grupė, po 5 – frakcija TT, Krikščionių partijos frakcija), susilaikė – 25⁵⁴.

Už atominę jėgainę pasisakiusieji parlamentarai aiškino, kad VAE yra būtina Lietuvos energetinio saugumo sąlyga, sakė, kad jei Lietuva nesiryš statyti atominės jėgainės, Rusija tikrai pastatys tiek Kaliningrado, tiek Baltarusijos AE. Vėl priminta, kokios tai didžiulės investicijos į šalies ūkį.⁵⁵ Skeptiškai VAE atžvilgiu nusiteikę parlamentarai aiškino, kad pasirinktos senos technologijos, koncesijos sutartis paruošta nekreopščiai, abejojo, ar branduolinė energetika apskritai bus konkurencinga.⁵⁶

VAE projekto vertė siekė 17 mlrd. litų. Lietuvos dalis turėjo sudaryti apie 6 mlrd. litų. Buvo planuojama, kad jėgainės statybos prasidės 2015 metais, o veikti elektrinė pradės 2020–2021 metais. Skaičiuojama, kad elektrinėje vykdomos gamybos sąnaudos būtų sudariusios po 7–10 centų (lito. – aut. pastaba) už kilovatvalandę, bet dar 10–15 centų už kilovatvalandę būtų kainavęs paskolų statyboms aptarnavimas. Paskola visiškai turėjo būti grąžinta iki 2038–2040 metų.⁵⁷

Buvo prognozuojama, kad statant Visagino AE Lietuvos įmonės gali sulaukti užsakymų, kurių vertė siektų iki 5 mlrd. litų bei sukurti apie 6 tūkst. naujų darbo vietų.

Tuo tarpu, dar 2012 m. kovą Lietuvos žalieji kėlė abejones dėl galimybės statyti Visagino AE ir kėlė Seime referendumo idėją. Žalieji ragino referendume išsiaiškinti, ar Lietuvai reikia naujos AE. „Jų teigimu, šalies energetinę nepriklausomybę gali garantuoti tik energija iš atsinaujinančių šaltinių. Todėl esą reikėtų labiau rūpintis jų plėtra, neskubant statyti naujos AE. Tuo tarpu energetikos ir politikos ekspertai pastebi, kad populistinės žaliųjų iniciatyvos paprastai suaktyvėja prieš kokius nors rinkimus“.⁵⁸

---

⁵⁴ ELTA informacija. Seimas po svarstymo pritarė referendumo dėl VAE statybos rengimui. Lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012–06–21 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2402/a-kubilius-referendumas-parodys-kuriomis-partijomis-ir-ekspertais-galima-pasitiketi>>

⁵⁵ BNS informacija. Seimas po svarstymo pritarė Visagino AE koncesijos sutarčiai. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012–06–21 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/seimas-tesia-diskusijas-del-visagino-atominės-elektrinės-662-227796?copied>>

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ LRV informacija. Visagino AE verslo planas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2012-05-21 [žiūrėta 2019-10-24] <https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/strateginiaiaprojektai/igyvendinami/VAE/Visagino_verslo_planas_pilnas.pdf>

⁵⁸ ELTA informacija. Premjeras abejoja referendumo dėl Visagino AE racionalumu. Alfa.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-03-27 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.alfa.lt/straipsnis/14140187/premjeras-abejoja-referendumo-del-visagino-ae-racionalumu>>

Tuometinis Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto vadovas Ramūnas Vilpišauskas įspėjo, kad referendumas gali pakenkti Lietuvos reputacijai tarptautinėje erdvėje ir sukelti klausimų investuotojams į VAE.⁵⁹ Referendumą ekspertas susiejo su politikų siekiu pritraukti balsų Seimo rinkimuose, mad jį nuspręsta organizuoti dabar, o ne priimant įstatymus dėl atominės energetikos plėtojimo ar po kelerių metų, kai bus aiškesnės ekonominės sąlygos, finansinės Lietuvos dalyvavimo sąlygos.⁶⁰

2012 m. liepą Seimas po svarstymo pritarė, kad dėl Visagino AE statybų būtų surengtas patariamasis referendumas. Už tai siūlantį įstatymo projektą balsavo 64, prieš – 35 parlamentarai, susilaikė 25 parlamentarai.⁶¹ Ministro Pirmininko Andriaus Kubiliaus nuomone, Seimo narių iniciatyva yra „grynas politikavimas“. Jis pastebėjo, jog didžiausi tokio referendumo iniciatoriai yra mažų partijų ir Mišrios Seimo narių grupės nariai⁶².

Pagal įstatymo projektą referendumo metu balsavimui buvo pateiktas toks tekstas: „Pritariu naujos atominės elektrinės statybai Lietuvos Respublikoje“.⁶³ Referendumas buvo surengtas kartu su Seimo rinkimais. Jis buvo patarimo pobūdžio, taigi jo rezultatai neturėjo jokios teisinės galios.

Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis, Lietuvoje vykęs referendumas dėl naujos atominės elektrinės statybos įvyko, o referendumui teikta nuostata yra nepriimta. Preliminariais duomenimis, 62,72 proc. rinkėjų nepritarė naujos atominės elektrinės statybai. Referendumui teiktą nuostatą palaikė 34 proc. rinkėjų.

Anot J. Augučio, po 2012 m. vykusio konsultacinio referendumo Visagino AE pateko į politinio neapibrėžtumo būseną.

2012 m. atėjus į valdžią socialdemokratams, ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius pavedė energetikos ministro Jaroslavo Neverovičiaus vadovaujama Nacionalinės energetikos strategijos rengimo darbo grupei pateikti išvadas dėl VAE.

Tų pačių metų pavasarį J. Neverovičiaus vadovaujama darbo grupė siūlė statyti Visagino atominę elektrinę (VAE), jei bus įgyvendintos trys būtinos sąlygos.

Darbo grupės požiūriu, VAE projektą galima plėtoti, jei Lietuvos politinės partijos pasieks susitarimą dėl energetikos strategijos, regioniniai partneriai patvirtins dalyvavimą projekte ir

---

⁵⁹ 15min.lt informacija. Referendumas dėl Visagino AE: reikalingas diskusijai apie Lietuvos ateitį ar politikų reklamai? 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-07-17 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/k-662-234515>>

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Ten pat.

⁶² ELTA informacija. Referendumo dėl Visagino AE inicijavimas gali įnešti daugiau sumaišties derybose. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-07-17 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2195/referendomo-del-visagino-ae-inicijavimas-gali-inesti-daugiau-sumaisties-derybose-mano-premjeras>>

⁶³ Ten pat.

investuos į jo vystymo bendrovę iki galutinio apsisprendimo dėl investicijų ir jei bus pasiektos geresnės VAE finansavimo sąlygos iš tarptautinių kredito institucijų⁶⁴

A. Butkevičius peržiūrėjęs darbo grupės siūlymus teigė, kad VAE projekto įgyvendinimas tokiomis sąlygomis būtų neišmintingas sprendimas šaliai.

„Man atrodo, kad aš vakar aiškiai pasakiau, kad mes (Vyriausybė) pasisakome po ekspertų, specialistų atliktos studijos, kad šitas projektas yra per brangus Lietuvai. Nes jeigu šitas projektas būtų įgyvendintas, tai pagaminta elektros energija būtų brangesnė negu elektros energijos kaina rinkoje“, – kalbėjo premjeras.⁶⁵

Neapibrėžtos nuomonės dėl Visagino AE socialdemokratų Vyriausybėje tęsėsi dar tris metus. Atitinkamai to meto valdantieji neprieštaravo kaip ir A. Kubiliaus Vyriausybė neprieštaravo Astravo AE statyboms.

Pasak J. Augučio, jei Lietuva būtų tiesiogiai prieštaravusi Astravo AE statyboms Baltarusijoje vyraujant politinio neapibrėžtumo sąlygomis dėl Visagino AE arba iki konsultacinio referendumo, tada jos užsienio politika būtų laikytina nenuosekli vidaus politikos atžvilgiu.⁶⁶ Tokiu atveju būtų itin sunku įtikinti tarpvyriausybines organizacijas ir kai kurias Baltijos jūros regiono valstybes Lietuvos pozicijos pagrįstumu – kiltų pavojus, kad partnerių akyse tokia pozicija galėtų būti suprasta ne kaip iš nacionalinio saugumo problematikos išplaukiantis susirūpinimas, bet kaip bandymas politiniais būdais žlugdyti konkurenciją regioninei Visagino AE.⁶⁷

Energetinio saugumo tyrimo centro vadovui pritaria ir Centro jaunesnysis mokslo darbuotojas Justinas Juozaitis.

„2009–2016 m. Lietuva oficialiai neprieštaravo Astravo AE statybai, bet reikalavo iš Baltarusijos užtikrinti branduolinę saugą ir laikytis tarptautinės teisės nuostatų. Atitinkamai į tuometinius oficialius pranešimus spaudai po aukšto lygmens susitikimų beveik nepatekdavo siūlymai apriboti elektros sistemos pralaidumą Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje ar akcentuojamos Astravo AE ir Rusijos užsienio politikos sąsajos. Šie apibendrinimai grindžiami nuodugnia aukšto lygio susitikimų analize – minimu laikotarpiu įvyksta 163 aukšto lygmens dvišaliai ar daugiašaliai

---

⁶⁴ BNS informacija. Darbo grupė siūlo tęsti VAE projektą su tam tikromis sąlygomis. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-22 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/darbo-grupe-siulo-testi-vae-projekta-su-tam-tikromis-salygomis-664-328304>>

⁶⁵ BNS informacija. A. Butkevičius: Visagino AE statybos būtų neišmintingas sprendimas. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-23 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.delfi.lt/verslas/energetika/a-butkevicius-visagino-ae-statybos-butu-neismintingas-sprendimas.d?id=61220881>>

⁶⁶ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2016–2017. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2017, p. 9.

⁶⁷ Ten pat, p. 8.

susitikimai, kuriuose dalyvauja Prezidentė, premjerai, Seimo pirmininkai arba energetikos, užsienio reikalų ir aplinkos apsaugos ministrai, ir jų metu aptariamose Astravo AE statybose“.⁶⁸

Energetinio saugumo tyrimų centro darbuotojai Lietuvos politikų neapibrėžtą poziciją Astravo AE klausimu sieja ir su įvykių chronologija 2013–2015 m. Pasak jų, Rusija 2014 m. vasarį užpuolė Ukrainą. Todėl Rusijos finansai buvo nukreipti kita linkme. Rusijos ekonominė būklė 2014–2016 m. sparčiai prastėjo: reikšmingai nukrito naftos kainos, smuko rublis, JAV ir Europos Sąjunga Rusijai paskelbė sankcijas. Tuo metu galima buvo tikėtis, kad Astravo AE statybas apsunkins finansinių išteklių trūkumas.⁶⁹

2014 – 2016 m. nors Astravo AE statybos progresavo, bet iš Lietuvos vidaus ir užsienio politikos darbotvarkės klausimas dingo. Lietuvos įtakingiausių politikų dėmesys buvo nukreiptas į šalies gynybos biudžeto didinimą. Lietuvos užsienio politikoje tuo metu dominavo su šalies gynyba sietini aspektai. Pasikeitus iššūkių Lietuvos nacionaliniam saugumui hierarchijai, dėmesys Astravo AE statyboms Vilniaus pakraštyje sumažėjo.⁷⁰

Darytina išvada, kad stebint tokią įvykių seką ir esant politiniam neapibrėžtumui dėl Visagino AE, branduolinės saugos ir tarptautinės teisės akcentavimas (Ukrainos krizė) Lietuvos užsienio politikoje atspindėjo tuometinius įvykius ir procesus tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų.⁷¹

---

⁶⁸ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2016–2017. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2017, p. 8.

⁶⁹ Ten pat, p. 9.

⁷⁰ Ten pat, p. 9.

⁷¹ Ten pat, p. 9.

2.2 Astravo AE „Sugrėsminimo“ priežastys

Lietuvos pasipriešinimas Astravo AE statyboms Baltarusijoje kyla dėl trijų pagrindinių priežasčių. Pirma priežastis susijusi su branduolinės jėgainės vieta. Antra priežastis apibūdina branduolinės saugos problematiką, o trečioji – politinius iššūkius.

Visos šio grėsmės įvardijamos Užsienio reikalų ministerijos 2017 m. vasario mėnesio pareiškimu dėl statomos Astravo AE.

„Lietuvos pozicija Astravo AE klausimu yra principinga ir aiški: Astravo AE statybos turi būti sustabdytos dėl projekto neatitikimo tarptautiniams aplinkosaugos ir branduolinės saugos standartams, dėl daugelio itin rimtų pažeidimų projekto vystymo procese, dėl nuolat vykstančių rimtų incidentų Astravo AE statybos aikštelėje, žemos darbo saugos kultūros, branduolinę saugą prižiūrinčios institucijos ir statybos darbus atliekančių organizacijų kompetencijos ir patirties stokos vystant Astravo AE projektą bei dėl nuolatinių manipuliacijų tarptautiniais instrumentais ir viešąją nuomone Baltarusijoje ir kaimyninėse šalyse“, – teigiama pareiškimu.⁷²

2.2.1 Astravo AE – geopolitinis projektas

Lietuva ne vieną kartą oficialioje pozicijoje pabrėžė, kad Astravo AE yra Rusijos geopolitinis projektas. Lietuvos kaimynystėje statoma Baltarusijos atominė elektrinė – tarptautinių branduolinės saugos standartų neatitinkantis, komerciškai nepagrįstas, Rusijos pinigais ir technologijomis remiamas projektas, kuriuo siekiama stiprinti Rusijos pozicijas regione, teigiama grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime.⁷³

Dar 2013 m. balandžio 30 d. Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka savo kalboje Baltarusijos valstybiniame žemės ūkio techniniame universitete pareiškė: „Mūsų atominė elektrinė ir Rusijos atominė elektrinė Kaliningrade yra žuvies ašaka Europos Sąjungos ir Baltijos valstybių gerklėje“.⁷⁴

⁷² Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalumisterijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atominės-elekrinės>>

⁷³ Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2019. VSD [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-05 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>>

⁷⁴ BNS informacija. A. Lukašenka: jie mums nebe konkurentai ir turės pirkti mūsų bei Rusijos elektros energiją TV3.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-30 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/731129/a-lukasenka-jie-mums-nebe-konkurentai-ir-tures-pirkti-musu-bei-rusijos-elektros-energija>>

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas teigimu, Rusija nori laikyti Vidurio Rytų Europos valstybių energetinę nepriklausomybę savo ekonominių ir politinių interesų pažeidimu. Rusijos atsaką dažniausiai apibūdina įvairių energetikos infrastruktūros projektų vykdymas, kurie gali neturėti ekonominio pagrindo, tačiau turi potencialą sustiprinti Rusijos pozicijas įvairiuose Vidurio Rytų Europos energetikos sektoriuose.⁷⁵ Departamentas nurodo, kad Astravo AE atitinka šios tendencijos bruožus ir suvokia Astravo AE statybas, kaip bandymą tiek sužlugdyti Visagino AE projektą ir siekį neleisti Baltijos valstybėms atsijungti nuo nepriklausomų Valstybių Sandraugos sinchroninės zonos IPS/ UPS.⁷⁶

URM duomenimis, Astravo AE neva fizinei apsaugai užtikrinti Baltarusija įkūrė specialų karinį vienetą Nr. 7434, dislokuotą Astrave, vos 13 km nuo Lietuvos sienos. Karinis personalas mokomas ne tik Baltarusijoje, bet ir Rusijoje bei Kazachstane, o 2016 m. Astrave buvo pradėta kurti priešlėktuvinės gynybos bazė tariamoms grėsmėms Astravo AE atremti.⁷⁷ Paprastai atominių elektrinių fizine sauga rūpinasi privačios saugos kompanijos, o ne valstybės ginkluotosios pajėgos.⁷⁸ Toks Baltarusijos sprendimas, anot URM, visų pirma patvirtina geopolitinius projekto kėslus.

Kalbėdami apie geopolitinius projekto aspektus, negalima nepažymėti Baltarusijos ir Rusijos priklausomybės. Lietuvos bei apskritai NATO saugumo politikos formavimui veiksnys – Baltarusijos vaidmuo galimuose Rusijos karinio ir politinio spaudimo Baltijos šalims scenarijuose. Ekspertiniu ir kariniu NATO bei Aljanso valstybių lygmeniu pastaraisiais metais iškilęs Suvalkų koridoriaus (tai Lietuvos ir Lenkijos pasienio ruožas, skiriantis Baltarusiją ir Kaliningrado sritį) klausimas išryškina daugiabriaunę Baltijos valstybių saugumo situaciją.⁷⁹ Potencialios karinės Rusijos agresijos regione atveju esminė dilema būtų ši: ar Baltarusija išlaikytų neutralitetą, ar esamos karinės integracijos su Rusija lygis lemtų, kad ji prisidėtų prie aktyvių karinių veiksmų.⁸⁰ Vien kylantis klausimas, ar Baltarusija jungtusi prie Rusijos karinės invazijos, skatina abejoti Lietuvos politikos Baltarusijos nepriklausomybe.

Negalima nepastebėti NATO planuojamų pratybų Lietuvoje prie 680 km. sienos su Baltarusija. NATO aljansas rodo, kad tai strateginis saugumo taškas. Kitų metų pavasarį rengiamose

---

⁷⁵ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2016, p. 9.

⁷⁶ Ten pat.

⁷⁷ Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministerijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atominės-elektrinės>>

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Ivanauskas V., Kojala L., Jasutis G. Baltarusijos ir Rusijos tarpusavio priklausomybės klausimas. Rytų Europos studijų centras [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2019-10-30] <http://www.eesc.lt/uploads/news/id973/Rusijos%20raidis%20scenarijai%20RESC_LT.pdf>

⁸⁰ Ten pat.

karinėse pratybose „Defender 2020“, kuriose bus repetuojamas dalinių perkėlimas į Lenkiją ir Baltijos šalis, dalyvaus 37 000 karių. Iš už Atlanto bus atsiųsta 20 000 kareivių. Nuo balandžio iki gegužės vyksiančių pratybų tikslas yra padidinti parengtį NATO viduje ir atgrasyti galimą priešininką, pranešė JAV kariškiai.⁸¹

2.2.2 Įtampa dėl Astravo AE geografinio artumo bei branduolinės saugos neatitikimo

Vien tik 2016 m. Astravo AE įvyko net 6 Lietuvai žinomi incidentai. Dviejų incidentų metu (2016 m. liepos 10 d. ir 2016 m. gruodžio 26 d.) buvo pažeisti du Rusijos valstybinės atominės energetikos korporacijos Rosatom pagaminti reaktorių korpusai. Kadangi reaktoriaus korpusas yra vienas svarbiausių atominės elektrinės saugos komponentų, Lietuva laikosi pozicijos, kad incidentų metu pažeisti reaktoriaus korpusai yra netinkami ir turi būti pakeisti naujais.⁸² Nors Baltarusija pripažino, kad 2016 m. liepos 10 d. iš 4,5 m. aukščio nukritęs reaktoriaus korpusas privalo būti pakeistas, jis iki šiol dėl Rosatom kompanijos spaudimo yra laikomas Astravo aikštelėje, o reaktoriaus korpusas, kuris 2016 m. gruodžio 26 d. susidūrė su geležinkelio infrastruktūros stulpu, 2017 m. balandžio 1 d. pradėtas montuoti Astravo AE 1-ame bloke.⁸³ Incidentai atskleidžia, kad Baltarusijos branduolinės saugos reguliatorius neatitinka svarbiausių tokioms institucijoms keliamų nepriklausomumo ir kompetencijos kriterijų ir yra valdomas Rosatom kompanijos.⁸⁴ Incidentai Astravo AE taip pat rodo, kad projekto vystytojai susiduria su sisteminėmis problemomis: žema darbo saugos kultūra, neužtikrinama darbų kokybės kontrolė, nesilaikoma instrukcijų, viešojoje komunikacijoje dominuoja informacijos slėpimo ir neigimo, o ne atvirumo ir skaidrumo principai.⁸⁵

Nerimą Lietuvai kelia ir tarptautinės teisės pažeidimai ar selektyvus jos paisymas.⁸⁶ Jungtinių Tautų Espo konvencijos įgyvendinimo komitetas nustatė keturis tarptautinės sutarties pažeidimus dėl netinkamo poveikio aplinkai ataskaitos parengimo ir Lietuvos visuomenės informavimo apie projektą, išsamių viešų konsultacijų nebuvimo ir Espo konvencijos nuostatų, išdėstytų šeštajame

---

⁸¹ ELTA informacija. JAV planuoja karines pratybas, kur dalyvaus 37 tūkst. karių: repetuos dalinių perkėlimą į Baltijos šalis. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-07 [žiūrėta 2019-10-31]

⁸² BNS informacija. Baltarusijos ambasadoriui Lietuvoje įteikta nota dėl dar vieno incidento vystant Astravo AE. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2016-12-29 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/baltarusijos-ambasadoriui-lietuvoje-iteikta-nota-del-dar-vieno-incidento-vystant-astravo-ae-664-733552>>

⁸³ Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikaluminiesterijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atomines-elektrines>>

⁸⁴ Ten pat.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2016.

straipsnyje, nepaisymo priimant galutinį sprendimą dėl statyb vietės pasirinkimo. Jungtinių Tautų orhuso konvencijos įgyvendinimo komitetas taip pat rado pažeidimų.⁸⁷ Konvenciją pasirašiusios šalys įsipareigoja informuoti visuomenę apie su aplinkosauga susijusius sprendimus ir įtraukti ją į sprendimo priėmimo procesą, o dėl Astravo AE to padaryta nebuvo⁸⁸. „Amnesty international“ praneša, kad Minskas areštuoja ir teisia vietinius gyventojus, aplinkos apsaugos aktyvistus ir kitus angažuotus piliečius, reiškiančius susirūpinimą ar besidominčius Astravo AE statybomis. Minima nevyriausybinė organizacija taip pat aprašo Baltarusijos saugumo tarnybų ir policijos bandymus neleisti piliečiams dalyvauti viešose konsultacijose ir prieiti prie informacijos dėl aplinkosauginių aspektų.⁸⁹

URM teigimu, Baltarusija akivaizdžiai manipuliuoja TATENA SEED misija. Nuo oficialios Astravo AE statybų pradžios 2013 m., Lietuva reikalauja, kad Baltarusija priimtų TATENA SEED (angl. Site and External Events Design) misiją, kuri atliktų išsamų Astravo aikštelės tinkamumo Baltarusijos AE statybai įvertinimą.⁹⁰ Analogišką rekomendaciją 2014 m. pateikė ir Espo konvencija bei Branduolinės saugos konvencija. Tik po 4 metų nuolatinio spaudimo, Baltarusija 2017 m. sausio 16–20 d. buvo priversta pasikviesti TATENA SEED misiją, tačiau, kaip Lietuvą informavo TATENA atstovai, tai buvo nepilna SEED misija.⁹¹

Misijos apimtis, kurią pagal galiojančias taisykles nustatė pati Baltarusija, apsiribojo tik neesminiais projekto vertinimais, o patys svarbiausi vertinimai dėl aikštelės seisminio ir geologinio tinkamumo atominės elektrinės statybai bei poveikio aplinkai, nebuvo atlikti.⁹² Nors TATENA misija vertino tik labai siaurą klausimų spektrą (įvertino tik 1,5 iš 6 kriterijų), Baltarusija manipuliudama viešojoje erdvėje daro apibendrinančias išvadas apie neva pilną aikštelės vertinimą ir komunikuoja apie tariamą Astravo AE projekto sėkmę.⁹³ URM įsitikinusi, kad atlikus pilnos apimties SEED misiją, kuri įvertintų Astravo aikštelės tyrimus, parinkimo kriterijus ir jos tinkamumą AE statybai, išvados būtų neigiamos.

Be to, URM teigia, kad Astravo AE neatlaikys sunkaus lėktuvo kritimo.

---

⁸⁷ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2016.

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Ten pat.

⁹⁰ Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministerijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atominės-elektrinės>>

⁹¹ Ten pat.

⁹² Ten pat.

⁹³ Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministerijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atominės-elektrinės>>

„Remiantis 2013 metų Vakarų Europos branduolinės saugos reguliatorių asociacijos (WENRA) rekomendacija, visų naujai statomų atominių elektrinių konstrukcijos privalo atlaikyti sunkaus lėktuvo kritimo poveikį. Ši rekomendacija, priimta atsižvelgiant į avarijos Fukušimos AE padarinius, taikoma nepaisant tokio įvykio tikimybės ir neatsižvelgiant į nustatytus oro koridorius. Nors Lietuva reikalauja, kad Baltarusija įvertintų sunkaus lėktuvo kritimo poveikį Astravo AE, Baltarusija atsisako tai padaryti“, – teigiama URM dokumente.⁹⁴

Astravo AE statybvietė 25 km atstumu nutolusi nuo Lietuvos sienos ir 50 km nuo Vilniaus. Tokie atstumai suponuoja riziką, kad incidentai Astravo atominėje elektrinėje ar netinkama jos eksploatacija paveiks ir Baltarusiją, ir Lietuvą. Kad Astravo atominė elektrinė statoma 50 km atstumu nuo Vilniaus, rizika šalies sostinei – reali. Avarijos arba tik pranešimo apie avarijos riziką atveju iš Vilniaus reiktų evakuoti ne tik gyventojus, bet ir šalies politinę bei administracinę vadovybę: Prezidentę, Seimo narius ir ministrus, kariuomenės štabą, policijos ir pasienio apsaugos vadovybę, teisėjus ir prokurorus.⁹⁵ Atitinkamai turėtų evakuotis ir užsienio valstybių diplomatinės atstovybės. Tokiu atveju šalies valdymas taptų paralyžiuotas. Kita vertus, riziką patiria ne tik Vilnius. URM skaičiavimu, 100 km atstumu nuo Astravo AE gyvena 919 tūkst. lietuvių arba trečdalis šalies populiacijos.

Kitas iššūkis susijęs su Astravo AE aušinimu. Baltarusija planuoja reaktorius aušinti neries vandeniui, priklausančiu Nemuno vandens baseinui – pagrindiniam Lietuvos geriamojo vandens šaltiniui. Lietuvos vandens tiekėjų asociacija perspėja, kad į Nerį patekusi radiacinė tarša galėtų pasiekti pirmąją Vilniaus vandenvietę po 10–12 val., o dar po 5–6 val. pasiektų ir kitas.⁹⁶ Toliau radiacinė tarša judėtų pasroviui pirmiausiai Kauno link, vėliau potencialiai galėtų pasiekti Kaliningradą ir Kuršių marias. Našta dėl netinkamos elektrinės eksploatacijos ar incidentų joje gultų ne tik ant baltarusių, bet ir ant lietuvių pečių.⁹⁷ Turint omenyje, kad Astravo AE statoma zonoje, kurioje būta žemės drebėjimų, toks Astravo AE vietos pasirinkimas kelia grėsmę Lietuvos energetiniam ir nacionaliniam saugumui.

---

⁹⁴ Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalumisterijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atominės-elektrinės>>

⁹⁵ Juozas Augutis ... [et al.]. Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2016.

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Ten pat.

3. DISKURSO ANALIZĖ KAIP „(SU)GRĖSMINIMO“ TYRIMŲ METODAS

Diskurso analizė kaip vienas iš metodologinių analizės būdų atsirado XX a. 8 dešimtmečio pabaigoje, kuomet stipriai pradėjo populiarėti antropologijoje, lingvistikoje, filosofijoje, psichologijoje bei sociologijoje. Mokslininkų domėjimasis įvairiais kalbos vartojimo, tekstų, pokalbių ar kitų komunikacinių įvykių aspektais įgavo diskurso analizės pavadinimą bei tapo atskira tyrinėjimų sritimi bei universitetine disciplina.

A. Telešienė, savo straipsnyje „Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose“ nurodo dvi „diskurso“ apibrėžimo perspektyvas. Pagal pirmąją, „diskursas suvokiamas kaip tam tikra subkultūra arba kaip ypatingos interakcijos arena, kur socialiniai veikėjai įvairiomis formomis artikuluoja savo idėjas, vertybes bei požiūrius“. Todėl tyrėjai, kurie vadovaujasi šia samprata, savo tyrimo objektais pasirenka savitus marksizmo, individualizmo, seksizmo, aplinkosaugos, rasistinius ar feminizmo diskursus.⁹⁸ Antroji perspektyva, „apibrėžia kaip tai, kas yra pasakyta ar parašyta socialinių veikėjų“. Šioje perspektyvoje, didžiausias dėmesys yra skiriamas kalbėjimui, kadangi tai traktuojama kaip priemonė socialiniam žmonių gyvenimui įprasminti, tokio tipo diskursas yra analizuojamas kaip socialinio proceso vyksmas.⁹⁹

Diskursas nesiūlė naujo teorinio įrankio, besiremiančio tam tikromis esminėmis prielaidomis, aiškiai apibrėžtomis sąvokomis ir taksonomijomis – tai buvo naujas analizės būdas, kuris didžiausią dėmesį skyrė tam tikroms taisyklėms ir reikšmėms, kurios sąlygoja socialinio, politinio ir kultūrinio gyvenimo konstravimą¹⁰⁰. Diskurso analizei svarbiais tampa ne tik išsakytasis ar parašytasis tekstas, bet ir ją kuriantys, perduodantys ir interpretuojantys veikėjai bei diskursą įgalinantys bei apribojantys tiesioginiai ar istoriniai kontekstai.¹⁰¹

Ši požiūrių įvairovė leidžia manyti, kad diskurso analizė nėra konkretus tyrimo metodas, o labiau tam tikras teorinis požiūris ir metodologija¹⁰². Pagrindiniai jos bruožai yra: naudojimasis kasdieninio visuomenės gyvenimo, t.y. natūraliai pasakytomis/parašytomis, kalbomis ir rašytiniais dokumentais, dėmesys kalbai apskritai ir jos kaip socialinį gyvenimą struktūruojančio veiksnio reikšmei; konteksto, kuriame vyksta diskursas, svarba; diskurso kaip socialinių praktikų kūrėjo

---

⁹⁸ Telešienė A. (2005). Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose. Filosofija. Sociologija, Nr. 2. P1

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Howarth D., Torfing J.(ed.), Discourse Theory in European Politics: identity, policy and governance. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005.

¹⁰¹ Ten pat.

¹⁰² Nikander P., „Constructionism and discourse analysis“. Guilford Press. New York, 2008.

<https://www.academia.edu/648479/Constructionism_and_Discourse_Analysis>

vaidmuo; interpretatyvus analizės būdas.¹⁰³ Vienas žymiausių diskurso analizės tyrėjų Teun A Van Dijk taip pat teigia, kad kalbos diskurso sąsajų analizavimas yra labai svarbus momentas, kadangi pats analizavimas vyksta tiek socialiniu, tiek ir politiniu kontekstu, todėl tokio tyrimo metu kalba yra įvardijama kaip socialinis veiksmas, o ne tik verbalinis objektas ar simbolis.

Pagal teorines paradigmatises ištakas ir pasirenkamų duomenų analizės metodų kompleksą Teun A. Van Dijk (1985) išskiria keturias diskurso analizės metodologines tradicijas.

– Lingvistinė diskurso analizė – domėjimasis lingvistiniais diskurso ryšiais, užslėptomis tekste reikšmėmis. Dominuoja aprašomasis diskurso struktūrinių elementų analizės metodas, kuomet kalba ar tekstas analizuojamas gramatikos, leksikos, stilistikos ir pan. aspektais. Ši tradicija apima etnometodologinės pokalbių analizės, diferencinės tekstų analizės, pasakojamosios semiotikos ir kt. metodines prieigas.¹⁰⁴

– Diskurso funkcijų ir konteksto analizė. Pagrindinis analizės elementas – kognityvinis diskurso kontekstas: suvokimo procesas ir strategijos, atminties kryptingumas, informacijos organizavimas. Kalba suvokiama ne kaip verbalinis objektas, bet kaip socialinis veiksmas. Analizuojamas dominavimas, kontrolė, vaidmenys, normos. Sociologai nagrinėja, kaip lytis, amžius, klasinė ir etninė priklausomybė susijusios su specifinių žodžių, gramatikos, stiliaus ir retorikos naudojimu diskurse. Čia svarbus funkcinis požiūris į kalbą: instrumentinė, reguliuojančioji, reprezentuojančioji, bendravimo, asmeninė, euristinė, įsivaizdavimo.¹⁰⁵

– Interpretacinė diskurso analizė. Analizėje svarbiausiu tampa pats interpretuotojas, kitaip sakant, pačio asmens patirtis, o taip pat ir jo išreiškiamas empatijos jausmas interpretuojamam objektui. Šiuolaikinėje sociologijoje, šis interpretacinis požiūris yra būdingas, todėl dažnai sutinkamas šioje erdvėje.¹⁰⁶ Teun A Van Dijk nurodo, kad kalbant apie diskurso analizę, turime atkreipti dėmesį ir į sintaksinius, ir morfologinius derinius, kadangi jie atlieka svarbų vaidmenį, tačiau, pačiai šių derinių analizei svarbūs yra prieš tai tekste esantys sakiniai, kitaip įvardijama, kaip kontekstas, ir žinoma, pats autorius, jo išreiškiamas požiūris, rašymo ir kalbėjimo stilius, bei maneros.¹⁰⁷

---

¹⁰³ Ainsworth S., „Discourse Analysis as Social Construction: Towards Greater Integration of Approaches and Methods“. Department of Management The University of Melbourne.

<https://www.researchgate.net/publication/241258962_Discourse_Analysis_as_Social_Construction_Towards_Greater_Integration_of_Approaches_and_Methods>

¹⁰⁴ Telešienė A. (2005). Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose. Filosofija. Sociologija, Nr. 2, p. 2.

¹⁰⁵ Telešienė A. (2005). Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose. Filosofija. Sociologija, Nr. 2, p. 2.

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Ten pat.

– Kritinė diskurso analizė. „Ideologinė“ diskurso analizė. Į diskursą žvelgiama kaip į klasinių konfliktų, jėgos demonstravimo visuomenėje areną. Siekiama atskleisti diskurse užkoduotus klasinius ir interesų konfliktus, jėgos santykius ir ideologiją. Artikuliuojamas tam tikras dialektinis santykis: situaciniai, instituciniai ir socialiniai kontekstai įtakoja diskursą, tačiau diskursas savo ruožtu taip pat daro įtaką socialinei ir politinei realybei.¹⁰⁸

3.1 Kritinis diskursas

KDA tinklo pradžia laikoma Van Dijk išleistu žurnalu „Diskursas ir visuomenė“ (1990), taip pat keletas knygų, kurios atsitiktinai buvo išleistos tuo pačiu metu ir vadovaujamos panašių tyrimų tikslų. Amsterdame susitikimas lėmė institucinę pradžią, tai buvo ir bandymas sudaryti mainų programą (trejų metų ERASMUS), taip pat bendrus projektus ir bendradarbiavimą tarp įvairių šalių mokslininkų. Nuo tada buvo kuriami nauji žurnalai, parašyta daug apžvalgų, ir šiais laikais KDA yra nusistovėjusi kalbotyros paradigma. Šiuo metu tarp daugelio kitų mokslinių žurnalų sutinkame kritinių diskursų studijas: *Kalbos ir politikos* žurnalas; *Diskursas, komunikacija bei vizualinė semiotika*; taip pat randame keletą el. žurnalų, kuriuose skelbiami kritiniai tyrimai, pvz., CADAAD. Pradėtos knygų serijos (tokios kaip „Diskurso požiūriai į politiką, kultūrą ir visuomenę“), vyksta reguliarūs KDA susitikimai ir konferencijos, rašomi vadovėliai. Apibendrinant, KDA (CDS) tapo nusistovėjusia disciplina, institucionalizuota viso pasaulio mokslo departamentuose ir mokymosi programose.

Apskritai KDA kaip mokykla ar paradigma pasižymi daugybe principų: pavyzdžiui, visi požiūriai yra orientuoti į problemą, todėl būtinas yra tarpdiscipliniškumas ir eklektiškumas. Be to, KDA būdingi bendri interesai demistifikuoti (*de-mystifying*) ideologijas ir galią, atliekant sisteminių, atkuriamą semiotinių duomenų tyrimą (raštiškos, sakininės ar vaizdinės). KDA tyrėjai taip pat bando aiškiai išdėstyti savo pozicijas ir interesus, išlaikydami atitinkamą mokslinę metodologiją ir patys išlieka atspindintys savo tyrimo procese.

KDA tyrimams taip pat nėra būdinga viena specifinė metodika. Priešingai, CDA tyrimai yra įvairūs, kilę iš gana skirtingų teorinių. Tyrimo fonai taip pat orientuoti į skirtingus duomenis ir metodikas. KDA tyrėjai taip pat remiasi įvairiais požiūriais.

CDA laiko „kalbą kaip socialinę praktiką“ (Fairclough and Wodak, 1997) ir mano, kad „kalbos vartojimo kontekstas“ yra esminis.

---

¹⁰⁸ Telešienė A. (2005). Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose. *Filosofija. Sociologija*, Nr. 2, p. 2.

KDA (kalbos vartojimas kalbant ir rašant) – laikomas „socialinės praktikos“ forma. Diskurso apibūdinimas kaip socialinė praktika reiškia dialektinį santykį tarp konkretaus diskursyvaus įvykio ir jį apibūdinanti situacija (–os), institucija (–os) ir socialinė struktūra (–os):

Diskursyvus įvykis juos formuoja, bet atitinkamai ir jis jų formuojamas. Diskursas yra socialiai struktūrinis ir socialiai sąlygotas – jis sudaro situacijas, žinių objektus, socialines tapatybes, ryšius tarp žmonių ir žmonių grupių. Struktūrinis tiek ta prasme, kad ji padeda išlaikyti ir atkurti socialinį status quo, ir tiek, kad jis padeda jį pakeisti. Diskursas yra toks socialiniai pasekmingas, todėl tai iškelia svarbius galios/valdžios klausimus. Diskursyvi praktika gali turėti didelį ideologinį poveikį – tai yra, ji gali padėti sukurti ir atkurti nelygybę (pvz.) tarp socialinių klasių, moterų ir vyrų bei etninės / kultūrinės daugumos ir mažumos. Vien per tai, kaip tam tikri subjektai vaizduoja įvykius, daiktus ir pozicionuoja žmones. (Fairclough ir Wodak, 1997: 258).

Reikšmingas skirtumas tarp DA ir KDA slypi pastarojo meto struktūriniame, į problemą orientuotame, tarpdisciplininiame požiūryje. KDA nėra suinteresuota ištirti kalbinio vieneto per se, o studijuoti socialinius dalykus. Tiria reiškinius, kurie sudėtingi, todėl reikalauja daug metodų. Tiriami objektai neturi būti siejami su neigiama ar išskirtinai „rimta“ socialine ar politine patirtimi ar įvykiais – tai dažnas KDA tikslų ir uždavinių bei termino „kritis“ nesusipratimas, kuris, be abejo, neturi reikšmės būtinai „neigiamą“ reikšmę. Bet kokį socialinį reiškinį galima kritiškai ištirti, užginčyti ir nelaikyti savaime suprantamu dalyku.

Bendra KDA perspektyva ir programa yra susijusi ir su terminu „kritis“, kurį kai kurių „kritinių kalbininkų“ darbe galima atsekti Frankfurto mokykloje ir Jürgen Habermo darbuose (Anthonissen, 2001; Fay, 1987: 203; Thompson, 1988: 71ff). „Kritinė teorija“ Frankfurto mokyklos prasme, daugiausia grindžiamas garsia 1937 m. Maxo Horkheimerio ese, tai reiškia, kad socialinė teorija turėtų būti orientuota į visos visuomenės kritiką ir pokyčius, priešingai nei tradicinė teorija, orientuota tik į supratimą ar paaiškinimą. Pagrindinės tokio „Critical Theory“ supratimo sąvokos yra:

- Kritinė teorija turėtų būti nukreipta į visą visuomenės istorijos specifiskumą.
- Kritinė teorija turėtų pagerinti visuomenės supratimą, integruodama visus svarbiausius socialinius mokslus, įskaitant ekonomiką, sociologiją, istoriją, politologiją, antropologiją ir psichologiją.

Šiais laikais ši kritikos sąvoka yra tradiciškai vartojama plačiaja prasme. Nurodant, kaip teigia Kringsas, praktinį „socialinio ir politinio įsitraukimo“ susiejimą su „sociologiškai pagrįstu visuomenės konstravimu“ (Krings ir kt., 1973; Titscher ir kt., 2000: 808). Taigi „kritika“ iš esmės pateikia matomą daiktų tarpusavio ryšį (Fairclough, 1995a: 747; taip pat žr. Connerton, 1976: 11–39). Kritinės teorijos, taigi ir KDA, nori pateikti ir perteikti žinias, leidžiančias žmonėms išsilaisvinti iš dominuojančios (ne visuomet teisingos) informacijos klodų. Taigi jie yra nukreipti į „nušvitimą ir

emancipaciją“. Tokiomis teorijomis siekiama ne tik aprašyti ir paaiškinti, bet ir išnaikinti nusistovėjusią savitą subjektų kliedesį (*delusion*) apie tam tikrą įvykį ar daiktą.

KDA analizuoja kalbą, naudojamą valdžioje esančių asmenų, kurie atsakingi už politikos formavimą. Paprastai KDA tyrinėtojai domisi tuo, kaip diskursas sukuria socialinį dominavimo pobūdį. Tai kaip vienos grupės piktnaudžiauja galia kitų atžvilgiu ir kaip kitos dominuojančios grupės diskursyviai priešinasi tokiam piktnaudžiavimui.

Atliekamo tyrimo „ašimi“ ir bus pasitelkta kritine diskurso analize. Politikų pasisakymai turi galią ne tik informuoti visuomenę, bet ir formuoti jos vertybes, nuostatas, požiūrį, tam tikrų diskursų formavimąsi viešoje erdvėje būtina tirti nuodugniau, kadangi už kuriamo teksto paprastai slypi ideologija, politiniai ar aukštesni interesai. Todėl, pasak kritinės diskurso analizės šalininkų, bet kokį socialinį reiškinių galima kritiškai ištirti, užginčyti ir nelaikyti savaime suprantamu dalyku.¹⁰⁹

3.2 Tyrimo modelio metodologiniai rėmai

Atliekamo tyrimo pagrindu pasirinkta Lietuvos aukščiausių politikų Astravo AE „(su)grėsminimas“ proceso analizė nurodo, kad šio darbo metodologija yra apibrėžiama remiantis esminiais „sugrėsminimo“ teorijos principais, o pagrindinis joje naudojamas tyrimo metodas yra kritinio diskurso analizė. Kitaip tariant, laikomasi požiūrio, kad politikų retorika Astravo AE atžvilgiu yra diskurso pagalba socialiai konstruojamas požiūris, paremtas politikų įsitikinimais, praeities kontekstais, vertybėmis, esamo laikotarpiu (pvz., rinkimų). Be to, svarbu pabrėžti, kad tyrime svarbesnis yra ne pats Astravo AE „sugrėsminimo“ faktas, bet procesas, kaip tai yra daroma ir kodėl.

Politikų „sugrėsminimo“ retorika apžvelgiama būtent per vieno atvejo (angl. case study) analizę – Astravo AE statybas. Toks pasirinkimas yra grindžiamas tuo, jog atvejo analizė laikoma vienu tinkamiausių tyrimo metodų, kai: tyrėjas analizuodamas tam tikrą reiškinių/situaciją koncentruojais ne ties klausimu „kas vyksta/ įvyko“, bet ties klausimais „kaip“ ir „kodėl“ tai vyksta/įvyko?; ir mano, kad reiškinys/situacija negali būti paaiškinami paliekant nuošalyje kontekstą, kuriame ji vyksta/įvyko, nes jis daro įtaką tam, kas vyksta.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ 26. Ruth Wodak and Michael Meyer Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology, Los Andželas, SAGE, 2015, p 33.

¹¹⁰ Baxter P., Jack S., „Qualitative case study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers“. The Qualitative Report. Volume 13 Number 4, December 2008, 544-559.

Tokį atvejo pasirinkimą galima grįsti tuo, jog šis įvykis 1) dar neprarado savo aktualumo, t.y. yra vis dar aptarinėjamas tiek žiniasklaidos tiek politikų tarpe; 2) prezidento noras keisti esamą status quo santykiuose su Baltarusija; 3) retorikos suaktyvėjimas esamu klausimu artėjančių parlamento rinkimų fone.

Pasirinktos situacijos tyrimo centre yra tam tikrų tekstų analizė. Nagrinėjama jų vidinė struktūra bandant surasti „sugrėsminančių“ ir funkcinių veikėjų suteikiamas reikšmes tam tikram objektui (šiuo atveju Baltarusijai ir jos vykdomai politikai), kuris yra įvardijamas kaip grėsmė Lietuvos ir atskirų kaimyninių valstybių saugumui (sugrėsminamam objektui) ir skatina imtis skubių, normalios politikos ribas peržengiančių priemonių šiai problemai spręsti.

Kaip jau buvo minėta, kritinis diskursas nėra vien tik tekstas, t.y. kritinė diskurso analizė negali būti atliekama atsiribojant nuo konteksto (socialinių, politinių, kultūrinių, istorinių struktūrų), kuriame vyksta diskursas. Šiame darbe, analizuojant Astravo AE „(su)grėsminimą“ Lietuvos vidaus ir užsienio politikoje, kontekstas nebus paliktas nuošalyje. Priimant teiginį, kad diskurso analizėje kontekstas gali būti siejamas su veikėjo vaidmens teorija, tyrime didelis dėmesys bus kreipiamas į tai, kaip sugrėsminantis veikėjas – Lietuvos politikai – vertindami Astravo AE statybas išreiškia savo normatyvinio pobūdžio tapatybę, kuri lemia jos požiūrį į pasaulį ir vaidmenį jame, taip pat santykius su kitais veikėjais (šiuo atveju Baltarusija) ir galiausiai – vykdomą užsienio, vidaus ir saugumo politiką.

Metodologiškai tyrimas buvo įkvėptas Wodak ir bendradarbių sukurtos struktūros, skirtos tyrinėti diskursyvias strategijas, pagal kurias konstruojamos politinės realybės ir tapatybės. Ypač tikslinga tirti politikų, kurių diskursyvią veiklą galima analitiškai suskaidyti į tris dimensijas, strategijas: situacijos apibrėžimas, pagrindimas ir tapatybės bei skirtumų konstravimas. Reisigl / Wodak (2001) pasiūlytą matricą sudaro penkios analitinės kategorijos, sutampančios su minėtomis trimis dalimis: (1) nominacija – aktorių konstravimas, įvardijimas; (2) predikacija (nuomonės pareiškimas apie objektą) – savybių, bruožų priskyrimas; (3) argumentavimas, per kurį dalyviai įteisina ar panaikina kai kurių teiginių ar veiksmų paneigimą; (4) persekiojimas, susijęs su požiūriais, iš kurių aktoriai kuria diskursą; (5) padėties sustiprinimas/sušvelninimas – būtinas episteminei būklei pakeisti (Reisigl / Wodak 2001: 44f; Reisigl 2008: 99).

Pažymėtina, kad tyrime apibrėžtas laikotarpis yra nuo 2016 m. spalio – 2019 m. spalio vidurio. Šio laikotarpio pasirinkimą lėmė trys priežastys. 1) politinių jėgų kaita parlamente sutapo su diskurso pasikeitimu Astravo AE klausime. Tai, kad reikšmingą „sugrėsminimo“ postūmį davė 2016 m. Seimo rinkimų rezultatai – dvi daugiausia Seimo mandatų laimėjusios politinės partijos pasisakė prieš Astravo AE savo rinkiminėse programose, ko nebuvo iki tol. 2) Būtent šiuo laikotarpiu pripažintas

faktas, kad Astravo AE statybų neįmanoma sustabdyti; suaktyvėjusi retorika išreikšta prieš tai valdžioje buvusioms politinėms jėgoms, kurios ir dabar yra valdžioje (ne daugumoje). 3) Šiuo laikotarpiu įvykusi šalies prezidentų kaita. Ar Astravo AE statybas, pagrindiniai užsienio politikos formuotojai, grėsmino/grėsmina skirtingai?

Be to, turint galvoje, kad sėkmingas „sugrėsminimas“ yra siejamas su įtikinta auditorija, tyrime bus be kita ko bandoma parodyti, kaip sugrėsminantys veikėjai stengiasi įtikinti auditoriją, kokia šio įtikinėjimo ir argumentavimo strategija yra pasirenkama (situacijos apibrėžimas, pagrindimas, tapatybės bei skirtumų konstravimas). Kitaip sakant, bus tiriamas procesas, kaip tam tikros konteksto įtakotos ir nulemtos formos (retorinės figūros, įvaizdžiai ir pan.) yra panaudojamos sugrėsminančių veikėjų sukurti į auditoriją nukreiptą nuoseklų reikšmių tinklą, kuris Baltarusijos valdžios vykdomos Astravo AE statybos pristato kaip egzistencinę grėsmę Lietuvai.

Tyrimo metu bus analizuojamas aukščiausių Lietuvos pareigūnų, pagrindinių užsienio politikos formuotojų D. Grybauskaitės, G. Nausėdos išsakyta retorika (pasirinktu laikotarpiu įvyko prezidentų kaita) Astravo AE statybų atžvilgiu. Taip pat užsienio politikos bei vidaus politikos vykdytojo premjero Sauliaus Skvernelio bei dvi daugiausia Seimo mandatų laimėjusių politinių partijų (LVŽS ir TS–LKD) lyderiai. Taip pat bus atsižvelgta ir į vadinamųjų funkcinį veikėjų išsakytas mintis, aiškinantis, kaip jie prisideda prie „(su)grėsminimo“ proceso.

Tiriant politinį procesą ir politikų retoriką, išryškėjo trys „sugrėsminimo“ priežastys Astravo AE klausimu: grėsmę keliantis statybų vietos pasirinkimas, grėsmę keliantis branduolinės saugos nesilaikymas bei grėsmę keliantys Baltarusijos ir Rusijos betarpiški santykiai – Astravo AE yra Rusijos geopolitinis projektas.

Politikų retorika bus atrenkama keliant keturis temai svarbius klausimus: kaip Astravo grėsmė suvokiama, kas lėmė tokios grėsmės suvokimą (kontekstas), koks žalos mastas, koks siūlomas atsakas grėsmei įveikti?

Politikų pasisakymai turi galią ne tik informuoti visuomenę, bet ir formuoti jos vertybes, nuostatas, požiūrį, tam tikrų diskursų formavimąsi viešojo erdvėje būtina tirti nuodugniau, kadangi už kuriamo teksto paprastai slypi ideologija, politiniai ar aukštesni interesai. Todėl, atlikus tyrimą bus galima konstatuoti, kokiomis vertybėmis, įsitikinimais, kontekstais remiasi Lietuvos aukščiausi politikai ir kokią žinutę apie Astravo AE jie siunčia visuomenei.

4. ASTRAVO ATOMINĖS ELEKTRINĖS “(SU)GRĖSMINIMAS“ LIETUVOS UŽSIENIO POLITIKOS DISKURSE

4.1 Dalia Grybauskaitė: nekintantis požiūris į Astravo AE

Dalia Grybauskaitė kadencijos pradžioje, nepaisant pareiškimų apie plečiamą bendradarbiavimą su Skandinavija bei didesnio dėmesio skyrimą didžiosioms ES valstybėmis pareiškė, kad yra pasiruošusi susitikti ir su Baltarusijos prezidentu Aleksandru Lukašenka. Anot prezidentės, ji dės visas pastangas būnant tarpininke tarp ES ir Baltarusijos. D. Grybauskaitės kadencijos pradžia sutapo su Rytų partnerystės pradžia, o Vilnius aktyviai įsitraukė į programą. Lietuvos vadovės ir A. Lukašenkos susitikimas Vilniuje įvyko praėjus vos dviem savaitėms – rugsėjo 16–ąją.

Po susitikimo abu lyderiai sakė besitikintys, kad dvišaliai santykiai vis stiprės. „Per delegacijų susitikimą prezidentė D. Grybauskaitė pasakė, kad šitas susitikimas ir šitas vizitas yra gera pradžia, kuri gali peraugti į glaudesnius ekonominius ir kultūrinius santykius tarp Lietuvos ir Baltarusijos“, – po prezidentų susitikimo sakė D. Grybauskaitės atstovas spaudai Linas Balsys.¹¹¹

Susitikimo metu A. Lukašenka pakvietė Lietuvos vadovę apsilankyti Minske. Antrasis lyderių susitikimas Baltarusijos sostinėje įvyko 2010–ųjų spalį. „Lietuva pasirengusi ginti Baltarusiją tiek, kiek ji pati to norės“, – Minske sakė D. Grybauskaitė.¹¹²

Baltarusijos žiniasklaida, tokią D. Grybauskaitės kadencijos pradžią įvardino kaip „pusantrų medaus metų“.¹¹³

Situacija kaimyninėje šalyje paaštrėjo, kai, praėjus keliems mėnesiams po prezidentų susitikimo, Baltarusijoje prasidėjo masinės protesto akcijos, kurios baigėsi jas žiauriai numalšinus ir į nelaisvę pasiuntus kelias dešimtis politinių kalinių. Po šio Minsko žingsnio ES sugriežtino sankcijas

---

¹¹¹Verslo žinios. Aleksandras Lukašenka pagyrė Dalią Grybauskaitę už žodžio laikymąsi. VŽ [interaktyvus]. Vilnius, 2010-10-20 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/aleksandras-lukasenka-pagyre-dalia-grybauskaite-uz-zodzio-laikymasi-493995/>>

¹¹²Ten pat

¹¹³ELTA informacija. Į D. Grybauskaitės prezidentavimą – Baltarusijos žvilgsnis: paaiškino, ką laikė medaus metais ir ko tikisi. Lrytas.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-20 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/05/22/news/baltarusija-ivertino-d-grybauskaites-prezidentavima-medaus-metai-geroji-policininke-ir-neapykanta-10457001/>>

Baltarusijai. Lenkija ir Vokietija, anksčiau taip pat pasisakiusios už ES ryšių su Baltarusija stiprinimą, pasijuto apgautos ir arčiau už kitas šalis ragino ES griežtinti sankcijas.¹¹⁴

D. Grybauskaitė šioje situacijoje pasuko kitu keliu. Lietuvos vadovė tuo metu kartojo ne geriausiai vertinamą savo poziciją, esą ekonominių sankcijų Minsko atžvilgiu neturi būti, nes šios tik įstumtų Baltarusiją į Maskvos glėbį.

Pasak VU TSPMI profesorius T. Janeliūno, toks D. Grybauskaitės žingsnis buvo viena didžiausių jos klaidų apskritai žvelgiant per abejas kadencijas. „2009–2010 metais susitikimai su A. Lukašenka buvo paremti siekiu atitraukti Baltarusiją nuo Rusijos ir pamėginti paskatinti Baltarusijoje nors menkas reformas, mainais atsisakant ES sankcijų prieš Minską. Tačiau, kaip žinia, tai buvo eilinis A. Lukašenkos žaidimas, manevruojant tarp Rusijos ir Europos“, – teigė T. Janeliūnas.¹¹⁵

Pasak jo, nors D. Grybauskaitės sprendimai tuo metu galėjo atrodyti racionalūs, tačiau galiausiai A. Lukašenkos išlikimo instinktai vis tiek jį grąžino arčiau Kremliaus. „Nepavyko pakeisti ir santykių su Rusija į normalų, racionalų bendravimą, nors pirmaisiais metais buvo bandoma išsiaiškinti, ar galima pragmatiškai bendrauti su D. Medvedevu ir V. Putinu. Tačiau šios pastangos atvėrė akis prezidentei – vėliau ši asmeninė patirtis labai prisidėjo prie to, jog D. Grybauskaitė tapo viena iš atviriausiai V. Putiną ir Kremlių kritikuojančių politikų Vakaruose“, – teigė T. Janeliūnas.¹¹⁶

Situacija gerokai pasikeitė D. Grybauskaitei 2014 m. pradėjus antrąją prezidentavimo kadenciją. 2016–aisiais Lietuvos pozicija Baltarusijos atžvilgiu tapo kur kas griežtesnė. Svarbiausiu klausimu dvišaliuose santykiuose tapo Astravo atominė elektrinė (AE).

Postūmį diskusijoms tarp Lietuvos politikų dėl Astravo AE saugumo davė 2016 metų liepą įvykęs incidentas statybų aikštelėje. Astravo atominėje elektrinėje nukrito montuojamas reaktoriaus korpusas, todėl Baltarusijos energetikos ministerijos nurodymu su reaktoriaus montavimu susiję darbai buvo sustabdyti. Elektrinę statanti Rusijos korporacija „Rosatom“ nors ir pripažino incidento faktą, tačiau teigė, kad nukritęs korpusas nebuvo apgadintas, nors Minsko prašymu sutiko jį pakeisti nauju.

Rugsėjo pradžioje Minske taip pat įvyko Lietuvos ir Baltarusijos ekspertų konsultacijų etapas Astravo AE statybos klausimais, tačiau į Vilnių sugrįžusi delegacija konstatavo, kad dviejų šalių pozicijos elektrinės saugumo klausimais išsiskiria. Lietuvos požiūriu, elektrinės poveikio aplinkai vertinimas nėra atliktas, o statybų aikštelė parinkta netinkamai. Vilnius taip pat reikalauja kuo

---

¹¹⁴ Ten pat.

¹¹⁵ Didžiausios Grybauskaitės klaidos: kliuvo ne tik už charakterį. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-05 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziausios-grybauskaites-klaidos-kliuvo-ne-tik-uz-charakteri.d?id=80075623>>

¹¹⁶ Ten pat.

greičiau į objektą įsileisti Tarptautinės atominės energetikos agentūros (TATENA) ekspertus, atlikti reaktoriaus pastato „streso“ testus. Po rugsėjį vykusių konsultacijų oficialusis Minskas pranešė, kad elektrinės statybos darbai nebus nutraukti, nors Lietuva yra išsakiusi prašymą bent laikinai sustabdyti statybas.

Tuo tarpu gruodžio 26 dieną, geležinkeliu transportuojamas naujasis Astravo atominei elektrinei skirto reaktoriaus korpuso gaubtas kliudė kontaktinio tinklo atramą. Anot Baltarusijos URM, reaktoriaus pažeidimų nepastebėta.

Vis dėlto po pastarųjų incidentų statybų aikštelėje Prezidentė Dalia Grybauskaitė buvo pirmoji, kuri Baltarusijoje statomą Astravo atominę elektrinę traktavo kaip Rusijos geopolitinį projektą, nukreiptą prieš Lietuvą.

„Šį projektą, Astravo elektrinės, traktuojau kaip geopolitinį Rusijos projektą, nukreiptą negeranoriškai prieš Lietuvą, kaip galimybę šantažuoti, daryti spaudimą Lietuvai ir trukdyti mums sinchronizuoti su Vakarais. Taip vertinant, atitinkamai turime ir elgtis. T. y. stabdyti tarptautinėje erdvėje kaip įmanoma visomis priemonėmis, įtraukiant ir reikalaujant ir saugumo, ir visų kitų skaidrumo ataskaitų“, – sakė Prezidentė žurnalistams „Litexpo“ parodų rūmuose, kur ketvirtadienį atidaryta tarptautinė Vilniaus knygų mugė.¹¹⁷

Anot valstybės vadovės, turime daryti namų darbus – apsaugoti savo elektros rinką nuo elektros patekimo iš tokios elektrinės ir skubinti, greitinti sinchronizacijos procesą.

„Turime daryti savo darbus, ir politiškai, labai aiškiai vertinti šį projektą kaip geopolitinį ir negeranorišką Lietuvos atžvilgiu, – sakė Prezidentė. – Mes turime vertinti kaip neigiamą, prieš mus nukreiptą geopolitinį projektą. Taip jį vertina daugelis šalių.¹¹⁸

Anot D. Grybauskaitės, Lietuvos politikai turi padaryti viską, kad šis projektas būtų nenaudingas ir kad būtų įvardintas kaip kenksmingas bei nukreiptas prieš Lietuvą.

Skirtingai nei kitų šalių vadovai, D. Grybauskaitė apibūdindama Astravo AE kalba pirmuoju asmeniu, o ne trečiuoju – *traktuojau*. Toliau pereina į trečią asmenį – *turime daryti/ turime vertinti* ir t.t.

Prezidente savo pirmajame pareiškime apie Astravo AE net tris kartus pamini, jog tai *Rusijos geopolitinis projektas/ vertinti šį projektą kaip geopolitinį ir negeranorišką Lietuvos atžvilgiu/ prieš*

---

¹¹⁷ BNS informacija. D. Grybauskaitė: Astravo AE - geopolitinis Rusijos projektas, nukreiptas prieš Lietuvą. Bernardinai.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-02-23 [žiūrėta 2019-10-29]
<<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziausios-grybauskaites-klaidos-kliuvo-ne-tik-uz-charakteri.d?id=80075623>><<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-02-23-d-grybauskaite-astravo-ae-geopolitinis-rusijos-projektas-nukreiptas-pries-lietuva/155966>>

¹¹⁸ Ten pat.

mus nukreiptą geopolitinį projektą. Toliau seka kiti epitetai projektui kaip negeranoriškas/neigiamas/priešiškas/kenksmingas/prieš mus nukreiptas.

Savo pozicijos argumentavimui prezidentė pasirenka personifikaciją. Tai kad Rusija per projektą daro tiesioginį spaudimą Lietuvai. Prezidentė, tai įvardija kaip tiesioginį Rusijos veiksma nukreiptą prieš valstybę. Taip pat D. Grybauskaitė atitinkamai pasirenka ir veiksmožodžius kito/priešo veiksams apibūdinti kaip: *šantažuoti; daro spaudimą; mums trukdyti; negeranoriškai nukreipia.*

Taip pat prezidentė tiesiogiai atkreipia ir Vakarų valstybių dėmesį. Anot jos, Rusija tiesiogiai trukdo Baltijos valstybėms sinchronizuoti su Vakarais.

Nors Astravo AE statybos jau buvo įpusėjusios, bet šalies vadovė dar neatmeta galimybės statybas sustabdyti. Vienas iš būdų – apie tai kalbanti tarptautinėje erdvėje. Kita vertus, D. Grybauskaitė nors ir tikisi projektą sustabdyti, bet tuo pačiu šneka ir apie saugumo reikalavimų kėlimą Baltarusijai, taip pat užsimena, kad būtina apsaugoti Lietuvos elektros rinką nuo elektros patekimo iš tokios elektrinės ir skubinti, greitinti sinchronizacijos procesą. Anot profesoriaus T. Janeliūno, šioje situacija Astravo AE klausimu prezidentė buvo dviprasmiška. Norima uždaryti sustabdyti projektą, bet tuo pačiu kalbama apie elektros nepirkimą bei saugumo priemonių būtinumą.¹¹⁹

Kita vertus, šalies vadovė užsienio politikoje apie Astravo AE grėsmę skleidė žinią pakankamai nuosekliai. Jau 2016 m. D. Grybauskaitė paragino ES apriboti būsimąjį elektros energijos importą iš Astravo AE. O vienas nuožmesnių jos išsireiškimų apie netoli Vilniaus statomą elektrinę buvo po 2017 m. susitikimo su JAV viceprezidentu Mike'u Pence'u. Tuomet ji pabrėžė, kad „*nesaugi Astravo AE gali būti panaudota kaip nekonvencinis ginklas*“.

„Susitikime su JAV viceprezidentu šalies vadovė taip pat pabrėžė, jog Amerikos demonstruojama tvirta pozicija Kremliaus geopolitinių energetikos projektų atžvilgiu itin reikšminga, susiduriant su nauja grėsme – prie NATO sienų statoma nesaugia Astravo AE, kuri gali būti panaudota ir kaip nekonvencinis ginklas“, – teigiama Prezidentūros pranešime spaudai.¹²⁰

Nors pati D. Grybauskaitė viešoje erdvėje Astravo AE su nekonvenciniu ginklu sulygino vieną kartą, bet jos patarėjai šią žinutę skleidė ir toliau.

„Astravo AE yra geopolitinis Rusijos projektas, keliantis grėsmę visai Europai. Lietuvai tai yra nacionalinio saugumo klausimas – atominė jėgainė statoma per arti mūsų sostinės. Vilnius

---

¹¹⁹ Lietuvos pozicija dėl Astravo AE – negirdi net kaimynai? Alfa.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-07-21 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50197426/lietuvos-pozicija-del-astravo-ae-negirdi-net-kaimynai>>

¹²⁰ Prezidentūros pranešimas spaudai. Išskirtinis JAV dėmesys – Baltijos šalių saugumui LRP [interaktyvus]. Vilnius, 2017-07-31 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrp.lt/lt/isskirtinis-jav-demesys-baltijos-saliu-saugumui/28171>>

patenka į evakuacijos zoną, todėl Astravo AE yra nekonvencinis ginklas, kuris gali būti panaudotas prieš Lietuvą. Mūsų pozicija išlieka principinga – nepritariame Astravo AE statybai“, – teigia prezidentės patarėjas energetikos klausimais Arūnas Molis.¹²¹

Visą savo antrąją kadenciją D. Grybauskaitė nekeitė savo nuomonės – Astravo AE turi būti uždaryta. 2019 m. vasario pradžioje Ženevoje patvirtintos Jungtinių Tautų Poveikio aplinkai įvertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espo) išvados dėl Astravo AE. Konvencijos šalys patvirtino, kad Baltarusija, statydama Astravo AE, netinkamai parengė poveikio aplinkai vertinimo dokumentaciją, netinkamai įvertino aikštelių alternatyvas, netinkamai konsultavosi su poveikį patiriančiomis šalimis ir netinkamai priėmė galutinį sprendimą dėl elektrinės statymo, nepagrįsdama aikštelės pasirinkimo. Tuomet komentuodama išvadas D. Grybauskaitė teigė, kad Lietuvos tikslas yra uždaryta Astravo atominė elektrinė (AE), o mėginimas prekiauti žmonių saugumu, kaip įvardija prezidentė, yra nepateisinamas.¹²²

„Astravo AE ant nesaugios aikštelės nebus saugi ir visiškai aišku, kad Lietuvos tikslas – ją uždaryti. Ir visos kalbos, ir mėginimas prekiauti Lietuvos žmonių saugumu yra nepateisinamas šiandien ir niekada nebus pateisintas“, – sakė D. Grybauskaitė.¹²³

Prezidentė nekeitė savo nuomonės ir tuomet, kai Baltarusija, balandžio pabaigoje oficialiai atmetusi S. Skvernelio siūlymą pertvarkyti Astravo AE į dujomis kūrenamą jėgainę, pasiūlė Lietuvai derėtis dėl bendros Astravo AE radiacinio monitoringo sistemos sukūrimo. S. Skvernelis tuomet sakė, jog toks Baltarusijos siūlymas „nuteikia optimistiškai“, o tokia sistema leistų Lietuvai stebėti radiacinio fono pokyčius elektrinėje ir galimus incidentus. Tuo tarpu, anot prezidentės, Lietuva negali bendradarbiauti su Baltarusija dėl jos statomos Astravo atominės elektrinės (AE), nes taip pripažįstamas šios nesaugios elektrinės teisėtumas ir prarandama galimybė reikalauti ją uždaryti.

„Bet koks sutikimas dalyvauti ir kurti bendras institucijas reikštų Astravo atominės elektrinės legitimizaciją. Tai reiškia, kad surišame savo rankas ir negalėtume reikalauti iš Baltarusijos uždaryti šią elektrinę Bendradarbiavimas Astravo klausimu su Baltarusija reiškia Astravo atominės elektrinės juridinį pripažinimą ir savo rankų surišimą“, – sakė šalies vadovė.¹²⁴

Apibendrinant galima teigti, kad D. Grybauskaitė nuo 2016 m. nesilpnino savo požiūrio Astravo AE klausimo, o tik stiprino. Prezidentė išliko nuosekli ir tvirtino, kad projektas turi būti

---

¹²¹ *supra* note 106

¹²² ELTA informacija. Prezidentė apie Astravo AE: mėginimas prekiauti žmonių saugumu yra nepateisinamas. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-28 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/247578/prezidente-pragmatinis-pozioris-del-astravo-jegaines-meginimas-prekiauti-saugumu>>

¹²³ Ten pat.

¹²⁴ BNS informacija. Grybauskaitė: Lietuva negali bendradarbiauti su Baltarusija dėl Astravo AE. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/grybauskaite-lietuva-negali-bendradarbiauti-su-baltarusija-del-astravo-ae.d?id=81097133>>.

uždarytas. D. Grybauskaitė buvo viena pirmųjų įvardinusi Astravo AE Rusijos geopolitiniu projektu, strategiškai nukreiptu prieš Lietuvą. Anot politologų, griežtą D. Grybauskaitė poziciją lėmė ir pirmosios kadencijos nesėkmės, bandant tapti tarpininke tarp ES ir Baltarusijos. Taip pat po 2014 m. Krymo aneksijos prezidentės nuolatinė kritika bei nusistatymas prieš Rusiją galėjo paveikti ir jos retoriką Astravo AE klausimu.

D. Grybauskaitė Astravo AE apibūdinti naudojo tokius epitetus: negeranoriškas, neigiamas, priešiškas, kenksmingas, prieš mus nukreiptas, Rusijos geopolitinis, nekonvencinis ginklas/ nauja grėsmė NATO valstybėms. Taip pat atitinkamai pasirenko ir veiksmažodžius kito/priešo veiksams apibūdinti kaip: šantažuoti; daro spaudimą; mums trukdyti; negeranoriškai nukreipia; mums surišk rankas; demonstruoja Kremliaus veiksmus.

D. Grybauskaitė, skirtingai kiti Lietuvos politikai (aprašyta kituose skyriuose), nedaug dėmesio skyrė branduolinės saugos neatitikimui ir artimos statybos aikštelės pavojaus Lietuvai grėsmės sureikšminimui. D. Grybauskaitė tik du kartus paminėjo, kad Lietuvai pavojinga pasirinkta statybų vieta bei branduolinės saugos neatitikimas. Prezidentė visą savo retoriką skyrė Astravo AE sugretinimui su Rusijos geopolitiniu projektu nuteiktu prieš Lietuvą. Komentuoti branduolinę saugą bei pasirinktą vietą ji perleido savo trims patarėjams M. Lingei, N. Aleksiejūnui, A. Moliui.

2 lentelė. D. Grybauskaitės diskursas apie Astravo AE

	D. Grybauskaitė – Astravo AE
Nominacija	Rusijos geopolitinis projektas, negeranoriškas, neigiamas, priešiškas, kenksmingas, prieš mus nukreiptas, nekonvencinis ginklas, nauja grėsmė NATO valstybėms.
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>šantažuoja; daro spaudimą; mums trukdo; negeranoriškai nukreipia; mums surišk rankas; demonstruoja Kremliaus veiksmus.</i> Rusija per projektą daro tiesioginį spaudimą Lietuvai. Projektas įvardijamas kaip tiesioginis Rusijos veiksmą nukreiptas prieš valstybę. Dėl projekto Lietuva negali palaikyti jokių santykių su Baltarusija, nes tai reikštų pralaimėjimą. Astravo AE projekto sustabdymas būtų lygus kaip laimėtai kovai prieš Rusiją.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Nuolatinis padėties sustiprinimas ir grėsmės didinimas. Iš pradžių AE projektą įvardina kaip geopolitinį, vėliau kaip tiesioginį Rusijos

	spaudimą Lietuvai, galiausiai AE projektas prilyginamas Rusijos nekonvenciniam ginklui.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Anot Fairclough, kalbant apie socialinių tapatybių konstravimą, jos yra susijęs su atskirties ir „kitoniškumo“ procesais, kurių reikia tapatumui įtvirtinti.¹²⁵ Žvelgiant iš šios perspektyvos, D. Grybauskaitė konstruoja „kito“, kaip prieš tapatybę. Astravo AE projektas sugrėsminamas įvardijant kaip tiesioginį Rusijos veiksma nukreiptą prieš valstybę. Dėl projekto Lietuva negali palaikyti jokių santykių su Baltarusija, nes tai reikštų pralaimėjimą. Astravo AE projekto sustabdymas būtų lygus kaip laimėtai kovai prieš Rusiją.

---

¹²⁵ Lipinski A. *Europe as a Symbolic Resourc. On the Discursive Space of Political Struggles in Poland*. Freie University, Berlynas. 2010, p. 8.

4.2 G. Nausėda: dialogo su Baltarusija svarba Astravo AE atžvilgiu

Prezidento Gitano Nausėdos požiūrį į Astravo AE projektą reikėtų skirstyti į tris laikotarpius: 1.) Rinkiminis laikotarpis – mažas dėmesys Astravo AE 2.) Kadencijos pradžia – noras perkrauti Lietuvos santykius su Baltarusija 3) Reagavimas į kritiką – nepaisant Astravo AE, Lietuva sieks dialogo su Baltarusija.

4.2.1 Rinkiminis laikotarpis: mažas dėmesys Astravo AE

Prezidentas Gitanas Nausėda dar prieš rinkimus vykusiose diskusijose ne vieną kartą užsiminė, kad, jo nuomone, Lietuvos užsienio politika neturi apsiriboti vien tik Vakarais. Jo teigimu, Lietuva, siekdama ekonominių interesų, turi būti aktyvi ir Rytuose. „Aš esu už tai, kad kalbėtis galima su visais, kurie turi noro kalbėtis“, - sakė G. Nausėda.¹²⁶

2019 kovo 15 dieną Rytų Europos studijų centre vykstančioje diskusijoje kandidatas į prezidentus Gitanas Nausėda pabrėžė, kad Lietuva užsienio politikoje turi būti aktyvi ne tik santykiuose su ES. Pasak jo, Lietuva ir toliau turi plėtoti dvišalius santykius ir bandyti kalbėtis su tais, su „kuriais sunku kalbėtis“. Ekonomistas tuomet pirmą kartą patvirtino savo poziciją, kad reikia užmegzti dialogą su rytinėmis kaimynėmis - Rusija ir Baltarusija - pirmiausia dėl ekonominio bendradarbiavimo bei siekiant kelti klausimus dėl žmogaus teisių ar geopolitinės įtampos mažinimo.

„Prieš kalbantys turime deklaruoti principus ir nepadaryti iš savo principų mazgotės, bendraujant su valstybėmis, kurios šiandien elgiasi agresyviai, kuriose yra žmogaus teisių pažeidimų ir kurios neatitinka mūsų supratimo apie demokratiją. Bet tai yra mūsų kaimyninės valstybės ir jei neatsisakome savo principų, galime mėginti su jomis kalbėti, galbūt iš pradžių pradėdant nuo žemesnio politinio lygio, pirmiausia apie ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą“, – teigė G. Nausėda.¹²⁷

Kandidatas tuomet teigė, kad nors Baltarusija de facto negali būti laikoma nepriklausoma valstybe, tačiau jis norėtų kurti santykius su kaimyne. Vienas iš būdų galėtų būti prekyba per Klaipėdos uostą. Anot kandidato, Latvija itin stengiasi išnaudoti savo uostą bendradarbiaudama su Baltarusija.

---

¹²⁶ ELTA informacija. G. Nausėda pristatė užsienio politikos kryptis: aš esu už tai, kad kalbėtis galima su visais. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-15 [žiūrėta 2019-10-30] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498725>>

¹²⁷ Ten pat.

G. Nausėda Baltarusijai apibūdinti vartoja tokius žodžius kaip *nedemokratiška valstybė, valstybė su kuria sunku kalbėtis*. Bet kartu pažymi, kad tai *kaimyninė valstybė su kuria dialogas būtinas*.

G. Nausėda priešlaikiniame laikotarpyje kalbėdamas apie galimus Lietuvos santykius su Baltarusija konkrečiai apie Astravo AE projektą nekalbėjo nei karto. Netgi vienintelį kartą, kuomet žurnalistas paprašė konkrečiai pakomentuoti premjero Sauliaus Skvernelio (tuo metu ir kandidato į prezidentus) pasiūlymą (pramintą „planu chuliganu“) Baltarusijai Astravo atominę elektrinę (AE) pertvarkyti į dujinę jėgainę, G. Nausėda savo atsakyme daugiau dėmesio skyrė savo konkurentui rinkiminėje kovoje nei pačiam Astravo AE projekto sugrėsminimui.

„Jeigu atsiribotume nuo visų techninių detalių, Saulius Skvernelis paprašė padovanoti jam keletą milijardų eurų. Nes siūlyta atominės elektrinės konversija į dujinę elektrinę yra ne kas kita, kaip milžiniški nuostoliai tiems, kurie tą atominę elektrinę stato, ir natūralu, kad tą nuostolį buvo pasiūlyta dengti iš baltarusių kišenės. Su tuo Baltarusija negalėjo sutikti, nes paprastai tarpvalstybiniuose santykiuose niekas neprašo kelių milijardų vertės dovanų. Nežinau, koks buvo šio sumanymo tikslas, ar tiesiog savotiškas išdykavimas, tikintis, kad už tą išdykavimą niekas labai nenubaus. Galima tik pasakyti, kad Baltarusija atsakė pakankamai mandagiai į šį laišką, nors ir galėjo atsakyti su didele pašaiapos doze“, – teigė jis.¹²⁸

G. Nausėda vietoje to, kad išreikštų nepasitenkinimą dėl Baltarusijoje statomis elektrinės, jis kaip tik pagiria Baltarusijos politikų savitvardą atsakant į premjero pasiūlymą. „*Galima tik pasakyti, kad Baltarusija atsakė pakankamai mandagiai į šį laišką, nors ir galėjo atsakyti su didele pašaiapos doze*“, – teigė jis.

Žinoma, Prezidento rinkimų laikotarpis čia ypač svarbus, nes tuo metu, tiek G. Nausėda, tiek S. Skvernelis negailėjo kritikos vienas kitam. Pavyzdžiui, valdantieji tuo metu kvietė G. Nausėdą atsakyti į klausimus Seimo komitete dėl 2008 m. įvykusios krizės priežasčių, o premjeras ne vieną kartą užsiminė, kad G. Nausėda galimai gali būti prisidėjęs prie krizės padarinių. Tuo tarpu, G. Nausėda tyrimą dėl krizės įvardino politiniu, nukreiptas prieš artėjančius Prezidento rinkimus. Tokių prezidentinių rinkiminių kampanijų apsižodžiavimų buvo ne viena, todėl vertinant G. Nausėdos išsakytas mintis apie Baltarusiją reikėtų nepamiršti rinkimų konteksto.

Kita vertus, galima teigti, kad priešrinkiminiame laikotarpyje G. Nausėda jau ruošėsi pamatus dėl Lietuvos pozicijos pokyčių santykiuose su Baltarusija. Jei iki šiol D. Grybauskaitė su Baltarusija nemezgė jokių santykių bei įvardindavo ją kaip tiesioginiu *Kremliaus įrankiu*, tai G. Nausėdos

---

¹²⁸ ELTA informacija. Interviu su G. Nausėda: paaiškino, kodėl nekritikuoja I. Šimonytės ir kaip elgtųsi D. Grybauskaitės vietoje dėl premjero pasiūlymų Baltarusijai. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-20 [žiūrėta 2019-10-30] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1499550>>

priešrinkiminėje retorikoje galima pastebėti, kad Baltarusija įvardijama jau kaip *rytinė kaimynė su kuria dialogas yra būtinas*.

2019 gegužės 15 dieną vykusiuose debatuose su oponente Ingrida Šimonyte, G. Nausėda pirmą kartą pažymėjo konkrečiai, kokius jis įsivaizduosiąs Lietuvos santykius su Baltarusija – *pragmatiškus*.

„Mes galime sakyti, kad šiltesniems santykiams nėra pagrindo, bet, kita vertus, turime ir patys būti pakankamai pragmatiški, nes mūsų kaimynai latviai yra pragmatiški ir jie tikrai konkuruoja dėl to baltarusiško prekių srauto“, - sakė G. Nausėda.¹²⁹

Tuomet G. Nausėda dar kartą pasikartojė, kad Baltarusija – *mūsų kaimynas*, o Lietuvos interesus skatinti Baltarusijos pastangas išlikti nepriklausomai. Taip pat kandidatas į prezidentus D. Grybauskaites vyravusius santykius su Baltarusija įvardino, kaip *nenuoseklius*.

„Tai yra mūsų kaimynas. Mes suinteresuoti, kad šitas kaimynas netaptų bendros sąjunginės su Rusija valstybės dalimi (...) Lietuvos interesus yra remti ir skatinti Baltarusijos pastangas išlikti nepriklausomai, kiek tai yra įmanoma. Ir, žinoma, kad ir kaip sudėtingai, bet integruotis į Vakarų erdvę. Šiuo metu tos pastangos yra labai nenuoseklios, bet ir tas pastangas privalome remti ir palaikyti draugiškus ekonominius, kultūrinius ryšius“, - sakė G. Nausėda.¹³⁰

G. Nausėda šiame laikotarpyje nors ir primindavo, kad Baltarusijoje yra *žmogaus teisių pažeidimų, demokratijos stygius*, bet taip pat sekančiame sakinyje pažymėdavo, kad tai *kaimyninė šalis, su kuria reikia bandyti kalbėtis galbūt iš pradžių pradedant nuo žemesnio politinio lygio, pirmiausia apie ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą*. Anot Wodak, kalbėtojo noras pakeisti epsiteminę būklę, naudoja argumentus padėties sušvelninimui.¹³¹ Galima teigti, kad padėties sušvelninimą priešrinkiminiame laikotarpyje naudoja ir G. Nausėda. Iš pradžių pristatydamas nusistovėjusį, de facto požiūrį apie Baltarusiją, bet taip pat pateikia argumentų, kad su tokia valstybe kalbėtis galima, bent jau dėl ekonominio ar kultūrinio intereso.

Prieš rinkimus apie Astravo AE konkrečiai G. Nausėda nekalbėjo, todėl kritinis diskursas žvelgiamas per Baltarusijos prizmę.

3 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Baltarusija (priešrinkiminis laikotarpis)

¹²⁹ ELTA informacija. Kandidatai į prezidentus įvardijo, ką darytų kitaip nei D. Grybauskaitė. Kaunodiena.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-15 [žiūrėta 2019-10-31] <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/kandidatai-i-prezidentus-ivardijo-ka-darytu-kitaip-nei-d-grybauskaite-914118> >

¹³⁰ *supra note* 115

¹³¹ Ruth Wodak and Michael Meyer Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology, Los Andželas, SAGE, 2015 p 33.

	G. Nausėda – Baltarusija (priešrinkiminis laikotarpis) ¹³²
Nominacija	Nedemokratiška rytinė kaimynė su kuria dialogas yra būtinas
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>kalbėtis galima su visais, kurie turi noro kalbėtis; bandyti kalbėtis su tais, su „kuriais sunku kalbėtis“;</i> Reikia užmegzti dialogą su rytine kaimyne Baltarusija - pirmiausia dėl ekonominio bendradarbiavimo bei siekiant kelti klausimus dėl žmogaus teisių ar geopolitinės įtampos mažinimo.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Nusistovėjusio status quo keitimas; padėties švelninimas (iš pradžių pabrėžiamas nusistovėjęs de facto požiūris apie Baltarusiją, bet taip pat pateikiama, kad su tokia valstybe vis dėlto dialogas reikalingas). Suprantamas Baltarusijos de facto nedemokratiškumas, bet norint padėti gerinti Baltarusijoje – reikia pradėti megzti dialogą. Lietuva, užmegzdama dialogą, dės pagrindus demokratijos procesams Baltarusijoje.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

4.2.2 Kadencijos pradžia: Astravo AE galima atskirti nuo geopolitikos

G. Nausėdai tapus prezidentu pirmaisiais mėnesiais retorikos apie Astravo AE nepadaugėjo. Pirmajame vizite Lenkijoje prezidentas užsiminė tik tiek, kad *tiek Vilniuje, tiek Varšuvoje nerimaujama dėl Baltarusijoje baigiamos statyti Astravo atominės elektrinės*. Skirtingai nei D. Grybauskaitė, jis nepažymėjo, kad tai grėsmė regiono saugumui, o kaip tik teigė, kad yra naivu tikėtis, jog elektrinės statybas dar įmanoma sustabdyti.

Tų pačių metų rugpjūčio mėnesį Latvijos skirstomųjų tinklų operatorius AST paskelbė, kad kai Lietuva nutrauks elektros energijos prekybą su Baltarusija, elektros energijos prekyba bus vykdoma ne per Lietuvos, o Latvijos sieną.¹³³ G. Nausėda teigė, kad toks Latvijos sprendimas jo visiškai nenustebino. Lietuvos prezidento teigimu, sustabdyti Astravo AE statybas vien deklaruojant planus nepirkti energijos, yra per vėlu.

¹³² Prieš rinkimus apie Astravo AE konkrečiai G. Nausėda nekalbėjo, todėl diskursas žvelgiamas per Baltarusijos prizmę.

¹³³ Lietuvos Seimas yra priėmęs įstatymą, neleidžiantį pirkti elektros iš Astravo AE, kai ši pradės veikti. Tuo metu latviai nerodė didelio solidarumo Lietuvos interesui, kad kaimyninės šalys ateityje taip pat neįsileistų Astravo AE energijos į savo rinkas.

„Vien tik tai ekonominiais svertais sustabdyti AE, kuri pastatyta jau 90 proc., turbūt, būkime atviri, šiek tiek naivu. Stabdyti reikėjo 2011 – 2012 metais, kai mes dar pasirašinėjome komunikatus su Baltarusija atominės energetikos srityje“, – teigė jis.¹³⁴

G. Nausėda buvo pirmasis, kuris viešai pripažino faktą, kad Astravo AE statybas sustabdyti nėra galimybių. Maža to, jis darė aliuziją į buvusią A. Kubiliaus Vyriausybę, kuri 2010 m. pasirašė komunikatą su Baltarusija glaudesniai bendradarbiavimui energetikos srityje. Nors Seime konservatorių tarpe vis dar vyko gili diskusija, kad Astravo AE statybas vis dar įmanoma sustabdyti bet kurioje projekto stadijoje, G. Nausėda ne tik, kad tai paneigė, bet ir darė aliuziją į pačių konservatorių padarytas klaidas.

Rugpjūtį lankydamasis Vokietijoje, G. Nausėda įvardino tris Lietuvos neigiamas pozicijas dėl Astravo AE – netinkama statybų vieta pasirinkta geopolitiniais motyvais; neužtikrintas statybų saugumas bei Baltarusijos politikų nebendradarbiavimas Astravo AE statybų klausimu. G. Nausėda tuomet taip pat padarė pirmąjį savo diplomatinį gestą, prašydamas kanclerės Angelos Merkel padėti užtikrinti, kad elektrinė įgyvendintų visus saugumo standartus.

„Iš karštųjų klausimų – Astravo AE klausimas. Mes jau iš pat pradžių sakėme, kad vieta pasirinkta netinkamai, kad vieta pasirinkta geopolitiniais, o ne ekonominiais sumetimais. Kad statyba šios atominės elektrinės yra nesaugi, kad nesilaikoma rekomendacijų, kurias parodė streso testai. Bet, nepaisant to, ir šiandien bendradarbiavimas nėra patenkinamas. Todėl labai prašome savo bičiulių pagalbos ES, siekiant, kad šita elektrinė dar prieš jos funkcionavimą įgyvendintų visus saugumo standartus, kuriuos yra būtina įgyvendinti“, – kalbėjo G. Nausėda.

G. Nausėdos retorikoje nebelieka bandymo sustabdyti elektrinės statybas. Naujas jo tikslas – užtikrinti statybų saugumą.

4 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Astravo AE

	G. Nausėda – Astravo AE
Nominacija	Nesaugi; karštasis Europos klausimas, branduolinė grėsmė
Predikacija; Argumentavimas;	<i>netinkama statybų vieta pasirinkta geopolitiniais motyvais; neužtikrintas statybų saugumas bei Baltarusijos politikų nebendradarbiavimas Astravo AE statybų klausimu.</i>

¹³⁴ ELTA informacija G. Nausėda: sustabdyti Astravo AE vien ekonominiais svertais per vėlu. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-08-14 [žiūrėta 2019-10-31] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1632973> >

Įrėminimas, vaizdavimas	Išreikštos trys oficialios Lietuvos pozicijos, pagal URM: netinkama statybų vieta pasirinkta geopolitiniais motyvais; neužtikrintas statybų saugumas bei Baltarusijos politikų nebendradarbiavimas Astravo AE statybų klausimu
Padėties stiprinimas/švelninimas	Nebelieka bandymo sustabdyti elektrinės statybas. Naujas tikslas – užtikrinti statybų saugumą. Padėties švelninimas – šį kartą, jis skirtingai nei D. Grybauskaitė, nebemato prasmės šnekėti apie visišką AE uždarymą, o kaip tik teigia, kad AE užteks atitikti saugumo standartus.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Galima teigti, kad po ilgų ieškojimų, kokią poziciją pasirinkti Astravo AE projekto atžvilgiu, G. Nausėda pasirinko – siekti, kas projektas atitiktų saugumo garantijas. Po rugpjūtį vykusio vizito Vokietijoje, tokios pozicijos tąšą galima pastebėti ir 2019 m. rugsėjo mėnesio darbo vizite Briuselyje. Vykusiame susitikime su EP pirmininku Davidu Maria Sassoli Lietuvos vadovas pabrėžė, kad Astravo atominė elektrinė yra pripažįstama *branduoline grėsme visai Europai*, todėl ES kaimynystėje statomų AE saugumo klausimai turi būti sprendžiami ES lygiu.

G. Nausėda vizite vėl įvardina visas tris URM pozicijas dėl Astravo AE – *netinkama statybų vieta pasirinkta geopolitiniais motyvais; neužtikrintas statybų saugumas bei Baltarusijos politikų nebendradarbiavimas Astravo AE statybų klausimu*.

Tokios pozicijos pasirinkimą (Astravo AE statybų nesustabdysi, reikia užtikrinti statybų saugumą) galima sugretinti su tuo, kad G. Nausėda ruošėsi pamatus Lietuvos santykių pakeitimui su Baltarusija. Tame pačiame vizite, tik jau po susitikimo su NATO generaliniu sekretoriumi Jensu Stoltenbergu pabrėžė, kad, nepaisant Lietuvos ir Baltarusijos nesutarimų dėl Astravo AE, jis bandys plėtoti santykius su kaimyne. Po šio susitikimo buvo pasiūsta garsioji G. Nausėdos frazė, pradėjusi diskusijas tarp Lietuvos politikų ir politologų – „esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija“. Todėl iki šiol vykdytas neapibrėžtumas bei sugrėsminačio fakto pasirinkimas (jog yra neužtikrintas elektrinės statybų saugumas) suprantamas G. Nausėdos retorikoje. Lietuvos vadovas norėdamas pradėti dialogą su Baltarusija, negalėjo, kaip D. Grybauskaitė, įvardinti Astravo AE projekto *Kremliaus įrankiu bei Rusijos geopolitiniu projektu*.

„Taip, mes puikiai suprantame, kad ši šalis nėra visiškai nepriklausoma, ypač gynyboje ir karinėje srityje. Bet mes turime būti budrūs ir turime būti pasiruošę galimiems veiksams iš šių šalių. Mes kartojome ne vieną kartą mūsų diskusijoje žodį dialogas. Dialogas reikalingas ne tik su Rusija, bet ir Baltarusija. Aš esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija. Nesvarbu, kad Baltarusija stato Astravo AE, kuri neatitinka visų saugumo ir kokybės standartų, bet mes norime turėti geresnį

supratimą apie vienas kitą. Todėl aš tęsiu savo siekius atkurti dialogą su savo kaimynu ir išspręsti visus šiuo probleminius klausimus,“ – teigė Lietuvos vadovas.¹³⁵

G. Nausėda, nors prieš tai kalbėdavo trečiuoju asmeniu – *Lietuva turi atnaujinti dialogą, Lietuva turi padėti Baltarusijai*, šį kartą jis pereina į pirmąjį asmenį – *esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija*.

5 lentelė. G. Nausėdos diskursas apie Baltarusija

	G. Nausėda – Baltarusija ¹³⁶
Nominacija	nėra visiškai nepriklausoma, ypač gynyboje ir karinėje srityje. Kaimyninė valstybė
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>Dialogas reikalingas ne tik su Rusija, bet ir Baltarusija. Aš esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija.</i> G. Nausėda teigia, kad norint turėti geresnį supratimą, kas vyksta kaimyninėje valstybėje, Astravo AE nebėra svarbus subjektas. G. Nausėda lyg atskiria ir visiškai nebesieja Astravo AE su dialogo pradėjimu.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Vėl pasitelkiamas sušvelninimas. (Wodak – kalbėtojo noras pakeisti epsiteminę būklę, naudoja argumentus padėties sušvelninimui). ¹³⁷ Iš pradžių pristatydamas nusistovėjęs, de facto požiūrį apie Baltarusiją, bet taip pat pateikia argumentų, kad su tokia valstybe kalbėtis galima bei šį kartą pažymėdamas, kad galimas abiejų valstybių problemų išsprendimas.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Jis vėl nustumia Astravo AE projektą į antraeilį planą, tik pasakydamas, kad projektas neatitinka visų saugumo ir kokybės standartų. Dar vienas svarbus momentas, pasak G. Nausėdos, Astravo AE projektas, nesvarbus, kalbant apie santykių atgaivinimą su kaimynine valstybe. G. Nausėda atskiria ir visiškai nebesieja Astravo AE su santykių perkrovimu su Baltarusija. G. Nausėda taip pat neneigia fakto, kad Baltarusija yra priklausoma gynyboje ir karinėje srityje. Bet skirtingai nei konservatoriai ar D. Grybauskaitė, jis nebesuabsoliutina Baltarusijos priklausomybės nuo Rusijos. G.

¹³⁵ ELTA informacija. G. Nausėda: esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-04 [žiūrėta 2019-10-31] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1660391> >

¹³⁶ Analogiškas aiškinimas. Supra note 119.

¹³⁷ Ruth Wodak and Michael Meyer Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology

Nausėda šioje situacijoje vartoja tokius žodžius kaip *šalis nėra visiškai nepriklausoma*, bet taip pat neteigia, kad šalis *yra visiškai priklausoma* nuo Rusijos.

4.2.3 Reagavimas į kritiką: Lietuva sieks dialogo su Baltarusija

Po G. Nausėdos teiginių apie santykių užmezgimą su Baltarusija, pirmasis aktyvių veiksmų ėmėsi užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius. Rugsėjo pabaigoje Niujorke įvyko jo susitikimas su Baltarusijos užsienio reikalų ministru Vladimiru Makėjumi. L. Linkevičiaus žurnalistams teigė, jog pokalbio metu buvo aptarti Astravo atominės elektrinės (AE) saugumo klausimai, taip pat kalbėta apie žmogaus teises, politinių partijų veiklą Baltarusijoje.¹³⁸ Ministras taip pat teigė, kad pakvietė Baltarusijos delegatus atvykti į 1863-1864 metų sukilimo lyderio Kosto Kalinausko ir Zigmanto Sierakausko palaikų laidojimo ceremoniją. Tuomet jis atkreipė dėmesį, kad Baltarusijos užsienio ministerijos vadovui perduota žinia – Astravo AE turi atitikti europinius standartus.¹³⁹

„Astravo klausimas buvo vienas iš pagrindinių – mūsų netenkina ta situacija. Aš pabrėžčiau, kad mūsų požiūris dėl elektrinės nesikeičia ir kad mes neketiname keisti ir įstatymų bazės. Kita vertus, maksimaliai esame suinteresuoti kuo mažesne galima žala ir esame įsitikinę, kad tai yra ir Baltarusijos gyventojų interesai, ne tik mūsų. Mes principingai kelsime šį klausimą ir ateity, tikimės iš jų konstruktyvumo“, – sakė užsienio reikalų ministras.¹⁴⁰

L. Linkevičius kaip ir G. Nausėda nebekalba apie elektrinės sustabdymo galimybes. Tik pažymi, kad Lietuvos netenkina saugumo standartai statomoje elektrinėje bei Baltarusijai priminė, kad pastačius elektrinę, šalies pozicija nesikeičia – elektros nepirks. Todėl galima teigti, kad L. Linkevičius perdavė būtent tokią poziciją, kurios ir norėjo bei pastaruosius mėnesius kalbėjo G. Nausėda.¹⁴¹

Tačiau ne visi ministrų susitikimą įvertino taip konstruktyviai kaip šalies vadovas. Jau sekančią dieną konservatoriai kreipėsi į G. Nausėdą teigdami, kad esą yra informacijos apie ketinimus atsisakyti dabartinės Lietuvos pozicijos vetuoti ES ir Baltarusijos partnerystės susitarimą dėl jos vykdomos nesaugios Astravo AE statybos. Konservatoriai prašė susitikusių ministrų pokalbių

---

¹³⁸ ELTA informacija. L. Linkevičius susitiko su Baltarusijos užsienio reikalų ministru: kalbėjosi apie Astravo AE. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-25 [žiūrėta 2019-10-31] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1692461> >

¹³⁹ Ten pat.

¹⁴⁰ Ten pat.

¹⁴¹ Anot Mariau Laurinavičiaus, nors kaltinimai neatstovaujant Lietuvos interesų ar net juos išdavus garsiausia skambėjo būtent ministro L. Linkevičiaus atžvilgiu, reikia pripažinti, kad Lietuvos diplomatijos vadovas šiuo atveju tik vykdė politiką, kurią labai aiškiai suformulavo prezidentas G. Nausėda savo garsiąja fraze „Aš esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija“.

išklotinių¹⁴², sušaukti neeilinį Užsienio reikalų komiteto posėdį, į kurį buvo kviečiamas L. Linkevičius, galiausiai ir pačio ministro nusišalinimo. Konservatoriai taip pat savo kreipimesi atkreipė dėmesį ne tik į Astravo AE, bet galiausiai ragino stabdyti bet kokias iniciatyvas, skatinančias bendradarbiavimą su Aleksandro Lukašenkos režimu.

Pasak Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojo prof. Tomo Janeliūno, ministro darbas yra palaikyti diplomatinius santykius su visomis šalimis, įskaitant ir Baltarusiją. Todėl, anot jo, konservatorių reikalavimas L. Linkevičiui trauktis iš pareigų – perteklinis.

„Pokalbių išklotinių reikalavimas – popsinis žingsnis sekant aktualijas Amerikoje. Iš kitos pusės, aš nesuprantu to didelio ažiotažo ir kaltinimų užsienio reikalų ministrui, vis dėlto jo darbas yra palaikyti santykius su kolegomis visose šalyse, įskaitant ir Baltarusiją. Tikrai nebuvo jokių užuominų, kad tame susitikime buvo išduoti mūsų pačių interesai ar pripažįstama, kad mes žadame pirkti elektrą iš Astravo AE“, – teigė T. Janeliūnas.¹⁴³

T. Janeliūno teigimu, L. Linkevičius, susitikdamas su Baltarusijos užsienio reikalų ministru Vladimiru Makėjumi, bandė užmegzti diplomatinius ryšius, kurių Lietuvai gerokai trūksta.

Tuo tarpu pats G. Nausėda stojo ginti L. Linkevičiaus ir teigė, kad apie ministrų susitikimą jis buvo gerai informuotas. O tokios konservatorių kalbos veikiausiai išsakytos, pasak jo, galvojant apie artėjančius rinkimus.

„Tokie klausimai, jų paaštrinimas arba jų tam tikras eskalavimas gali būti naudingas priešrinkiminiame fone. Tačiau šiuo požiūriu, aš manau, kad aliarmas kilo pakankamai nesusipažinus su užsienio reikalų ministro ir jo kolegos Baltarusijoje kalbos turiniu. Geriau jei vertinimai būtų daryti po to, kai būtų susitikta su ponu Linkevičiumi ir tuomet įvertinta, ar tikrai ten buvo kažkas išduota. Aš galiu labai aiškiai pasakyti, nes apie šį susitikimą aš buvau gerai informuotas, kad mūsų užsienio politikos principinė linija nepripažinti Astravo atominės elektrinės, kaip saugaus objekto, nepirkti elektros energijos iš nesaugios branduolinės atominės elektrinės lieka visiškai nepakitusi“, – kalbėjo G. Nausėda.¹⁴⁴

---

¹⁴² Anot T. Janeliūno, šis konservatorių prašymas atsirado būtent po “išklotinių” įvykių JAV. Kuomet D. Trumpas, telefonu kalbėdamasis su Ukrainos prezidentu V. Zelenskiu, grasino nutrauksiąs pagalbą Ukrainai, jeigu nebus pradėtas baudžiamasis tyrimas prieš pagrindinį D. Trumpo konkurentą 2020 metais įvyksiančiuose JAV prezidento rinkimuose Joe Bideną ir jo sūnų Hunterį, kuris turėjo reikalą su viena Ukrainos kompanija, sukėlė didelį skandalą Vašingtone. Baltieji rūmai paskelbė liepos mėnesį įvykusio dviejų šalių lyderių pokalbio stenogramą. Iš penkių puslapių dokumento matyti, kad D. Trumpas ragino V. Zelenskį pradėti tyrimą, kuris galėtų pakenkti jo politiniam priešininkui, demokratų kandidatui į JAV prezidentus J. Bidenui.

¹⁴³ Janeliūnas T. Nesuprantu konservatorių kaltinimų Linkevičiui. VU [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-38 [žiūrėta 2019-10-31] < <http://www.tspmi.vu.lt/komentarai/janeliunas-nesuprantu-konservatoriu-kaltinimu-linkeviciui/> >

¹⁴⁴ ELTA informacija. G. Nausėda apgynė L. Linkevičių: kritika neturi pagrindo. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-01] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1698999> >

Pats L. Linkevičius pritarė G. Nausėdai ir po komiteto posėdžio taip pat teigė, kad konservatorių susirūpinimas dėl jo mezgamo dialogo su Baltarusijos diplomatais – rinkiminis žingsnis. L. Linkevičius priminė, kad gal reikėjo prieš dešimt metų daryti lemiamus žingsnius stabdant Astravo AE statybas. Ministras komitete priminė kolegoms komunikatą, 2010 m. pasirašytą dviejų premjerų Sergjaus Sidorskio ir Andrius Kubilius, apie bendradarbiavimą branduolinės saugos srityje.

L. Linkevičius po susitikimo dar kartą patikino, kad Lietuva iš Astravo AE elektros nepirks, o dialogas su Baltarusija yra galimybė ją paveikti Lietuvos interesams.

Anot M. Laurinavičiaus, vertėtų pripažinti, kad ir konservatorių bandymas taikiniu paversti ministrą L. Linkevičių yra tik vidinio politikavimo arba drąsos trūkumo mesti iššūkį būtent prezidentui ir jo politikai išdava. O susipriešinimas kilo ne dėl L. Linkevičiaus, o dėl G. Nausėdos deklaruoto politikos posūkio.¹⁴⁵ Nors konservatorių nepasitenkinimas kilo dėl esą pakitusios L. Linkevičiaus nuomonės dėl Astravo AE, bet vis dėlto diskusija perėjo iki G. Nausėdos noro keisti apskritai kursą Astravo AE atžvilgiu.

Todėl galiausiai į šią diskusiją įsikišo ir buvęs konservatorių pirmininkas, profesorius Vytautas Landsbergis. Santykius plėtoti su Baltarusija vien tam, kad būtų mažinama Rusijos įtaką šioje valstybėje, yra „kvailių žaidimas“, G. Nausėdos norą keisti Lietuvos kursą santykiuose su Baltarusija apibūdino profesorius Vytautas Landsbergis. Jo teigimu, nereikia turėti vilčių, kad Baltarusija vis dar egzistuoja kaip savarankiška suvereni valstybė. Lietuva turi sieną su Rusijos – Baltarusijos valstybe.

„Mūsų kaimynė yra Baltarusijos ir Rusijos sąjunga, kuri turi vieningą kariuomenę, vieningą sienų apsaugą, energetiką. Ir muitai, ir mokesčiai tuoj bus vieninga. Juokų darbas yra kalbėjimas apie Baltarusiją, kurią reikėtų paremti prieš Rusiją. Tai yra kvailių žaidimas, arba mes sutinkame, kad su mumis taip būtų žaidžiama – ir su Europa taip pat (...) Kalbėkite ne apie Baltarusiją, o apie Rusiją – Baltarusiją ir tai, ko ji nori pasiekti per Baltarusiją, apsimetusi, iškišdama savo atstovą“, –kalbėjo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pirmininkas.¹⁴⁶

„Įsikalkime sau ir žinokime, kad kai kalbame apie Baltarusiją, iš tikrųjų kalbame apie Rusiją. Baltarusija yra Rusijos zondas, Rusijos būdas iščiulpti pinigus iš Vakarų ir Rusijos būdas mus sugniuždyti“, – apibendrina V. Landsbergis.

---

¹⁴⁵ Laurinavičius M. Pirmoji prezidento G. Nausėdos užsienio politikos klaida. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/marius-laurinavicius-pirmoji-prezidento-g-nausedos-uzsienio-politikos-klaida-500-1210096> >

¹⁴⁶ ELTA informacija. V. Landsbergis: kalbėtis su Baltarusija vien tam, kad ten būtų mažiau Rusijos – kvailių žaidimas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-01] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1695746> >

Tai buvo viena pirmųjų kritikų G. Nausėdos užsienio politikos atžvilgiu. V. Landsbergis, skirtingai nei G. Nausėda, tarp Baltarusijos ir Rusijos deda lygybė ženklą.

6 lentelė. V. Landsbergio diskursas apie Astravo AE

	V. Landsbergis – Astravo AE
Nominacija	Mūsų kaimynė yra Baltarusijos ir Rusijos sąjunga; Rusijos zondas; egzistencinė grėsmė Lietuvai
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>Rusijos būdas iščiulpti pinigus iš Vakarų; Rusijos būdas mus sugniuždyti; kai kalbame apie Baltarusiją, iš tikrųjų kalbame apie Rusiją.</i> Rusija per Astravo AE projektą daro tiesioginį spaudimą Lietuvai. Dėl Rusijos Lietuva negali palaikyti jokių santykių su Baltarusija, nes tai reikštų pralaimėjimą.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Grėsmės (Baltarusijos ir Rusijos sąjunga) stiprinimas.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

V. Landsbergis naudoja kaip ir D. Grybauskaitė prieš konstravimo metodą. (Anot Fairclough, kalbant apie socialinių tapatybių konstravimą, jos yra susijęs su atskirties ir „kitoniškumo“ procesais, kurių reikia tapatumui įtvirtinti).¹⁴⁷ Žvelgiant iš šios perspektyvos, V. Landsbergis konstruoja „kito“, kaip prieš tapatybę. Astravo AE projektas sugrėsminamas iki egzistencinės grėsmės. Dėl projekto Lietuva negali palaikyti jokių santykių su Baltarusija, nes tai reikštų pralaimėjimą prieš Rusiją.

Nors M. Laurinavičius teigia, kad konservatoriai persistengė dialogą su Baltarusija vadindami egzistencine grėsme Lietuvai¹⁴⁸, bet vis dėlto politologas mano, kad būtent tai, kad Lietuva atsidūrė tokio jos pozicijų nestiprinančio susipriešinimo akivaizdoje – laikytina pirmąja prezidento G.Nausėdos užsienio politikos klaida.¹⁴⁹ Anot politologo, tvirtos pozicijos užsienio politikos lauke privalo būti paremtos plačiu sutarimu valstybės viduje, o tarpusavio nesutarimai gali tapti proga net oponento manipuliacijoms.

„Tenka konstatuoti, kad keisti buvusią užsienio politiką Baltarusijos atžvilgiu prezidentas ėmėsi neįtikinęs šio posūkio svarba ne tik nemažos dalies visuomenės, bet ir tikrai svarbių politinių jėgų Lietuvoje, neišsklaidęs abejonių, kad toks politikos posūkis gali turėti rimtų neigiamų pasekmių

¹⁴⁷ Lipinski A. Europe as a Symbolic Resourc. On the Discursive Space of Political Struggles in Poland. Freie University, Berlynas. 2010, p. 8.

¹⁴⁸ „Tačiau vadinti šią politiką grėsme nacionaliniam saugumui, kaip tai daro konservatoriai, jau dabar, bandydamas vertinti objektyviai, o ne iš vieno ar kitų politinių pozicijų, taip pat nematau pagrindo“, – M. Laurinavičius.

¹⁴⁹ supra note 128

Lietuvos saugumui. Turint galvoje, kokia svarbi Lietuvai ši politika, bent jau pabandyti pasiekti sutarimo šalies viduje dėl tokio jos posūkio buvo vienas svarbiausių uždavinių. Uždavinių, kurio sprendimo baigtis gali turėti labai didelės įtakos ir pačios politikos sėkmei ar nesėkmei. Būtent todėl tai tenka įvardyti kaip pirmąją prezidento G. Nausėdos klaidą. Jo komanda ir net šiam politikos posūkiui pritariantys politologai taip ir nesugebėjo aiškiai ir nedviprasmiškai įvardyti „dialogo su Baltarusija“ turinio.“, – teigia M. Laurinavičius.¹⁵⁰

Tuo tarpu T. Janeliūnas įvertindamas viešoje erdvėje vykusias diskusijas teigia, kad Lietuva iš tiesų nežino, kokie yra A. Lukašenkos motyvai ar savarankiškumo nuo Maskvos ribos.

„Mes galime įsivaizduoti, galime tikėti vienu ar kitu savo įsivaizdavimu, tačiau nieko daugiau. O didesnis žinojimas įmanomas tik tuomet, kai galime turėti daugiau ir įvairesnės informacijos. Dialogo su Baltarusija didžiausia nauda gali būti tai, kad Lietuvos užsienio politikos planuotojai geriau supras, kas iš tiesų vyksta Minske. Ir tik tuomet galima bus sakyti – ar tikrai klaida mėginti pakeisti savo požiūrį į santykius su Baltarusija“, – teigia jis.¹⁵¹

Tuo tarpu G. Nausėda, paklaustas kaip vertina prasidėjusią diskusiją dėl Lietuvos santykių perkrovimo su Baltarusija, teigė, kad *nemato pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja*. Šį kartą G. Nausėda teigė, kad buvusi šalies pozicija nemegzti dialogo su Baltarusija privedė prie to, kad netoli Vilniaus dabar statoma Astravo AE.

„Dėl kitų klausimų aš laikausi nuomonės, kad visiško nesikalbėjimo su mūsų kaimynais politika nepadėjo užkirsti Astravo AE pastatymo. Reiškia, ji nebuvo efektyvi. Manau, mes turime gerokai platesnį klausimų lauką, kuris apima ekonominį bendradarbiavimą kitose, ne energetikos srityse. Šiandien aš nematau pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja. Nors į kaimyno sostinę skrenda kitų ES valstybių, JAV administracijos atstovai su aiškiu tikslu – padėti išsaugoti tiek Baltarusijos suvereniteto, kiek yra likę. Aš tikrai nepasirašyčiau supaprastintai ir suprimityvintai nuomonei, kad jokio Baltarusijos suvereniteto apskritai nėra“, – teigė šalies prezidentas.¹⁵²

G. Nausėda priešlaikiniame laikotarpyje kalbėdamas apie galimus Lietuvos santykius su Baltarusija konkrečiai apie Astravo AE projektą nekalbėjo nei karto. Netgi vienintelį kartą, kuomet žurnalistas paprašė konkrečiai pakomentuoti premjero Sauliaus Skvernelio (tuo metu ir kandidato į

---

¹⁵⁰ supra note 128

¹⁵¹ Janeliūnas T. Santykiai su Baltarusija – tikroji klaida (atsakymas M.Laurinavičiui). VU [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-01 [žiūrėta 2019-10-31] < <http://www.tspmi.vu.lt/komentarai/tomas-janeliunas-santykiai-su-baltarusija-tikroji-klaida-atsakymas-m-laurinaviciui/> >

¹⁵² ELTA informacija. G. Nausėda: nematau pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-15 [žiūrėta 2019-11-01] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268> >

prezidentus) pasiūlymą (pramintą „planu chuliganu“) Baltarusijai Astravo atominę elektrinę (AE) pertvarkyti į dujinę jėgainę, G. Nausėda savo atsakyme daugiau dėmesio skyrė savo konkurentui rinkiminėje kovoje nei pačiam Astravo AE projekto sugrėsminimui.

G. Nausėda visą tyrimo laikotarpį pasitelkė sušvelninimą. (Wodak – kalbėtojo noras pakeisti epsiteminę būklę, naudoja argumentus padėties sušvelninimui).¹⁵³ Iš pradžių pristatydamas nusistovėjusį, de facto požiūrį apie Baltarusiją, bet taip pat pateikia argumentų, kad su tokia valstybe kalbėtis galima bei šį kartą pažymėdamas, kad galimas abiejų valstybių problemų išsprendimas.

Kita vertus, galima teigti, kad priešrinkiminiame laikotarpyje G. Nausėda jau ruošėsi pamatus dėl Lietuvos pozicijos pokyčių santykiuose su Baltarusija. Jei iki šiol D. Grybauskaitė su Baltarusija nemezgė jokių santykių bei įvardindavo ją kaip tiesioginiu Kremliaus įrankiu, tai G. Nausėdos priešrinkiminėje retorikoje galima pastebėti, kad Baltarusija įvardijama jau kaip *rytinė kaimynė su kuria dialogas yra būtinas*.

G. Nausėda buvo pirmasis, kuris viešai pripažino faktą, kad *Astravo AE statybas sustabdyti nėra galimybių*.

Galima teigti, kad po ilgų ieškojimų, kokią poziciją pasirinkti Astravo AE projekto atžvilgiu, G. Nausėda pasirinko – *siekti, kas projektas atitiktų saugumo garantijas*. Po vizito Vokietijoje, tokios pozicijos tąšą galima pastebėti ir 2019 m. rugsėjo mėnesio darbo vizite Briuselyje. Vykusiame susitikime su EP pirmininku Davidu Maria Sassoli Lietuvos vadovas pabrėžė, kad Astravo atominė elektrinė yra pripažįstama branduoline grėsme visai Europai, todėl ES kaimynystėje statomų AE saugumo klausimai turi būti sprendžiami ES lygiu.

Po šio susitikimo su NATO generaliniu sekretoriumi Jensu Stoltenbergu buvo pasiūsta garsioji G. Nausėdos frazė, pradėjusi diskusijas tarp Lietuvos politikų ir politologų – „esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija“. Todėl iki šiol vykdytas neapibrėžtumas bei sugrėsminačio fakto pasirinkimas – neužtikrintas elektrinės statybų saugumas – suprantamas G. Nausėdos retorikoje. Lietuvos vadovas norėdamas pradėti dialogą su Baltarusija, negalėjo, kaip D. Grybauskaitė, įvardinti projekto Kremliaus įrankiu bei Rusijos geopolitiniu projektu.

Nepaisant Lietuvoje prasidėjusios diskusijos dėl santykių perkrovimo su Baltarusija, G. Nausėda teigia, kad laikysis savo sprendimo bandyti užmegzti dialogą su Baltarusija. Šalies vadovas teigia, kad nepaisant to, kad Lietuva nepirks Astravo AE elektros, bet užmegzti dialogą su Baltarusija kitais ekonominiais, kultūriniais, moksliniais klausimais bus bandoma.

---

¹⁵³ Ruth Wodak and Michael Meyer Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology

4.3 S. Skvernelis: nuoseklios pozicijos nebūvimas Astravo AE atžvilgiu

Premjero Sauliaus Skvernelio požiūrį į Astravo AE projektą reikėtų skirstyti į tris laikotarpius: 1.) prieš Prezidento rinkimus – Vyriausybės valdymo laikotarpis 2.) priešrinkiminis laikotarpis – planas „Chuliganas“ 3) Grįžimas į Vyriausybės poziciją – G. Nausėdos palaikymas.

4.3.1 Vyriausybės valdymo laikotarpis

Tapęs premjeru Saulius Skvernelis, kartu su valdančiaisiais bei Energetikos ministerija parengė įstatymą dėl būtinųjų priemonių skirtų apsaugoti nuo nesaugių trečiųjų šalių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių, kurį Seimas vienbalsiai priėmė. Įstatymas nebeleis pirkti elektros iš Astravo AE, kai ši pradės veikti. Tuo metu latviai nerodė didelio solidarumo Lietuvos interesui, kad kaimyninės šalys ateityje taip pat neįsileistų Astravo AE energijos į savo rinkas. S. Skvernelis pradėjo inicijuoti Baltijos šalių premjerų susitikimus aptari aktualias regiono problemas, tarp kurių ir Astravo AE projektas.

2017 m. sausį grįžęs iš tokio trišalio susitikimo su Latvijos ir Estijos kolegomis teigė, kad neišgirdęs iš latvių pasiryžimo nepirkti elektros iš Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės, ir paaiškino tai požiūrių į šį objektą skirtumais.

"Latvijos pusė tikrai supranta ir remia, kad tas objektas turi atitikti visus saugumo, tarptautinių organizacijų monitoringo reikalavimus, tačiau aš tikrai neišgirdau pasiryžimo, kad kaip ir mes taip ir jie iš karto deklaruotų, kad atsisako pirkti. Suprantame, kad mums tai yra išlikimo ir, pirmiausiai, politinis klausimas, kitoms valstybėms, tai yra ekonominis klausimas, ir daugelis valstybių į tai žiūri per savo valstybių interesą ir ekonominę prizmę", - sakė S. Skvernelis interviu LRT radijui.¹⁵⁴

Šiame kontekste premjeras kalba trečiu asmeniu ir teigia, kad Astravo AE – *yra išlikimo ir, pirmiausiai, politinis klausimas*. Galima teigti, kad ministras pirmininkas jau nuo pat kadencijos pradžios laikėsi pozicijos, kad Astravo AE, ne ekonominis, energetinis klausimas, o politinis. Šiame etape S. Skvernelis laikėsi tikrosios Vyriausybės vadovo pozicijos, kad „*Lietuva nepirks ir darys įstatymiškai tam tikrus barjerus, kad nebūtų galima įsigyti iš nesaugių trečiųjų šalių pagamintos energijos*“.

Galima teigti, kad diplomatiniai procesai S. Skvernelio Vyriausybėje davė tam tikrų rezultatų – Lenkija taip pat priėmė sprendimą nepirkti elektros iš Astravo atominės elektrinės. Pasak S.

¹⁵⁴ ELTA informacija. S. Skvernelis: daugelis valstybių į Astravo AE žiūri per ekonominę prizmę elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-01-17 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268> >

Skvernelio, toks Lenkijos sprendimas siuncia signalą, kad rinka ES elektrai iš šio objekto gali realiai užsiverti.

"Tai yra labai svarbus signalas anai pusei, kad rinka ES realiai gali būti uždaryta (...). Manau, kad tai, galbūt, vers pamąstyti apie šito projekto perspektyvą", - sakė S. Skvernelis.¹⁵⁵

Todėl galima teigti, kad dar 2017 kovo pabaigoje, S. Skvernelis laikėsi, kaip ir D. Grybauskaitė, pozicijos, kad *Astravo AE projektas apskritai turi/gali būti sustabdytas*.

Tų pačių metų birželį, kuomet Seimas priiminėjo rezoliuciją pripažįstančią Astravo AE dėl savo geografinės padėties keliančia grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai, S. Skvernelis Seime dar kartą patvirtino savo poziciją, kad objekto statybos negali būti tęsiamos.

"Nacionalinio saugumo ir žmonių interesai yra patys svarbiausi. Lietuvos pozicija dėl Astravo branduolinės elektrinės yra aiški ir principinga - Astravo AE statyba negali būti tęsiama. Nuo pat pradžios šias statybas lydi rimti pažeidimai ir incidentai, nebuvo ir iki šiol nėra laikomasi nei branduolinės saugos, nei tarptautinių aplinkosaugos reikalavimų", - sako S. Skvernelis.¹⁵⁶

2018 m. kovą spaudos konferencijoje su Lenkijos premjeru S. Skvernelis įvardino Astravo AE projektą – *keliančiu grėsmę Rusijos projektui*.

"Šitas objektas kelia grėsmę Lietuvai, jeigu yra gražesnis oras ar šviečia saulė, galima matyti Astravo atominės elektrinės bokštus, ir žinant, kad šitą elektrinę stato "Rosatom", tai yra rusiškas projektas, vertinant istorinę retrospektyvą, kas buvo Černobilyje, tikrai yra grėsmė", - tikino Premjeras.¹⁵⁷

Premjeras tuomet įvardino visus Astravo AE sugėsminimo priežastis – blogai pasirinkta statybų vieta, branduolinės saugos nesilaikymas bei projektas remiamas nedraugiškos Lietuvai valstybės Rusijos.

"Astravo AE Lietuvai pavojinga, nes Vilnius patenka į pačią pavojingiausią zoną, kur nelaimės atveju būtų didelis užterštumas. Bet kokio incidento atveju, jeigu kalbėtume apie 50 kilometrų zoną, kalba eina apie pusę milijono gyventojų, apie Lietuvos sostinę, ir šiandien matome, kad tos statybos vyksta pažeidžiant tarptautinę teisę, abejojame dėl jos saugumo, todėl keliamo pagrįstus klausimus ir džiaugiamės, kad Lenkija mus palaiko", - tikino S. Skvernelis.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ ELTA informacija. S. Skvernelis: rinka ES elektrai iš Astravo AE gali realiai būti uždaryta. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-03-20 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268> >

¹⁵⁶ ELTA informacija. Vyriausybė siūlo pripažinti Astravo branduolinę jėgainę nesaugia. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-06-07 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268> >

¹⁵⁷ ELTA informacija. S. Skvernelis tikisi, kad Latvijos požiūris į Astravo AE bus kaip Lenkijos. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-03-09 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1446565> >

¹⁵⁸ Ten pat.

Tuo tarpu 2018 m. liepą ES pristatė Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės streso testų rezultatus ir viešai įvardino, kokius trūkumus Baltarusija turi pašalinti. Tuomet premjeras, komentuodamas grėsmes, kylančias dėl Astravo atominės elektrinės, taip pat pabrėžė, kad dėl to apskritai kalta buvusi konservatoriaus Andriaus Kubiliaus vadovauta Vyriausybė. Pasak Vyriausybės vadovo S. Skvernelio, jei A. Kubiliaus Vyriausybė būtų turėjusi ryžtingą poziciją, tai šiuo metu Astravo atominės elektrinės problemos Lietuva neturėtų.

"Labai yra blogai, kad šitas projektas atsirado. Jeigu būtų Lietuva savo laiku užėmusi pakankamai ryžtingą poziciją ir ieškojusi kitokių išeičių, gal mes šiandien šitos problemos neturėtume. Bet tuometinė Andriaus Kubiliaus vyriausybė kolaboravo su Baltarusija, kartu vystė atominių elektrinių projektus tiek Lietuvoje, tiek ir Baltarusijoje, kalbėjo apie bendrą rinką, bendrus sąlyčio taškus ir apžiūrinėjo aikšteles (...). Mūsų pozicijos nebuvimas tuo metu ar pritarimas tam, leido elektrinę pastatyti", - LRT radijui aiškino premjeras.¹⁵⁹

Apskritai S. Skvernelis nuo pat kadencijos pradžios kaip ir D. Grybauskaitė nuosekliai laikėsi nuomonės, kad Astravo AE turi būti uždaryta. Galima teigti, kad tiek D. Grybauskaitės, tiek S. Skvernelio pozicija Astravo AE atžvilgiu buvo panaši, tik skirtingai nei buvusi šalies vadovė, jis ne kartą pakartojo, jeigu ne A. Kubiliaus Vyriausybės klaidos, jo vadovaujama Vyriausybei nereikėtų rūpinti Astravo uždarymu.

7 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE

	S. Skvernelis – Astravo AE
Nominacija	Rusijos projektas, nacionaline grėsme, geo/politiniu projektu, Lietuvos išlikimo klausimas.
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>Nėra laikomasi nei branduolinės saugos, nei tarptautinių aplinkosaugos reikalavimų; Vilnius patenka į pačią pavojingiausią zoną</i> S. Skvernelis daugiausiai iš vadovų sugrėsminimo faktą naudojo netinkamą Astravo AE vietą. S. Skvernelis nuo pat kadencijos pradžios kaip ir D. Grybauskaitė teigė, kad Astravo AE statybas dar įmanoma sustabdyti. Skirtingai nei D. Grybauskaitė, S. Skvernelis taip pat darė aluziją į A. Kubiliaus Vyriausybės klaidas.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Padėties stiprinimas, laikomasi D. Grybauskaitės pozicijos, kad Astravo AE statybas reikia sustabdyti, nes tai Rusijos geopolitinis projektas. S. Skvernelis kaip Vyriausybės vadovas iniciavo įstatymą dėl būtinųjų

¹⁵⁹ ELTA informacija. S Premjeras kaltina A. Kubilių kolaboravus su Astravo AE statančia Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-07-03 [žiūrėta 2019-11-03] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1463444> >

	priemonių skirtų apsaugoti nuo nesaugių trečiųjų šalių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių

(Šaltinis: sudaryta autorės)

S. Skvernelis Astravo AE vartojo tokius epitetus kaip *Rusijos projektu, nacionaline grėsme, geo/politiniu projektu, Lietuvos išlikimo klausimas*. Taip pat S. Skvernelis iš šalies vadovų daugiausiai dėmesio skyrė branduolinės saugos neatitikimui ir artimos statybos aikštelės pavojaus Lietuvai grėsmės sureikšminimui – „*Nėra laikomasi nei branduolinės saugos, nei tarptautinių aplinkosaugos reikalavimų; Vilnius patenka į pačią pavojingiausią zoną*“, šie teiginiai dažniausiai šmėžuodavo jo pasisakymuose apie Astravo AE.

4.3.2 Priešrinkiminis laikotarpis – planas „Chuliganas“

2019 m. sausio pabaigoje S. Skvernelis Rusnėje paskelbė dalyvausiantis Prezidento rinkimuose. Jau kitą mėnesį premjeras sakė žadantis Baltarusijai siūlyti racionalų pasiūlymą dėl Astravo AE. Pasiūlymo detalių premjeras tuomet plačiau nekommentavo, tačiau sakė, kad nesiūlys Baltarusijai jos uždaryti. Tuomet į premjero pozicijos pasikeitimą dėl Astravo AE sureagavo Prezidentūra. Anot D. Grybauskaitės patarėjo M. Lingės, šiuo pareiškimu S. Skvernelis pradėjo ruošti artėjantiems rinkimams.¹⁶⁰

Tų pačių metų kovo pradžioje Ministras pirmininkas kreipėsi į Baltarusijos ministrą pirmininką Sergejų Rumasą su pasiūlymu apsvarstyti galimybę vietoj Astravo atominės elektrinės (AE) plėtoti modernią dujinę elektrinę. Jis atkreipė dėmesį, kad didelė dalis infrastruktūros, kuri jau parengta Astravo AE, įskaitant išplėtotas tinklus ir elektros generavimo įrangą, gali būti sėkmingai išnaudota gamtinėmis dujomis varomai elektrinei vystyti.¹⁶¹

„Baltarusijai siūlytume priimti strateginį sprendimą vystyti savarankišką ir diversifikuotą energetikos ūkį. Taip pat perspektyvų matytume atsinaujinančios energetikos srityje, kuri neįklampina šalies į šimtą metų trunkančius projektus. Žinoma, tai jau Baltarusijos teisė apsispręsti: ar vystyti vienpusę priklausomybę nuo vienos šalies pagrįstą energetikos politiką, ar imtis strateginių pokyčių energetikos srityje. Tokia kryptimi žengia Lietuva, kuri galėtų būti ir geru pavyzdžiu, ir

¹⁶⁰ ELTA informacija. M. Lingė apie S. Skvernelio nuomonę dėl Astravo AE: tai viso labo tik rinkiminis pranešimas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-05 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1497125> >

¹⁶¹ Ten pat.

naudingų partnerių Baltarusijai", - komentavo žurnalistams savo pasiūlymą Baltarusijai Vyriausybės vadovas.¹⁶²

Premjeras kalba trečiu asmeniu – Lietuva *siūlo, yra, renkasi*. O Baltarusija, premjero įvardijama, kaip galima *Lietuvos partnerė*.

Jis pabrėžė, jog pasiūlymo pateikimas nereiškia jokio susitaikymo su Astravo AE, *čia nėra daroma jokie kompromiso su sąžine, neprekiaujama žmonių saugumu*. Priešingai - šitas siūlymas esą rodo, kad Lietuva nesusitaiko su branduoline elektrine Lietuvos pašonėje.

„Situaciją su Astravo AE paveldėjome tokią, kokia ji yra: elektrinė jau pastatyta ir realu, jog greitu metu pradės veikti. Tiems, kurie šiandien nepraleidžia progos pakalbėti apie Lietuvos žmonių saugumą ir būtinybę siekti, kad AE būtų uždaryta, norėčiau priminti, jog savo laiku jie turėjo progą pasiekti, kad Astravas išvis net nebūtų pradėtas statyti.¹⁶³

Tačiau tada reikėjo ne flirtuoti ar kolaboruoti su Baltarusijos valdžia, ne kurti rožines svajones apie atomines elektrines - dvynes Lietuvoje ir Baltarusijoje, ne mėgautis fasadiniais ir jokios realios naudos neduodančiais tarpusavio susitikimais. Tada reikėjo užimti konkrečią ir kietą poziciją, pasitelkti tarptautinę bendruomenę ir ekspertus, vykdyti nenuolaidžiavimo politiką, įrodyti ir įtikinti Baltarusijos valdžios atstovus bent jau pasirinkti kitą AE statybų vietą¹⁶⁴“, - teigė Vyriausybės vadovas.¹⁶⁵

Šiame kontekste galime matyti, kad premjeras jau susitaiko, kad elektrinė (vienokia ar kitokia) bus pastatyta prie Lietuvos sienos. Premjeras vėl pažymi, kad tokio pasiūlymo jam apskritai nebūtų reikėję teigti, jei ne konservatorių Vyriausybės kolaboravimas su Baltarusija.

Anot komunikacijos specialisto Arijaus Katausko, ministro pirmininko siūlymas Baltarusijai buvo rinkiminis. A. Katauskas pažymėjo, jog S. Skvernelis norėjo parodyti, *kad jis geba rasti sprendimus, kurių nei Europa, nei Lietuva nesugebėjo surasti*.

„Jei pažiūrėtume į tai, kaip Saulius Skvernelis viešojoje erdvėje dėlioja žinutes, pamatytume, kad jis teigia, jog jis padarė tai, ko nesugebėjo padaryti kiti. Užsienio politikoje tas pats - dėl Astravo buvo taip pat pasirinkta pozicija, kad jis gali padaryti tai, ko nesugebėjo kiti“, - kalbėjo A. Katauskas.¹⁶⁶

---

¹⁶² BNS informacija. Premjeras siūlys Baltarusijai vietoj Astravo AE įrengti dujinę elektrinę. Kaunodiena.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-04 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://m.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/premjeras-siuly-s-baltarusijai-vietoj-astravo-ae-irengti-dujine-elektrine-903707> >

¹⁶³ Ten pat.

¹⁶⁴ Ten pat.

¹⁶⁵ Baltarusijos atsakymas Lietuvai - kaimyninės valstybės premjeras Sergejus Rumasas teigia, kad statyti dujų elektrinę, kaip ragino S. Skvernelis, vietoje atominės nėra tikslinga nei techniškai, nei ekonomiškai.

¹⁶⁶ ELTA informacija. Ekspertas: Baltarusija S. Skvernelį pasiuntė labai toli, tai pakenks prezidentinėms ambicijoms elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-30 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1507480> >

A. Katauskui pritarė ir energetikos ekspertas Arvydas Sekmokas. Eksperto teigimu, toks Baltarusijai pateiktas pasiūlymas gali būti siejamas su artėjančiais Prezidento rinkimais. A. Sekmokas primena, kad sėkmingų tokių elektrinių transformacijos atvejų iš tiesų nebuvo.

„Europoje mes turime pavyzdžius, kad tokių konversijų, kai projektai buvo baigiami, nebuvo“, - sakė energetikos ekspertas.¹⁶⁷

A. Sekmoko nuomone, keista ir tai, kad Užsienio reikalų ministerija nebuvo supažindinta su S. Skvernelio pasiūlymu Baltarusijai.¹⁶⁸ Jo teigimu, tokios svarbos klausimas privalėjo būti aptartas Vyriausybės posėdyje, ir toks vienašališkas S. Skvernelio sprendimas kelia abejonių.¹⁶⁹

Tuo tarpu, prezidentė D. Grybauskaitė teigė, kad Lietuvos tikslas yra uždaryta Astravo AE, o mėginimas prekiauti žmonių saugumu, kaip įvardijo prezidentė, yra nepateisinamas. Taip pat, jog tai, kad ministras pirmininkas su ja nederinęs pateikė Baltarusijai pasiūlymą dėl Astravo atominės elektrinės (AE), yra antikonstitucinis veiksmas.

„Astravo AE ant nesaugios aikštelės nebus saugi, ir visiškai aišku, kad Lietuvos tikslas - ją uždaryti. Ir visos kalbos, ir mėginimas prekiauti Lietuvos žmonių saugumu yra nepateisinamas šiandien ir niekada nebus pateisintas“, - sakė D. Grybauskaitė.¹⁷⁰

„Dėl derinimo galiu tik vieną pasakyti: Konstitucija numato, kad sprendimus priima tik prezidentas, užsienio politika vykdoma kartu su Vyriausybe. Kadangi nebuvo derinta ši tema, o tai yra strateginis užsienio politikos tikslas, manau, kad tai antikonstitucinis veiksmas“¹⁷¹, - žurnalistams sakė D. Grybauskaitė.¹⁷²

Apskritai visos politinės partijos, apart valdančiųjų, S. Skvernelio pasiūlymą įvertino kaip rinkiminį žingsnį.

„Aš manau, kad čia visiems labai aišku, kad tai skirta ne pačiai Baltarusijai, o vidaus politikai, prezidento rinkimams, siekiant parodyti, jog premjeras moka ir gali spręsti bei išpajinti sudėtingus

---

¹⁶⁷ ELTA informacija. A. Sekmokas: kreipimasis dėl Astravo AE turėjo būti aptartas Vyriausybėje elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1497641>>

¹⁶⁸ Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius tada sakė nežinantis apie S. Skvernelio planą dėl Astravo AE.

¹⁶⁹ supra note 148

¹⁷⁰ ELTA informacija. Prezidentė D. Grybauskaitė įvertino premjero siūlymą dėl Astravo jėgainės: tai antikonstitucinis veiksmas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-17 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>

¹⁷¹ Ten pat.

¹⁷² S. Skvernelis teigė, kad šis klausimas yra Vyriausybės kompetencijoje, bei leido suprasti, jog pasiūlymas su prezidente D. Grybauskaite derintas nebuvo. "Kodėl turėčiau tai daryti? Ir Vyriausybė yra atsakinga už užsienio politiką. Čia yra mūsų saugumo klausimai", - paklaustas, ar derino pasiūlymą Baltarusijai su prezidente, sakė S. Skvernelis.

rebusus, problemas", - „Žinių radijo" laidoje „Opozicija" sakė LSDP pirmininkas Gintautas Paluckas.¹⁷³

Konservatorių lyderio G. Landsbergio teigimu, šis žingsnis gali būt panaudotas kaip pretekstas atšaukti Europos Sąjungos (ES) sankcijas Baltarusijai. „Tai rinkiminis žaidimas, galintis ne Astravą sustabdyti, bet būti panaudotas kaip pretekstas atšaukti sankcijas Baltarusijai“, – sakė G. Landsbergis.¹⁷⁴

Opozicinių liberalų atstovas Eugenijus Gentvilas buvo linkęs S. Skvernelio pareiškimus taip pat sieti su artėjančiais rinkimais, bet kartu jam kilo klausimas, ar neplanuojama keisti dabartinės Lietuvos pozicijos dėl Astravo AE: „atsiranda klaustukų, ar nebus realizuoti tie dalykai per Vyriausybę. Kokie tie dalykai, nežinau, bet man aišku, kad jie lyg neatitiktų galiojančio įstatymo“.

Tuo metu vienas svarbiausių asmenų energetikos srityje – Žygimantas Vaičiūnas nuo komentavimo apie premjero pasiūlymą sugebėjo susilaikyti pusantros savaitės. Energetikos ministras buvo įvardinęs ne vieną kartą, kad AE statybų vieta pasirinkta geopolitiškai bei kad dėl to kalta taip pat yra ir A. Kubiliaus Vyriausybė. Ministras apskritai Astravo AE projektą vertino panašiai kaip konservatoriai bei D. Grybauskaitė, bet skirtingai nei jie, Ž. Vaičiūnas, nuo pat XVI Vyriausybės pradžios, niekad nedėjo vilčių, kad Astravo AE gali būti uždaryta.

Vis dėlto ministras komentuodamas premjero pasiūlymą teigė, kad tai buvo politinis premjero žingsnis, bet pabrėžė, kad toks AE konvertavimas į gamtiniemis dujomis kūrenamą termofikacinę elektrinę techniškai būtų galimas. Pasak Ž. Vaičiūno, Lietuvai visada didžiausią nerimą kėlė būtent Astravo AE vietos parinkimas šalia Lietuvos sostinės Vilniaus, todėl teikdama šį pasiūlymą, Lietuva sprendžia esminę problemą – netinkamą aikštelės parinkimą. „Šis pasiūlymas galėtų būti teikiamas kaip būdas pačiai Baltarusijai ištaisyti šią klaidą. Jeigu elektrinė yra dujinė, aikštelės parinkimo klausimai nėra aktualūs“, – pridūrė ministras.¹⁷⁵

Vis dėlto Baltarusijos atsakyme Lietuvai kaimyninės valstybės premjeras Sergejus Rumasas teigė, kad statyti dujų elektrinę, kaip ragino S. Skvernelis, vietoje atominės nėra tikslinga nei techniškai, nei ekonomiškai.

---

¹⁷³ ELTA informacija. G. Paluckas apie S. Skvernelio pateiktą siūlymą Baltarusijai: žingsnis yra labai nevykęs. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-08 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>

¹⁷⁴ BNS informacija. Konservatoriai įvertino Skvernelio laišką Baltarusijos premjerui: akivaizdus rinkiminis žaidimas. lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/713660/konservatoriai-ivertino-skvernelio-laiska-baltarusijos-premjerui-akivaizdus-rinkiminius-zaidimas>>

¹⁷⁵ BNS informacija. Žygimantas Vaičiūnas: siūlymas dėl Astravo AE techniškai įgyvendinamas. lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-05 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/699066/zygimantas-vaiciunas-siulymas-del-astravo-ae-techniskai-igyvendinamas>>

Apskritai tokį premjero veikimą Astravo AE klausimu, opozicija įvardino kaip visišku savęs įsivarymu į kampa. Seimo opozicijos lyderė Viktorija Čmilytė-Nielsen sako, kad premjeras Saulius Skvernelis, išsiųsdamas pasiūlymą Baltarusijai, veikė kaip kandidatas į prezidentus, ir šis jo poelgis pastatė į pavojų Lietuvos diplomatų pastangas neleisti Astravo AE pradėti veikti. Pasak liberalės, ši premjero iniciatyva nuo pat pradžių atrodė chaotiška bei nesuderinta su kitomis Lietuvos institucijomis.¹⁷⁶

O Prezidentė po Baltarusijos atsako S. Skvernelį sukritikavo jau antrą kartą. Anot jos, toks Baltarusijos atsakymas buvo tikėtinas. O bet koks bendradarbiavimas su Baltarusija, anot jos, reikštų Astravo AE legitimizaciją.

"Bet koks sutikimas dalyvauti ir kurti bendras institucijas reikštų Astravo atominės elektrinės legitimizaciją, o tai reiškia, kad surišame savo rankas ir negalėtume reikalauti iš Baltarusijos uždaryti šią elektrinę. Užtikrinti saugumo šioje elektrinėje neįmanoma, nes pagal ESPO sprendimą ne paties saugumo problema, o tai, kad aikštelė yra pasirinkta nesaugi. Tai reiškia, kad ši elektrinė apskritai negali būti veikianti, ir toks turėtų būti Lietuvos politinis tikslas", - balsavusi išankstiniuose rinkimuose antradienį sakė D. Grybauskaitė.¹⁷⁷

Tuo tarpu premjeras savo kaltės nei dėl pasiūlymo nei dėl papildomos grėsmės sukėlimo (Astravo AE atžvilgiu) nepripažino. Anot jo, Baltarusijos premjeras, atsakymas į jo siūlymą Astravo atominę elektrinę (AE) perdaryti į dujinę jėgainę, "faktiškai pasako", kad, jeigu pasiūlymas būtų pateiktas laiku, galbūt Baltarusijos sprendimas būtų kitoks.

"Pirmiausiai yra konstatuota, kad šitas siūlymas dėl elektrinės konvertavimo į dujinę netikslingas dėl to, kad projektas yra jau per toli pažengęs. Faktiškai pasakoma tai, kad, jeigu būtų laiku pasiūlymai pateikti, tuo metu, kada galima buvo padaryti, akcentuojami ir 2010 metai, tai galbūt būtų ir kitoks sprendimas", - žurnalistams Vyriausybėje po antradienio posėdžio sakė S. Skvernelis.

S. Skvernelis vėl darė aliuziją į A. Kubiliaus Vyriausybės klaidas.

Taip pat S. Skvernelis atsakė ir į prezidentės kritiką. Anot jo, toks bendradarbiavimas tikrai nelegitimizuoja elektrinės, kurios saugumo klausimą Lietuva garsiai kelia tarptautinėje erdvėje.

"Tai tikrai nelegitimizuoja elektrinės. Tikriausiai geriausia nieko nedaryti... Ir jeigu įvyktų incidentas (reikėtų. - ELTA) apgaildestauti, reikšti užuojautas, būti susirūpinusiems. Aš manau, kad

---

¹⁷⁶ "Tai reikėtų vertinti ir kaip kandidato į prezidentus veiksma šiuo metu. Mano galva, jis į pavojų įstūmė diplomatines pastangas, aktyvius Lietuvos atstovų veiksmus tarptautinėje arenoje, stengiantis neleisti Astravo AE startuoti. Toje vietoje, aš manyčiau, kad ši iniciatyva paneigia kryptingas pastangas EP, Užsienio reikalų ministerijos ir visų kitų Lietuvos atstovų pastangas dėl Astravo AE", - Eltai sakė liberalė.

¹⁷⁷ ELTA informacija. Prezidentė pakomentavo Baltarusijos atsaką S. Skverneliui: toks atsakymas buvo tikėtinas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511776> >

mes turime užtikrinti savo interesą. Turime žinoti viską, kas ten vyksta realiu režimu", - apibendrina S. Skvernelis.¹⁷⁸

8 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE

	S. Skvernelis – Astravo AE
Nominacija	Elektrinė bus pastatyta prie Lietuvos sienos, todėl bendradarbiauti reikia. Lietuva gali būti projekto partnerė.
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	Pasiūlymo Baltarusijai pateikimas nereiškia jokio susitaikymo su Astravo AE, <i>čia nėra daroma jokio kompromiso su sąžine, neprekiaujama žmonių saugumu</i> . Priešingai - šitas siūlymas esą rodo, kad Lietuva nesusitaiko su branduoline elektrine Lietuvos pašonėje.
Padėties stiprinimas/švelninimas	Padėties švelninimas – premjeras nebekalba apie Astravo AE sustabdymą, o renka „galimus“ problemos sprendimo būdus. Anot premjero, skirtingai nei kiti politikai, jis renkasi aktyvią politiką problemai spręsti. Anot Howart, vienas iš svarbių kritinio diskurso bruožų yra jo nestabilumas. Prasmės negali būti tiksliai apibrėžtos ir dėl specifinių artikuliacijos procesų formų tas pats signifikantas gali turėti kitą reikšmę priešpriešiniame diskurse (Howarth / Stavrakakis 2000: 7). ¹⁷⁹ Tas matomas ir premjero priešrinkiminiame laikotarpyje. Diskursas Astravo AE atžvilgiu kardinaliai pasikeitė. Nebebandoma AE projekto sustabdyti, o pabrėžiamas Lietuvos partnerystė su Baltarusija.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Apibendrinant galime teigti, kad šiame laikotarpyje S. Skvernelis pakeitė savo poziciją ir teigė, kad Astravo AE (vienokia ar kitokia) bus pastatyta prie Lietuvos sienos. Premjeras šiame laikotarpyje daugiausiai pažymi, kad pasiūlymo Baltarusijai, Astravo AE konvertuoti į gamtinėmis dujomis kūrenamą termofikacinę elektrinę, jam apskritai nebūtų reikėję teikti, jei ne konservatorių Vyriausybės kolaboravimas su Baltarusija.

Dėl rinkiminio proceso bei apskritai klausimo, kiek ir kas atsakingas už Lietuvos užsienio politiką, premjeras perėjo į žodinį konfliktą su D. Grybauskaite.

¹⁷⁸ ELTA informacija. S. Skvernelis atsakė prezidentei dėl Astravo AE: tikriausiai geriausia nieko nedaryti. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511823> >

¹⁷⁹ Lipinski A. Europe as a Symbolic Resourc. On the Discursive Space of Political Struggles in Poland. Freie University, Berlynas. 2010, p. 8.

Nors tai buvo rinkiminis laikotarpis, bet po beveik nei dešimt metų pertraukos premjeras pradėjo Lietuvos bendradarbiavimo klausimus dėl Astravo AE su Baltarusijos aukščiausiais politikais (laiškų rašymas, energetikos ministrų susitikimas). Įdomu tai, kad konservatoriai skirtingai nei G. Nausėdos politikos krypties keitimo (Lietuvos santykių su Baltarusija), premjero aktyvią politiką su Baltarusija komentavo tik pora kartų. Daugiausiai iš opozicijos ministras pirmininkas susilaukdavo apskritai, jų manymu, pasiūlymo absurdiškumo. Dėl „plano chuligano“ bei aktyvios politikos su Baltarusija, ministras pirmininkas daugiausiai kritikos gavo iš prezidentės, nes jai bet koks santykis su Baltarusija lygus bendradarbiavimu su Rusija bei „rankų surišimu Lietuvai“.

Šiame laikotarpyje premjeras nebegrėsmino Astravo AE kaip Rusijos geopolitinio projekto, o daugiau teigė, kad Lietuva turi tapti geru pavyzdžiu bei partnere Baltarusijai siekiant nepriklausomybės nuo Rusijos.

„Baltarusijai siūlytume priimti strateginį sprendimą vystyti savarankišką ir diversifikuotą energetikos ūkį. Taip pat perspektyvų matytume atsinaujinančios energetikos srityje, kuri neįklampina šalies į šimtą metų trunkančius projektus. Žinoma, tai jau Baltarusijos teisė apsispręsti: ar vystyti vienpusę priklausomybę nuo vienos šalies pagrįstą energetikos politiką, ar imtis strateginių pokyčių energetikos srityje. Tokia kryptimi žengia Lietuva, kuri galėtų būti ir geru pavyzdžiu, ir naudingu partneriu Baltarusijai“, - teigė premjeras.¹⁸⁰

4.3.3 Grįžimas į Vyriausybės poziciją

Naujai išrinktam prezidentui Gitanui Nausėdai paskelbus apie bandymą užmegzti dialogą su Baltarusija, premjeras S. Skvernelis teigė, kad santykių atšilimas bei dialogas priklausys nuo Astravo AE statybų. Ministras pirmininkas teigė, kad vos ne kiekvieną dieną Lietuvą pasiekia žinios apie įvykusius incidentus statybose, todėl, pasak jo, Lietuva turėtų laikytis pozicijos, kad statoma AE turi būti saugi dar prieš jai pradėdant veikti.

„Natūralus toks užsienio politikos pasikeitimas išrinkus naują Lietuvos prezidentą. Prezidento požiūris į daugelį klausimų yra kitoks ir manau, kad jis yra teisingas. Kalbant apie ledų tirpimą su Baltarusija, mes neturime teisės pamiršti vieno pagrindinių akcentų, – problemų, susijusių su Astravo AE, jų sprendimų. Tai čia kertinis dalykas kalbant apie santykius ir santykių atšilimą bei dialogą su kaimynine valstybe“, – teigė „Žinių radijui“ S. Skvernelis.¹⁸¹

---

¹⁸⁰ Ten pat.

¹⁸¹ ELTA informacija. S. Skvernelis: santykių atšilimas su Baltarusija turi priklausyti nuo Astravo AE statybų. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-26 [žiūrėta 2019-11-05] < <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1693198> >

„Mes turime daryti viską, kad objektas nekeltų mums grėsmės. Tai pagrindinis dalykas. Mes kiekvieną dieną matome incidentus, vykstančius statybos metu ir tikrai nuo to darosi neramu“, – teigė jis.¹⁸²

Premjeras kaip ir G. Nausėda šiame laikotarpyje laikėsi pozicijos, kad Astravo AE projektas Lietuvai svarbiausias prioritetas – užtikrintas statybų saugumas.

Tuo tarpu S. Skvernelis kaip ir G. Nausėda teigė, kad konservatorių kaltinimai užsienio reikalų ministrui L. Linkevičiui – strateginis, priešrinkiminis žingsnis. Pasak ministro pirmininko, nepaisant dialogo užmezgimo su Baltarusija, Lietuvos pozicija dėl Astravo AE nesikeičia.

„Kalbant apie konservatorius, nieko naujo – artėja rinkimai, ištraukiama rusų bauginimo korta. Gaila, kad kaltinimai reiškiami užsienio reikalų ministrui visiškai nepagrįstai, nes tas kolaboravimas, kuris buvo Andriaus Kubiliaus Vyriausybėje su Baltarusija atominės energetikos srityje – davė rezultatą, kad elektrinė stovi“, – teigė premjeras.¹⁸³

Premjeras dar kartą patikino, kad Lietuvos pozicija dėl Astravo AE nesikeis. O su kaimynais, pasak jo, turime kalbėtis.

„Pagal Konstituciją pagrindines užsienio kryptis formuoja prezidentas ir įgyvendina kartu su Vyriausybe. Mes matome, mano galva, teisingą pokytį. Tai yra kaimynas, su kuriuo mes turime bendrauti, kalbėtis. Turime užtikrinti savo interesų apsaugą, gynimą bendradarbiaudami ir bendraudami. Galiu patikinti, kad Vyriausybė nekeičia jokių savo pamatinių nuostatų, kalbant apie Astravo AE. Nepaisant to, kad turime tą problemą, mes turime kalbėtis“, – sakė premjeras.¹⁸⁴

Premjeras kaip ir prezidentas teigia, kad su kaimynais santykius palaikyti reikia, bet skirtingai nei G. Nausėda jis nepamiršo pačio Astravo AE projekto dialogo mezgime su Baltarusija.

9 lentelė. S. Skvernelio diskursas apie Astravo AE

	S. Skvernelis – Astravo AE
Nominacija	Neturime pamišti Astravo problemų, bet dialogas su Baltarusija (kaimyne) galimas.
Predikacija; Argumentavimas; Įrėminimas, vaizdavimas	<i>Turime daryti viską, kad objektas nekeltų mums grėsmės.</i> Premjeras kaip ir prezidentas teigia, kad su kaimynais santykius palaikyti reikia, bet skirtingai nei G. Nausėda jis nepamiršo pačio Astravo AE ir teigia, kad šalių santykiai turėtų priklausyti ir nuo AE statybų.

¹⁸² Ten pat.

¹⁸³ ELTA informacija. S. Skvernelis apie konservatorių kaltinimus L. Linkevičiui: artėjant rinkimams ištraukė rusų bauginimo kortą. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-02 [žiūrėta 2019-11-05]
<<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1702026>>

¹⁸⁴ Ten pat.

Padėties stiprinimas/švelninimas	Padėties švelninimas – premjeras grįžta prie Vyriausybės pozicijos (politikos vykdymo (vykdomoji valdžia), o užsienio politikos gaires nesipriešindamas priima iš prezidento). Laikomasi bei palaikoma prezidento pozicija.

(Šaltinis: sudaryta autorės)

Taip pat galima teigti, jog S. Skvernelis trečiajame etape grįžo prie Vyriausybės pozicijos, kad Astravo AE projektas yra nesaugus, dėl blogai pasirinktos statybų aikštelės, neužtikrintos branduolinės saugos bei Baltarusijos nesilaikymo saugumo standartų. S. Skvernelis taip pat šiame etape palaiko ir G. Nausėdos poziciją santykių užmezgimu su Baltarusija. Todėl Baltarusijai apibūdinti, jis naudoja tokiu epitetus kaip *kaimynas, su kuriuo turime bendrauti*.

S. Skvernelis kaip ir G. Nausėda nebekalba apie elektrinės sustabdymo galimybes. Tik pažymi, kad Lietuvos netenkina saugumo standartai statomoje elektrinėje bei Baltarusijai priminė, kad pastačius elektrinę, šalies pozicija nesikeičia – elektros nepirks. Todėl galima teigti, kad S. Skvernelis perdavė būtent tokią poziciją, kurios ir norėjo bei pastaruosius mėnesius kalbėjo G. Nausėda.

IŠVADOS

1. Atliktas kritinio diskurso tyrimas parodo, kad Lietuvos politinis elitas Astravo AE projektą sugrėsmino skirtingai ir brėžė grėsmės subjekto skirtingus naratyvus viešojoje erdvėje – Astravo AE Rusijos geopolitinis projektas, nukreiptas tiesiogiai į Lietuvą; Astravo AE kelia branduolinę grėsmę; Astravo AE projekto sustabdyti neįmanoma, bet būtinas dialogas su Baltarusija, norint užtikrinti statybų saugumą.

2. Tyrimas atskleidė ne tik politikų skirtingą tapatybinį požiūrį į Astravo AE, bet taip pat ir jų skirtingą tapatybinį matymą Lietuvos santykiuose su Baltarusija. Vienas iš diskursų, tai kad Baltarusija kaip nepriklausoma valstybė neegzistuoja, tai Baltarusijos – Rusijos sąjunga ir bet koks bendradarbiavimas su valstybe lygus Lietuvos pralaimėjimui/pasidavimui Rusijai. Antras, Lietuvos ir Baltarusijos santykiai turi būti pragmatiški, remtis ekonominiu bendradarbiavimu. Trečias, dialogas tarp Lietuvos ir Baltarusijos leistų geriau pažinti kaimyną bei suprasti jos priklausomumą/nepriklausomumą nuo Rusijos. Ketvirtas, Lietuvos santykiai su Baltarusija, galėtų būti pamatas Baltarusijos demokratizacijos link.

3. Iš analizuojamų Lietuvos politinių veikėjų prezidentė Dalia Grybauskaitė buvo pirmoji iš politinio elito, kuri Baltarusijoje statomą Astravo atominę elektrinę traktavo kaip Rusijos geopolitinį projektą, nukreiptą prieš Lietuvą. Po prezidentės pasisakymo apie Astravo AE (kad tai Rusijos geopolitinis projektas) ir kiti politikai (partijų lyderiai, premjeras, energetikos ministras) pradėjo projektą grėsminti kaip Rusijos (geo) politinį projektą. Prie griežtos D. Grybauskaitės pozicijos galėjo prisidėti ir pirmosios kadencijos nesėkmės, bandant tapti tarpininke tarp ES ir Baltarusijos. Taip pat po 2014 m. Krymo aneksijos prezidentės nuolatinė kritika bei griežtos nuostatos Rusijos atžvilgiu, paveikė jos retoriką Astravo AE klausimu. D. Grybauskaitė nuo 2016 m. nesilpnino savo požiūrio Astravo AE klausimu, o tik stiprino kylančio subjekto grėsmės diskursą – išliko nuosekli ir Rusijos geopolitinių grėsmių kontekstuose formavo poziciją, kad Astravo AE turi būti uždaryta. Rusijos geopolitinės grėsmės naratyvas papildė ir kartu stiprino Astravo AE keliamos grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui naratyvą.

4. G. Nausėda rinkimų į Prezidentus laikotarpyje kalbėdamas apie galimus Lietuvos santykius su Baltarusija konkrečiai apie Astravo AE projektą nekalbėjo nei karto. Todėl G. Nausėdos kritinis grėsmės diskursas kuriamas per Baltarusijos ir Lietuvos santykių prizmę. G. Nausėda viešojoje erdvėje kūrė diskursą, kad norint turėti geresnį supratimą, kas vyksta kaimyninėje valstybėje, reikia su ja pradėti dialogą. Prezidentas keičia D. Grybauskaitės kadencijos metu buvusį nusistovėjusį vaizdinį

apie Baltarusija ir kuria du skirtingus naratyvus. Pirmas – nesaugios Astravo AE valstybei bei žmonėms keliami grėsmė, antras – kaimyninė valstybė Baltarusija, su kuria dialogas būtinas, norint apsisaugoti nuo Rusijos. Šių dviejų naratyvų Baltarusijos – Lietuvos santykių diskurse suaktyvinimas sukūrė savotišką dvejopą oficialaus Minsko vertinimo strategiją, kuri viena vertus, sudarė prielaidas ir toliau išlaikyti griežtą retoriką Baltarusijos atžvilgiu ir, kita vertus, pozicionavo Lietuvos, kaip baltarusių valstybės, gelbėtojos vaidmenį. Šiuo atžvilgiu, Baltarusijos, kaip „Rusijos placdarmo“, suvokimo pakeitimas, Baltarusijos kaip "pagalbos prašančios Rusijos aukos" įvaizdžiu, ilgainiui gali sudaryti prielaidas „švelninti“ ir Astravo AE grėsmės masto deklaravimo intensyvumą.

5. S. Skvernelio pozicija dėl Astravo AE kito tris kartus. Kadencijos pradžioje, kaip ir D. Grybauskaitė nuosekliai laikėsi nuomonės, kad Astravo AE turi būti uždaryta. Priešrinkiminiame laikotarpyje premjeras jau nebekalba apie Astravo AE sustabdymą, o renka „galimus“ problemos sprendimo būdus ir brėžiamas diskursas Astravo AE atžvilgiu kardinaliai pasikeitė. Nebebandoma AE projekto sustabdyti, o pabrėžiamas Lietuvos partnerystė su Baltarusija. Po rinkimų S. Skvernelis grįžo prie Vyriausybės pozicijos – Astravo AE projektas yra nesaugus, dėl blogai pasirinktos statybų aikštelės, neužtikrintos branduolinės saugos bei Baltarusijos nesilaikymo saugumo standartų. S. Skvernelis taip pat šiame etape palaiko ir G. Nausėdos poziciją santykių užmezgimu su Baltarusija. S. Skvernelio komunikacija, deklaruojanti sprendinius, galinčius neutralizuoti Astravo AE grėsmes nacionaliniam saugumui, sukūrė prielaidas švelninti esamos grėsmės masto suvokimą. Premjeras deklaravęs poziciją, kad galima ieškoti sprendimų diplomatinio būdu, siekiant garantijų dėl saugumo ar siūlant alternatyvius Astravo AE realizacijos projektus, aktyvavo naratyvą, kad grėsmę kelianti situacija dar yra suvaldoma.

LITERATŪRA

1. Ainsworth S., „Discourse Analysis as Social Construction: Towards Greater Integration of Approaches and Methods“. Department of Management The University of Melbourne. Researchgate [interaktyvus]. Australija, 2010 [žiūrėta 2019-10-22].
<https://www.researchgate.net/publication/241258962_Discourse_Analysis_as_Social_Construction_Towards_Greater_Integration_of_Approaches_and_Methods>
2. Aliaksandr Novikau (2016). Nuclear Power Debate and Public Opinion in Belarus: From Chernobyl to Ostrovets, *Public Understanding of Science* 14, no. 1.
3. Augutis J., Krikštolaitis R., Leonavičius V., Pečiulytė S., Genys D., Martišauskas L., Juozaitis J., Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015–2016. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2015.
4. Augutis J., Krikštolaitis R., Leonavičius V., Pečiulytė S., Genys D., Martišauskas L., Juozaitis J., Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2016–2017. Energetinio saugumo tyrimų centras, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos energetikos institutas, Kaunas: VDU, 2017.
5. Baxter P., Jack S., „Qualitative case study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers“. *The Qualitative Report*. Volume 13 Number 4, December 2008.
6. Buzan B., Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo, Vilnius: Eugrimas, 1997
7. Edelman M. „Politinio spektaklio konstravimas“ Vilnius „EUGRIMAS“ 2002
8. Genienė I. Kalbėjimo aktų teorija ir poetika. Žmogus ir žodis, Vilniaus pedagoginis universitetas: 2005, p. 9 – 12. Buzan B., Žmonės, valstybės ir baimė. Tarptautinio saugumo studijos po Šaltojo karo, Vilnius: Eugrimas, 1997.
9. Grusha, Mikhalevich ir Tushin. Public Acceptance of Prospects of Nuclear Power Development in Belarus (Minsk: International Sakharov Institute of Radioecology ir National Academy of Sciences of Belarus, 2014), p. 168.
10. Hansen L., Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War, London and New York: Routledge, 2006.
11. Hobbes T., Leviathan, prieiga per internetą,
<<https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3113/hobbes/Leviathan.pdf>>, (žiūrėta 2019 09 20).

12. Howarth D., Torfing J.(ed.), Discourse Theory in European Politics: identity, policy and governance. Basingstoke: Palgrave Macmillian, 2005.
13. Ivanauskas V., Kojala L. Jasutis G. Baltarusijos ir Rusijos tarpusavio priklausomybės klausimas. Rytų Europos studijų centras [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2019-10-30] <http://www.eesc.lt/uploads/news/id973/Rusijos%20raidis%20scenarijai%20RESC_LT.pdf>
14. Jakniūnaitė D., Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną, Politologija 3 (71), 2013.
15. Jakniūnaitė D., Kaiminystės samprata tarptautinių santykių konstruktyvistinėje perspektyvoje: Rusijos atvejis, daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2007.
16. Jakniūnaitė D., Naujausios tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virtualizmas, Politologija 4 (20), 2000.
17. Jakniūnaitė D., Nekrašas E., Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė, Politologija, Nr. 3 (59), 2010.
18. Janeliūnas T. Santykiai su Baltarusija – tikroji klaida (atsakymas M.Laurinavičiui). VU [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-01 [žiūrėta 2019-10-31] <<http://www.tspmi.vu.lt/komentarai/tomas-janeliunas-santykiai-su-baltarusija-tikroji-klaida-atsakymas-m-laurinaviciui/>>
19. Janeliūnas T., „Saugumo studijos – grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio“. Politologija, , 2004/ 2 (34).<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/2004-2_34/str2.pdf> [žiūrėta 2018-09-20].
20. Kuus M., Ubiquitous Identities and Elusive Subjects: Puzzles from Central Europe, Transactions of the Institute of British Geographers, New Series 32 (1), 2007.
21. Lipinski A. Europe as a Symbolic Resourc. On the Discursive Space of Political Struggles in Poland. Freie University, Berlynas. 2010.
22. Miniotaitė G, Jakniūnaitė D. Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu. Politologija, 2001, 3 (23).
23. Nikander P., „Constructionism and discourse analysis“. Guilford Press. New York, 2008. <https://www.academia.edu/648479/Constructionism_and_Discourse_Analysis>
24. Paulauskas K., Kieno saugumas? Kuri tapatybė?: kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
25. Paulauskas K., „Saugumo studijų būklė ir raidos tendencijos“. Lietuvos strateginė apžvalga 2006, Vilnius. <http://www.lka.lt/EasyAdmin/sys/files/Strategine_apzvalga_2006_liet.pdf> [žiūrėta 2018–07-20].

26. Ruth Wodak and Michael Meyer Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology, Los Angeles, SAGE, 2015.
27. Sergey Tretiakov and Philipp Speransky. Safety Review of the Belarusian NPP Design (presentation at IAEA Technical Meeting TM-46995, November 3–5, 2014, Istanbul). Prieiga per internetą: <https://www.iaea.org/NuclearPower/Downloadable/Meetings/2014/2014-11-3-11-5 TMNPE/12_Tretiakov_Speransky_BLR.pdf>.
28. Tucker R. Force, Order and Justice. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1967.
29. Wendt A., Tarptautinės politikos socialinė teorija, Vilnius: Eugrimas, 2005.
30. Telešienė A. (2005). Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose. Filosofija. Sociologija, Nr. 2. P1
31. Waever O., Buzan B., Kelstrup M., Lemaitre P., Migration and the New Security Agenda in Europe. London: Pinter, 1993.
32. Weaver O., “Securization and Desecurization“. Ronnie D. Lipschutz (ed.), On Security. New York: Columbia University Press, 1995.

Šaltiniai:

33. BNS informacija. A. Butkevičius: Visagino AE statybos būtų neišmintingas sprendimas. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-23 [žiūrėta 2019-10-24]<<https://www.delfi.lt/verslas/energetika/a-butkevicius-visagino-ae-statybos-butuneismintingas-sprendimas.d?id=61220881>>
34. BNS informacija. A. Lukašenka: jie mums nebe konkurentai ir turės pirkti mūsų bei Rusijos elektros energiją TV3.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-30 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/731129/a-lukasenka-jie-mums-nebe-konkurentai-ir-tures-pirkti-musu-bei-rusijos-elektros-energija>>
35. BNS informacija A.Kubilius teigia Baltarusijos premjerui išsakęs „nuogastavimus“ dėl AE netoli Lietuvos sienos. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2010–04–30 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/akubilius-teigia-baltarusijos-premjerui-issakes-nuogastavimus-del-ae-netoli-lietuvos-sienos-56-95681>>
36. BNS informacija. Baltarusijos ambasadoriui Lietuvoje įteikta nota dėl dar vieno incidento vystant Astravo AE. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2016-12-29 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/baltarusijos-ambasadoriui-lietuvoje-iteikta-nota-del-dar-vieno-incidento-vystant-astravo-ae-664-733552>>

37. BNS informacija. D. Grybauskaitė: Astravo AE - geopolitinis Rusijos projektas, nukreiptas prieš Lietuvą. Bernardinai.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-02-23 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziausios-grybauskaites-klaidos-kliuvo-ne-tik-uz-charakteri.d?id=80075623>><<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-02-23-d-grybauskaite-astravo-ae-geopolitinis-rusijos-projektas-nukreiptas-pries-lietuva/155966>>
38. BNS informacija. D. Grybauskaitė: Lietuva negali bendradarbiauti su Baltarusija dėl Astravo AE. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/grybauskaite-lietuva-negali-bendradarbiauti-su-baltarusija-del-astravo-ae.d?id=81097133>>.
39. BNS informacija. Galutinė Lietuvos pozicija dėl Baltarusijos AE: pasirinkta jos vieta nepriimtina. Bernardinai.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-07 [žiūrėta 2019-10-24] <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-07-galutine-lietuvos-pozicija-del-baltarusijos-ae-pasirinkta-jos-vieta-nepriimtina/44550>>
40. BNS informacija. Seimas po svarstymo pritarė Visagino AE koncesijos sutarčiai. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-06-21 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/seimas-tesia-diskusijas-del-visagino-atomines-elektrines-662-227796?copied>>
41. BNS informacija. Darbo grupė siūlo tęsti VAE projektą su tam tikromis sąlygomis. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2013-04-22 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/darbo-grupe-siulo-testi-vae-projekta-su-tam-tikromis-salygomis-664-328304>>
42. BNS informacija. Grybauskaitė: Lietuva negali bendradarbiauti su Baltarusija dėl Astravo AE. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.delfi.lt/verslas/verslas/grybauskaite-lietuva-negali-bendradarbiauti-su-baltarusija-del-astravo-ae.d?id=81097133>>.
43. BNS informacija. Premjeras siūlys Baltarusijai vietoj Astravo AE įrengti dujinę elektrinę. Kaunodiena.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-04 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://m.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/premjeras-siulys-baltarusijai-vietoj-astravo-ae-irengti-dujine-elektrine-903707>>
44. BNS informacija. Konservatoriai įvertino Skvernelio laišką Baltarusijos premjerui: akivaizdus rinkiminis žaidimas. lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/713660/konservatoriai-ivertino-skvernelio-laiska-baltarusijos-premjerui-akivaizdus-rinkiminis-zaidimas>>

45. BNS informacija. Žygimantas Vaičiūnas: siūlymas dėl Astravo AE techniškai įgyvendinamas. lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-05 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/699066/zygimantas-vaiciunas-siulymas-del-astravo-ae-techniskai-igyvendinamas>>
46. BNS informacija. Konservatoriai įvertino Skvernelio laišką Baltarusijos premjerui: akivaizdus rinkiminis žaidimas. lrt.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/713660/konservatoriai-ivertino-skvernelio-laiska-baltarusijos-premjerui-akivaizdus-rinkiminis-zaidimas>>
47. Didžiausios Grybauskaitės klaidos: kliuvo ne tik už charakterį. Delfi.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-05 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/didziausios-grybauskaites-klaidos-kliuvo-ne-tik-uz-charakteri.d?id=80075623>>
48. ELTA informacija. Premjeras abejoja referendumo dėl Visagino AE racionalumu. Alfa.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-03-27 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.alfa.lt/straipsnis/14140187/premjeras-abejoja-referendumo-del-visagino-ae-racionalumu>>
49. ELTA informacija. Referendumo dėl Visagino AE inicijavimas gali įnešti daugiau sumaišties derybose. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-07-17 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2195/referendumo-del-visagino-ae-inicijavimas-gali-inesti-daugiau-sumaisties-derybose-mano-premjeras>>
50. ELTA informacija. Prezidentė apie Astravo AE: mėginimas prekiauti žmonių saugumu yra nepateisinamas. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-28 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/247578/prezidente-pragmatinis-pozioris-del-astravo-jegaines-meginimas-prekiauti-saugumu>>
51. ELTA informacija. G. Nausėda pristatė užsienio politikos kryptis: aš esu už tai, kad kalbėtis galima su visais. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-15 [žiūrėta 2019-10-30] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498725>>
52. ELTA informacija. Į D. Grybauskaitės prezidentavimą – Baltarusijos žvilgsnis: paaiškino, ką laikė medaus metais ir ko tikisi. Lrytas.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-20 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/05/22/news/baltarusija-ivertino-d-grybauskaites-prezidentavima-medaus-metai-geroji-policininke-ir-neapykanta-10457001/>>

53. ELTA informacija. Prezidentė apie Astravo AE: mėginimas prekiauti žmonių saugumu yra nepateisinamas. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-28 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/247578/prezidente-pragmatinis-pozioris-del-astravo-jegaines-meginimas-prekiauti-saugumu>>
54. ELTA informacija. JAV planuoja karines pratybas, kur dalyvaus 37 tūkst. karių: repetuos dalinių perkėlimą į Baltijos šalis. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-07 [žiūrėta 2019-10-31]
55. ELTA informacija. Į D. Grybauskaitės prezidentavimą – Baltarusijos žvilgsnis: paaiškino, ką laikė medaus metais ir ko tikisi. Lrytas.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-20 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/05/22/news/baltarusija-ivertino-d-grybauskaites-prezidentavima-medaus-metai-geroji-policininke-ir-neapykanta-10457001/>>
56. ELTA informacija. Prezidentė apie Astravo AE: mėginimas prekiauti žmonių saugumu yra nepateisinamas. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-28 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/247578/prezidente-pragmatinis-pozioris-del-astravo-jegaines-meginimas-prekiauti-saugumu>>
57. ELTA informacija. Interviu su G. Nausėda: paaiškino, kodėl nekritikuoja I. Šimonytės ir kaip elgtųsi D. Grybauskaitės vietoje dėl premjero pasiūlymų Baltarusijai. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-20 [žiūrėta 2019-10-30] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1499550>>
58. ELTA informacija. Kandidatai į prezidentus įvardijo, ką darytų kitaip nei D. Grybauskaitė. Kaunodiena.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-15 [žiūrėta 2019-10-31] <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/kandidatai-i-prezidentus-ivardijo-ka-darytu-kitaip-nei-d-grybauskaite-914118>>
59. ELTA informacija G. Nausėda: sustabdyti Astravo AE vien ekonominiais svertais per vėlu. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-08-14 [žiūrėta 2019-10-31] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1632973>>
60. ELTA informacija. G. Nausėda: esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-04 [žiūrėta 2019-10-31] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1660391>>
61. ELTA informacija. L. Linkevičius susitiko su Baltarusijos užsienio reikalų ministru: kalbėjosi apie Astravo AE. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-25 [žiūrėta 2019-10-31] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1692461>>

62. ELTA informacija. G. Nausėda apgynė L. Linkevičių: kritika neturi pagrindo. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-01] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1698999>>
63. ELTA informacija. V. Landsbergis: kalbėtis su Baltarusija vien tam, kad ten būtų mažiau Rusijos – kvailių žaidimas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-01] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1695746>>
64. ELTA informacija. G. Nausėda: nematau pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-15 [žiūrėta 2019-11-01] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
65. ELTA informacija. S. Skvernelis: daugelis valstybių į Astravo AE žiūri per ekonominę prizmę elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-01-17 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
66. ELTA informacija. Vyriausybė siūlo pripažinti Astravo branduolinę jėgainę nesaugia. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-06-07 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
67. ELTA informacija. S. Skvernelis tikisi, kad Latvijos požiūris į Astravo AE bus kaip Lenkijos. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-03-09 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1446565>>
68. ELTA informacija. S. Premjeras kaltina A. Kubilių kolaboravus su Astravo AE staciančia Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-07-03 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1463444>>
69. ELTA informacija. M. Lingė apie S. Skverelio nuomonę dėl Astravo AE: tai viso labo tik rinkiminis pranešimas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-05 [žiūrėta 2019-11-05] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1497125>>
70. ELTA informacija. Ekspertas: Baltarusija S. Skvernelį pasiuntė labai toli, tai pakenks prezidentinėms ambicijoms elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-30 [žiūrėta 2019-11-05] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1507480>>
71. ELTA informacija. Prezidentė D. Grybauskaitė įvertino premjero siūlymą dėl Astravo jėgainės: tai antikonstitucinis veiksmas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-17 [žiūrėta 2019-11-05] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>
72. ELTA informacija. G. Paluckas apie S. Skverelio pateiktą siūlymą Baltarusijai: žingsnis yra labai nevykęs. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-08 [žiūrėta 2019-11-05] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>

73. ELTA informacija. Prezidentė pakomentavo Baltarusijos atsaką S. Skverneliui: toks atsakymas buvo tikėtinas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511776>>
74. ELTA informacija. S. Skvernelis atsakė prezidentei dėl Astravo AE: tikriausiai geriausia nieko nedaryti. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511823>>
75. ELTA informacija. S. Skvernelis: santykių atšilimas su Baltarusija turi priklausyti nuo Astravo AE statybų. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-26 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1693198>>
76. ELTA informacija. S. Skvernelis apie konservatorių kaltinimus L. Linkevičiui: artėjant rinkimams ištraukė rusų bauginimo kortą. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-02 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1702026>>
77. ELTA informacija. G. Nausėda: nematau pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-15 [žiūrėta 2019-11-01] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
78. ELTA informacija. S. Skvernelis: daugelis valstybių į Astravo AE žiūri per ekonominę prizmę elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-01-17 [žiūrėta 2019-11-03] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
79. ELTA informacija. S. Skvernelis tikisi, kad Latvijos požiūris į Astravo AE bus kaip Lenkijos. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-03-09 [žiūrėta 2019-11-03] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1446565>>
80. ELTA informacija. S. Premjeras kaltina A. Kubilių kolaboravus su Astravo AE statančia Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-07-03 [žiūrėta 2019-11-03] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1463444>>
81. ELTA informacija. M. Lingė apie S. Skverelio nuomonę dėl Astravo AE: tai viso labo tik rinkiminis pranešimas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-05 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1497125>>
82. ELTA informacija. Ekspertas: Baltarusija S. Skvernelį pasiuntė labai toli, tai pakenks prezidentinėms ambicijoms elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-30 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1507480>>
83. ELTA informacija. Prezidentė D. Grybauskaitė įvertino premjero siūlymą dėl Astravo jėgainės: tai antikonstitucinis veiksmas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-17 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>

84. ELTA informacija. G. Paluckas apie S. Skvernelio pateiktą siūlymą Baltarusijai: žingsnis yra labai nevykęs. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-08 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>
85. ELTA informacija. Prezidentė pakomentavo Baltarusijos atsaką S. Skverneliui: toks atsakymas buvo tikėtinas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511776>>
86. ELTA informacija. S. Skvernelis atsakė prezidentei dėl Astravo AE: tikriausiai geriausia nieko nedaryti. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511823>>
87. ELTA informacija. S. Skvernelis: santykių atšilimas su Baltarusija turi priklausyti nuo Astravo AE statybų. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-26 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1693198>>
88. ELTA informacija. S. Skvernelis apie konservatorių kaltinimus L. Linkevičiui: artėjant rinkimams ištraukė rusų bauginimo kortą. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-02 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1702026>>
89. ELTA informacija. Prezidentė apie Astravo AE: mėginimas prekiauti žmonių saugumu yra nepateisinamas. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-28 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/247578/prezidente-pragmatinis-pozioris-del-astravo-jegaines-meginimas-prekiauti-saugumu>>
90. ELTA informacija. G. Nausėda pristatė užsienio politikos kryptis: aš esu už tai, kad kalbėtis galima su visais. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-15 [žiūrėta 2019-10-30] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498725>>
91. ELTA informacija. Referendumo dėl Visagino AE inicijavimas gali įnešti daugiau sumaišties derybose. LRT.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-07-17 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2195/referendumo-del-visagino-ae-inicijavimas-gali-inesti-daugiau-sumaisties-derybose-mano-premjeras>>
92. ELTA informacija. Premjeras abejoja referendumo dėl Visagino AE racionalumu. Alfa.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-03-27 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.alfa.lt/straipsnis/14140187/premjeras-abejoja-referendumo-del-visagino-ae-racionalumu>>
93. ELTA informacija. G. Nausėda: nematau pagrindo kišti galvą į smėlį ir apsimesti, kad kaimynas šalia neegzistuoja. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-15 [žiūrėta 2019-11-01] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>

94. ELTA informacija. S. Skvernelis: daugelis valstybių į Astravo AE žiūri per ekonominę prizmę elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-01-17 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
95. ELTA informacija. S. Skvernelis: rinka ES elektrai iš Astravo AE gali realiai būti uždaryta. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-03-20 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1721268>>
96. ELTA informacija. S. Skvernelis tikisi, kad Latvijos požiūris į Astravo AE bus kaip Lenkijos. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-03-09 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1446565>>
97. ELTA informacija. S. Premjeras kaltina A. Kubilių kolaboravus su Astravo AE staciančia Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2018-07-03 [žiūrėta 2019-11-03] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1463444>>
98. ELTA informacija. Kandidatai į prezidentus įvardijo, ką darytų kitaip nei D. Grybauskaitė. Kaunodiena.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-15 [žiūrėta 2019-10-31]
<<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/kandidatai-i-prezidentus-ivardijo-ka-darytu-kitaip-nei-d-grybauskaite-914118> >
99. ELTA informacija G. Nausėda: sustabdyti Astravo AE vien ekonominiais svertais per vėlu. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-08-14 [žiūrėta 2019-10-31] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1632973>>
100. ELTA informacija. G. Nausėda: esu žmogus, kuris nori dialogo su Baltarusija. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-04 [žiūrėta 2019-10-31] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1660391>>
101. ELTA informacija. L. Linkevičius susitiko su Baltarusijos užsienio reikalų ministru: kalbėjosi apie Astravo AE. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-25 [žiūrėta 2019-10-31] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1692461>>
102. ELTA informacija. G. Nausėda apgynė L. Linkevičių: kritika neturi pagrindo. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-01] <
<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1698999>>
103. ELTA informacija. Ekspertas: Baltarusija S. Skvernelį pasiuntė labai toli, tai pakenks prezidentinėms ambicijoms elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-04-30 [žiūrėta 2019-11-05]
< <https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1507480>>

104. ELTA informacija. A. Sekmokas: kreipimasis dėl Astravo AE turėjo būti aptartas Vyriausybėje elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1497641>>
105. ELTA informacija. Prezidentė D. Grybauskaitė įvertino premjero siūlymą dėl Astravo jėgainės: tai antikonstitucinis veiksmas elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-17 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>
106. ELTA informacija. G. Paluckas apie S. Skvernelio pateiktą siūlymą Baltarusijai: žingsnis yra labai nevykęs. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-03-08 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1498926>>
107. ELTA informacija. Prezidentė pakomentavo Baltarusijos atsaką S. Skverneliui: toks atsakymas buvo tikėtinas. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511776>>
108. ELTA informacija. S. Skvernelis atsakė prezidentei dėl Astravo AE: tikriausiai geriausia nieko nedaryti. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-07 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1511823>>
109. ELTA informacija. S. Skvernelis: santykių atšilimas su Baltarusija turi priklausyti nuo Astravo AE statybų. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-26 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1693198>>
110. ELTA informacija. S. Skvernelis apie konservatorių kaltinimus L. Linkevičiui: artėjant rinkimams ištraukė rusų bauginimo kortą. elta.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-10-02 [žiūrėta 2019-11-05] <<https://www.elta.lt/lt/backend/newsposts/1702026>>
111. ELTA informacija. Į D. Grybauskaitės prezidentavimą – Baltarusijos žvilgsnis: paaiškino, ką laikė medaus metais ir ko tikisi. Lrytas.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-05-20 [žiūrėta 2019-10-27] <<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/05/22/news/baltarusija-ivertino-d-grybauskaites-prezidentavima-medaus-metai-geroji-policininke-ir-neapykanta-10457001/>>
112. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2019. VSD [interaktyvus]. Vilnius, 2019-02-05 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>>
113. Jungtinių Tautų Organizacijos duomenys. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/ha/chernobyl/belarus.html>>.
114. Laurinavičius M. Pirmoji prezidento G. Nausėdos užsienio politikos klaida. 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2019-09-30 [žiūrėta 2019-11-03] <

- <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/marius-laurinavicius-pirmoji-prezidento-g-nausedos-uzsienio-politikos-klaida-500-1210096>>
115. Lietuvos pozicija dėl Astravo AE – negirdi net kaimynai? Alfa.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2017-07-21 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50197426/lietuvos-pozicija-del-astravo-ae-negirdi-net-kaimynai>>
  116. LRV informacija. Visagino AE verslo planas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2012-05-21 [žiūrėta 2019-10-24] <https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/strateginiaiProjektai/igyvendinami/VAE/Visagino_verslo_planas_pilnas.pdf>
  117. Prezidentūros pranešimas spaudai. Išskirtinis JAV dėmesys – Baltijos šalių saugumui LRP [interaktyvus]. Vilnius, 2017-07-31 [žiūrėta 2019-10-29] <<https://www.lrp.lt/lt/isskirtinis-jav-demesys-baltijos-saliu-saugumui/28171>>
  118. Užsienio reikalų ministerijos pareiškimas dėl Baltarusijoje statomos Astravo atominės elektrinės. URM [interaktyvus]. Vilnius, 2017-04-21 [žiūrėta 2019-10-25] <<https://www.urm.lt/default/lt/naujienos/uzsienio-reikalu-ministerijos-pareiskimas-del-baltarusijoje-statomos-astravo-atomines-elektrines>>
  119. Vyriausybės pranešimas spaudai. Premjeras A.Kubilius susitiko su Baltarusijos kolega S.Sidorskiu. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2009-09-16 [žiūrėta 2019-10-22]. <<https://lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-kubilius-susitiko-su-baltarusijos-kolega-s-sidorskiu>>.
  120. Vyriausybės informacija. AE projektu Baltarusija pažeidžia JT konvenciją, ignoruoja tarptautinius įsipareigojimus ir geros kaiminystės principus. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2011-10-21 [žiūrėta 2019-10-24] <https://gr.mfa.lt/gr/lt/naujienos/ae-projektu-baltarusija-pazeidzia-jt-konvencija-ignoruoja-tarptautinius-isipareigojimus-ir-geros-kaiminystes-principus_1>
  121. Vyriausybės pranešimas spaudai. Lietuvos ir Baltarusijos premjerų susitikimo dominantė – energetinis bendradarbiavimas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2010-04-30 [žiūrėta 2019-10-22]. <<<https://lrv.lt/lt/naujienos/lietuvos-ir-baltarusijos-premjeru-susitikimo-dominante-energetinis-bendradarbiavimas>>>.
  122. Vyriausybės pranešimas spaudai. Lietuva ir Baltarusija pasirašė ekonominio bendradarbiavimo komunikatą, dominuoja energetinis saugumas. LRV [interaktyvus]. Vilnius, 2010-07-02 [žiūrėta 2019-10-24]. <<http://lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-ir-baltarusija-pasirase-ekonominio-bendradarbiavimo-komunikata-dominuoja-energetinis-saugumas>>.

123. Verslo žinios. Aleksandras Lukašenka pagyrė Dalią Grybauskaitę už žodžio laikymąsi. VŽ [interaktyvus]. Vilnius, 2010-10-20 [žiūrėta 2019-10-27]
<<https://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/aleksandras-lukasenka-pagyre-dalia-grybauskaite-uz-zodzio-laikymasi-493995/>>
124. 15min.lt informacija. Referendumas dėl Visagino AE: reikalingas diskusijai apie Lietuvos ateitį ar politikų reklamai? 15min.lt [interaktyvus]. Vilnius, 2012-07-17 [žiūrėta 2019-10-24] <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/k-662-234515>>

Levickytė P. (2019). Astravo atominės elektrinės „(su)grėsminimas“ Lietuvos užsienio politikos diskurse (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta kaip grėsmės diskursą konstravo Lietuvos politikai Astravo AE kontekste. Pirmame skyriuje nagrinėjama socialinio konstruktyvizmo paradigma ir tapatybinis saugumas. Antrame darbo skyriuje yra nagrinėjama Lietuvos vykdoma politika Astravo AE klausimu iki 2016 m. ir remiantis įvairių autorių požiūriu, aptariamos Astravo AE „(su)grėsminimo“ priežastys. Trečiame skyriuje išnagrinėtas kritinis diskursas, atliktas tyrimo metodikos pagrindimas bei iškelti pagrindinio tyrimo metodologiniai rėmai. Ketvirtame skyriuje, remiantis Wodak kritinio diskurso tyrimo modeliu atskelidžiamas, kaip grėsmės diskursą konstravo Lietuvos politikai Astravo AE kontekste.

Pagrindiniai žodžiai: grėsmė, Astravo AE, konstruktyvizmas, tapatybė, kritinis, diskursas, Baltarusija, politinis, elitas, sugrėsminimas

Levickytė P. (2019). The Securitization of Astravets Nuclear Power Plant in the Discourse of Lithuanian Foreign Policy (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

ANNOTATION

The Master's thesis analyzes and evaluates how the threat discourse was constructed by Lithuanian politicians in the context of the Ostrovec nuclear power plant. The first section explores the paradigm of social constructivism and identity security. The second section of the paper deals with the Lithuanian policy on Ostrovec NPP until 2016 and from the point of view of various authors, the causes of the (threatening) Ostrovec NPP are discussed. The third chapter examines the critical discourse, substantiates the research methodology and raises the methodological frames of the main research. The fourth chapter, based on the Wodak Critical Discourse Research Model, reveals how the threat discourse was constructed by Lithuanian politicians in the context of the Ostrovec NPP.

Key words: threat, Ostrovec, NPP, constructivism, identity, critical, discourse, Belarus, political, elite, the securitization.

Levickytė P. (2019). Astravo atominės elektrinės “(su)grėšminimas“ Lietuvos užsienio politikos diskurse (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

SANTRAUKA

Dar prieš 2016 m. Seimo rinkimus, Astravo AE statybų aikštelėje iš kelių metrų aukščio nukrito pirmas reaktorius. Nors jėgainę statanti Rusijos „Rosatom“ teigė, kad reaktorius nepažeistas, bet Lietuvoje kandidatuojančių partijų rinkiminėse programose atsirado pirmosios nuostatos įvardijančios Astravo AE nesaugumą bei siekį sustabdyti jėgainės statybas.

Atsižvelgiant į tai, kad Astravo AE statybų klausimas Lietuvos politikos darbotvarkėje dar neprarado savo aktualumo, t.y. yra vis dar aptarinėjamas tiek žiniasklaidos tiek politikų tarpe. Politikų retorika šiuo klausimu taip pat suaktyvėjo artėjančių parlamento rinkimų fone, todėl leidžia į Astravo AE „sugrėšminimą“ Lietuvos užsienio politikoje gilintis iš esmės.

Metodologiškai tyrimas buvo įkvėptas Wodak ir bendradarbių sukurtos struktūros, skirtos tyrinėti diskursyvias strategijas, pagal kurias konstruojamos politinės realybės ir tapatybės. Anot Wodak, yra ypač tikslinga tirti politikų, kurių diskursyvią veiklą galima analitiškai suskaidyti į tris dimensijas, strategijas: situacijos apibrėžimas, pagrindimas ir tapatybės bei skirtumų konstravimas.

Pažymėtina, kad tyrime apibrėžtas laikotarpis yra nuo 2016 m. spalio – 2019 m. spalio vidurio. Tyrimo metu buvo analizuojamas aukščiausių Lietuvos pareigūnų, pagrindinių užsienio politikos formuotojų D. Grybauskaitės, G. Nausėdos išsakyta retorika (pasirinktu laikotarpiu įvyko prezidentų kaita) Astravo AE statybų atžvilgiu. Taip pat užsienio politikos bei vidaus politikos vykdytojo premjero Sauliaus Skvernelio bei dviejų daugiausia Seimo mandatų laimėjusių politinių partijų (LVŽS ir TS–LKD) lyderiai. Taip pat buvo atsižvelgta ir į vadinamųjų funkcinį veikėjų išsakytas mintis, aiškinantis, kaip jie prisideda prie „(su)grėšminimo“ proceso. Astravo AE statybas, pagrindiniai užsienio politikos formuotojai, grėsmino/grėsmina skirtingai?

Atliktas kritinio diskurso tyrimas parodo, kad Lietuvos politinis elitas Astravo AE projektą sugrėsmino skirtingai ir brėžė grėsmės subjekto skirtingus naratyvus viešojoje erdvėje – Astravo AE Rusijos geopolitinis projektas, nukreiptas tiesiogiai į Lietuvą; Astravo AE kelia branduolinę grėsmę; Astravo AE projekto sustabdyti neįmanoma, bet būtinas dialogas su Baltarusija, norint užtikrinti statybų saugumą.

Tyrimas atskleidė ne tik politikų skirtingą tapatybinį požiūrį į Astravo AE, bet taip pat ir jų skirtingą tapatybinį matymą Lietuvos santykiuose su Baltarusija.

Levickytė P. (2019). The Securitization of Astravets Nuclear Power Plant in the Discourse of Lithuanian Foreign Policy (master thesis). Vilnius: Mykolas Romeris University

SUMMARY

Before 2016 the parliamentary elections, the first reactor fell from a height of a few meters on the Ostrovec NPP construction site. Russia's Rosatom, which is building the power plant, said the reactor was intact, but the first provisions in the election programs of candidates in Lithuania called for the insecurity of the Ostrovec NPP and the desire to stop the construction of the power plant.

Given that the issue of the construction of the Ostrovec NPP has not lost its relevance on the Lithuanian political agenda, is still being discussed by both the media and politicians. Political rhetoric on this issue has also intensified against the backdrop of the upcoming parliamentary elections, thus allowing a deeper look into the "threatening" of Ostrovec NPP in Lithuanian foreign policy.

Methodologically, the study was inspired by a structure created by Wodak and collaborators to investigate discursive strategies that construct political realities and identities. According to Wodak, it is particularly appropriate to investigate the strategies of politicians whose discursive activities can be analytically subdivided into three dimensions: defining, justifying, and constructing identities and differences.

It is noteworthy that the period defined in the study is from 2016. October - 2019 mid-October. During the research, the rhetoric of the top Lithuanian officials, the main foreign policy makers D. Grybauskaitė and G. Nauseda (the change of presidents during the chosen period) in relation to the construction of the Astravas NPP was analyzed. He is also the leader of the foreign policy and internal affairs prime minister Saulius Skvernel and the leaders of the two most successful parliamentary parties (LVŽS and TS-LKD). The ideas expressed by the so-called functional actors explaining how they contribute to the (self-) threatening process were also taken into consideration. Ostrovec NPP construction, major foreign policy makers, threatened / threatened differently?

The study of critical discourse shows that the Lithuanian political elite threatened the Ostrovec NPP project differently and drew different narratives of the threat subject in the public sphere - the Russian geopolitical project of the Ostrovec NPP, aimed directly at Lithuania; Ostrovec NPP poses a nuclear threat; It is impossible to stop the Ostrovec NPP project, but a dialogue with Belarus is needed to ensure construction safety.

The study revealed not only the politicians' different identity towards the Astravas NPP, but also their different identity in Lithuania's relations with Belarus.